

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI**

**SİBEL ERASLAN'IN ROMANLARINDA
“CENNET KADINLARI”**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NACİYE GÜNDÖNER

İSTANBUL, 2023

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI**

**SİBEL ERASLAN'IN ROMANLARINDA
“CENNET KADINLARI”**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**NACİYE GÜNDÖNER
(220101019)**

**Danışman
(Prof. Dr. Şaban Sağlık)**

DÜZELTİLMİŞ TEZ

İSTANBUL, 2023

29.11.2023

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı tezli yüksek lisans programı öğrencisi 220101019 numaralı *Naciye GÜNDÖNER*'in hazırladığı "*Sibel Eraslan'ın Romanlarında "Cennet Kadınları"* konulu tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 29.11.2023 Çarşamba günü saat 14:00'da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Kabulüne Oy Çokluğu/Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının .....
.....
şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi	Karar
1 Prof. Dr. Şaban SAĞLIK (Danışman)	Kabul
2 Prof. Dr. Dursun Ali TÖKEL	Kabul
3 Prof. Dr. Mehmet GÜNEŞ	Kabul
4	.....
5	.....
6 (İkinci Danışman)*.....	.....

*2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Naciye Gündöner

DÜZELTME METNİ

- Tezin bölümleri jüri üyelerinin talebi üzerine yeniden düzenlenmiştir.
- İçeriğe eklemeler yapılmıştır.
- Birincil, ikincil ve üçüncül düzey başlıklar tez bölümlerinde yapılan değişiklikler doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir.

TEŐEKKÜR

Bu çalışmanın hazırlanmasında, öncelikle, en büyük sabrı ve fedakarlığı gösteren iki buçuk yaőındaki biricik kızıma Zeynep Elama, fedakarlıkları ve küçücük bedeniyle sunduğu anlayışı için çokça teőekkür ediyorum. Tezime alıőtıėım vakitlerde hem maddi hem manevi anlayış gösteren değerli eőim Muhammet Yakup Gündöner'e ve kıymetli ailesine, desteğini ve emeklerini üzerimden bir an eksik etmeyen, beni bu zamanlara kadar getiren babam Fevzi Mustafa Baőtuė'a, çalıőmama ayırdığım vakitlerin hazırlayıcısı canım annem Neslihan Baőtuė'a ve kızımın biricik teyzesi Melek Nur Baőtuė'a, tüm emeklerinden dolayı teőekkürü borç bilirim.

Tez çalıőmam süresince kıymetli yardımlarıyla bana rehberlik eden, her daim anlayış ve desteğiyle yanımda olan pek saygıdeğer Prof. Dr. şaban Sağlık hocama en kalbi muhabettimi sunarım.

Her zaman manevi ablam olan ve olmaya devam eden Bahar Avcı'ya da desteklerinden dolayı minnettarım...

Naciye Gündöner

SİBEL ERASLAN'IN ROMANLARINDA

“CENNET KADINLARI”

Naciye Gündöner

ÖZET

Sibel Eraslan gerek siyasi gerek edebi kimliğiyle son dönemlerin özellikle, kadın ile ilgili yazıları ve konuşmalarıyla adından söz ettirmektedir. Edebiyatımıza kazandırdığı eserlerinde kadın ve çocuk konularında oldukça hassasiyet göstermiş olup kalemını bu şekilde yönlendirmiştir. Doğu ve batı arasındaki yarılmayı kendi medeniyetinin “dini” getirilerine uygun kullanmış ve edebiyatımıza kazandırma gayretinde bulunmuştur. Doğu ve İslam kültürünün, örnek şahsiyet hanımlarını incelediği eserleri, bazı dönemlerdeki inanç açıklarımızı kapatma niteliğindedir. Bu minvalde İslam’ın “Cennet Kadınları” nı edebiyatımıza taşıma gayretine girmiştir. Hanım kadınları “birey olarak ele alması, uzaklaşılın aslı değerlerimize tekrar dönüş gayesi gütmektedir. Nitekim 1980 sonrası edebiyatımızda yabancılaşma, içe dönüş, kendini gerçekleştirme kaygısı temalarıyla ele alınan kadınlara karşılık, Eraslan’ın eserlerinde kadının bireyselliğiyle varoluşu ile içindeki annelik güdüsüyle yaradılışın izi sürülmüştür. Bu çalışmada Sibel Eraslan’ın “Cennet Kadınları” nı konu aldığı romanları incelenerek kadın kahramanların fiziksel ve ruhsal özelliklerinin izi sürülmüş ve olayların içinde bu kadınların taşıdığı imaja değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sibel Eraslan, Roman, Kadın Kahraman, Cennet Kadınları, Dinî Olan, Edebî Roman

WOMEN OF PARADİSE İN SİBEL ERASLAN’S NOVELS

Naciye Gündöner

ABSTRACT

Sibel Eraslan has made a name for herself with her political and literary identity, especially with her writings and speeches about women. In the works he brought to our literature, he showed great sensitivity about women and children and directed his pen in this way. She used the rift between east and west in accordance with the "religious" benefits of her own civilization and made an effort to bring it to our literature. The works of Eastern and Islamic culture, in which the women of exemplary are examined, are in the nature of closing our belief gaps in some periods. In this way, she has made an effort to carry the "Women of Paradise" of Islam to our literature. The fact that he treats women as individuals, aims to return to our fundamental values that have been alienated. As a matter of fact, in our literature after 1980, in contrast to the women who were dealt with with the themes of alienation, introversion, and self-realization anxiety, in Eraslan's works, the existence of women with their individuality and the creation with the instinct of motherhood were traced. In this study, Sibel Eraslan's novels about "Women of Paradise" were examined, and the physical and spiritual characteristics of the heroines were traced and the image of these women in the events was mentioned.

Keywords: Sibel Eraslan, Novel, Heroine, Religious, Literary Novel

ÖN SÖZ

Edebiyatın kutsalla ilişkisi her zaman tartışılmıştır. Bu manada Peygamber anlatıları (film, roman, tiyatro) hep tartışılmıştır. Hatta bu konuda medeniyetler farkı bile masaya yatırılmıştır. Böyle bir problemlili ortamda temel bir soru olarak şu sorulmuştur: “Peki Peygamberleri ve kutsal şahsiyetleri bugüne taşımayacak mıyız? Ya da bunu nasıl yapacağız?” Bu gibi sorulara hem akademisyenler hem de sanatçılar çok çeşitli cevaplar vermişlerdir. Öyle ki kutsal kapsamına giren “peygamberler dışında” peygamber yakınları (eşleri, çocukları, akrabaları vs.) bile kutsal kapsamına alınarak onların sanata konu olmaları da tartışılmıştır.

Bu soruya genellikle Hz. Muhammed bağlamında, Peygamberi ancak siyer ile tanıyabiliriz cevabı verilir. Zaten Hz. Muhammed’i ve yakınlarını konu alan romanlar için “modern siyerler tabiri” kullanılır. Roman yazarları siyerlerde söylenenin aksini yazmamaya özen gösteriyorlar diyebiliriz. Hatta bu çalışmada, kitapların sahibesi Sibel Eraslan, her kitabının sonunda “Başucumdaydılar” diyerek kaynaklarını belirtmiştir.

Burada siyer ile roman arasındaki farka kısaca değinmekte fayda görüyoruz. Siyerler, gerçeği anlatan metinlerdir. Buna karşılık roman ise kurgu sanatıdır. Aradaki en büyük fark budur. Kutsalı romanlaştıran yazarlar bu iki formu harmanlayarak bir “ara form” arayışı içine girmişlerdir. Bu ara form sürekli tartışılmıştır.

“Sibel Eraslan’ın Romanlarında Cennet Kadınları” adını taşıyan bu çalışma böyle bir tartışma ortamından hareketle belirlenmiştir. Sibel Eraslan, özellikle günümüz Müslüman kadınının problemleriyle yakından ilgilenen bir yazardır. Bütün dünyada toplumsal değişim kadın üzerinden tartışıldığı için; kadınlar değişirse toplum da değişeceği için, toplumcu kaygı taşıyan yazarlar her zaman kadını merkeze alarak faaliyet yürütmüşlerdir. Bu çalışmanın ilk konusu, “Sibel Eraslan’ın İslam’ı Konu Alan Romanlarında Rol-Model Arayışları” olarak belirlenmiş, daha sonra ise, Sibel Eraslan ile ilgili böyle bir çalışmanın hacmi çok geniş olacağı ve bir

yüksek lisans çalışmasını aşacağı düşünülerek, konunun daraltılması gündeme gelmiştir. Aynı hassasiyeti sürdürmekle beraber konunun sınırlarını daraltan; yine Sibel Eraslan'ın adına roman yazdığı dört Müslüman kadın ile sınırlı olan yeni bir çalışma yapılması uygun görülmüştür. Hatta bu konuda Hz. Muhammed'in "Cennetle müjdelenen Kadınlar" konulu hadisi de yol gösterici olmuştur. Böylece hem Müslüman kadınların rol-model oluşu hem de konunun daraltılması bağlamında "Sibel Eraslan'ın Romanlarında Cennet Kadınları" adlı çalışma seçilmiştir.

Bu konu seçildikten sonra ise, Hz. Muhammed'in cennet ile müjdelenen kadınlar hadisinde merkez şahıs "kadın" olduğu için, ilk önce kadın kavramı araştırılmıştır. Çok farklı kadın tipleri olduğu görülmüş ve farklı kriterlere göre kadınların tasnif edilebileceği ortaya çıkmıştır. Bütün bu veriler karşımıza kadınsız bir toplum olmayacağını ve kadının değişimin ana unsuru olduğu hususunu dikkatlere sunmuştur.

Ancak incelenen metinler roman olduğu için edebiyatta ve romanda kadının ele alınışının nasıllığı da araştırılmalıydı ve bu yapılmaya çalışıldı. Böylece kadın kavramı ve kadın kavramının edebiyatla (romanla) ilişkisi tezin birinci bölümünde tartışılmış oldu.

Bu girişten sonra tez iki bölüme ayrıldı. İkinci bölümde Sibel Eraslan ve romanları tanıtıldı. Üçüncü bölümde ise Peygamberimizin hadisinde vurgulanan dört cennet kadını üzerine yazılmış romanlar kronolojik olarak incelendi. İlk önce Hz. Asiye'yi konu alan roman ele alındı. Daha sonra Hz. Meryem incelendi. Bunu Hz. Hatice izledi. Roman inceleme işi Hz. Fatıma ile tamamlandı.

Her ilmi çalışma alana; yeni bir tartışma, yeni bir kavram ve yeni bir okuma yöntemi getirir. "Kutsal nasıl romanlaştırılır?" sorusu bağlamında bizim takip ettiğimiz yöntem şu şekildedir: Öncelikle kadın baş karakter olarak ele alındı. Kadının baş karakter incelemesinde; kadının şahsiyeti (Fiziki tanıtım, ruhsal tanıtım, sosyal tanıtım) belirtmeye çalışıldı. Bilindiği gibi Joseph Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* adlı kitabında bir kahramanı anlatırken "kahramanın yolculuğu" tabirini kullanır. Campbell'e göre bu yolculuk üç aşamadan oluşur. Bu aşamaları ise sırasıyla "ayrılma, erginlenme, dönüş" şeklinde adlandırır. Bu üç aşamayı yaşayan kişi artık bir kahramandır.

Bu kahramanlık algısı, Batı medeniyeti için daha uygundur. Hatta Batı anlatılarında ve masallarında bütün kahramanlar bu süreci yaşarlar. İslam medeniyetinde de bu üç aşama vardır. Ancak isimleri farklıdır. Biz tezimizde ayrılma yerine; “kahramanın hikâyesinin başlaması”, erginlenme yerine “kahramanın hikâyesinin gelişmesi” ve dönüş yerine de “kahramanın hikâyesinin sonu” kavramlarını uygun gördük.

İncelediğimiz romanlarda kahramanlar kadın oldukları için de hikâye kahramanı olarak kadınları; “kahramanın hikâyesinin başlaması”, “kahramanın hikâyesinin gelişmesi” ve “kahramanın hikâyesinin sonu” şeklinde inceledik.

Böylece kutsalın roman açısından incelenmesinde; Champbell’ den ilhamla yukarıda andığımız yeni bir inceleme yöntemi tercih ettik ve bu yöntemi ilim alanına teklif etmiş olduk.

Bu çalışmayı yaparken ben hem kadın hakkında hem İslam tarihi hakkında hem de İslam tarihine yön veren önemli kadınlar hakkında pek çok bilgi sahibi oldum. Tezin bana en büyük katkısı budur diyebilirim. Bu tezi okuyanlara da aynı faydayı sağlayacağını düşünüyorum.

Kasım, 2023

Naciye Gündöner

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	vii
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	8
1. ROMANLARDA KADIN TEMSİLLER.....	8
1.1. BAŞ KARAKTER (KAHRAMAN) OLARAK KADIN	12
İKİNCİ BÖLÜM	14
2. SİBEL ERASLAN’IN BİYOGRAFİSİ VE ESERLERİ	14
2.1. SİBEL ERASLAN’IN BİYOGRAFİSİ.....	14
2.2. SİBEL ERASLAN’IN ESERLERİ	16
2.2.1. Deneme.....	16
2.2.2. Anı	16
2.2.3. Biyografi	16
2.2.4. Anı-Portre.....	16
2.2.5. Hikâye	16
2.2.6. Roman.....	16
2.2.7. Diğer.....	17
2.3. SİBEL ERASLAN’IN KADIN HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ	17
2.4. SİBEL ERASLAN’IN ROMAN GÖRÜŞÜ.....	22
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	26
3. SİBEL ERASLAN’IN ROMANLARINDA “CENNET KADINLARI”	26
3.1. NİL’İN MELİKESİ: HZ. ASİYE	26
3.1.1. Kitabın Künyesi ve Olay Örgüsü	26
3.1.2. Asiye Adlı Kahramanın İncelenmesi	31
3.2. CENNET KADINLARININ SULTANI: SİRET-İ MERYEM	51
3.2.1. Romanın Kurgusu ve Olay Örgüsü.....	51
3.2.2. Meryem Adlı Kahramanın İncelenmesi	53
3.3. ÇÖL-DENİZ: HZ. HATİCE.....	67
3.3.1. Roman Künyesi ve Olay Örgüsü	67
3.3.2. Hz. Hatice Adlı Kahramanın İncelenmesi.....	70
3.4. CANFEDA: HZ. FATİMA	83
3.4.1. Roman Künyesi ve Olay Örgüsü	83
3.4.2. Hz. Fatıma Adlı Kahramanın İncelenmesi.....	86

SONUÇ.....	102
KAYNAKÇA.....	107

KISALTMALAR

a.e.	Aynı eser/yer
a.g.e.	Adı geçen eser
a.y.	Yazara ait son zikredilen yer
b.a.	Eserin bütününe atıf
bkz.	Bakınız
bkz.: aş.	Eserin kendi içinde aşağıya atıf
C.	Cilt
çev.	Çeviren
ed. veya haz.	Editör/yayına hazırlayan
s.	Sayfa/sayfalar
t.y.	Basım tarihi yok
v.d.	Çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler
y.y.	Basım yeri yok

GİRİŞ

İnsanoğlu, yeryüzünde “kadın” ve “erkek” gibi iki temel kategoride yaşar. İnsan olmaları hasebiyle pek çok ortak noktası olan kadın ve erkeğın ayrı ayrı özellikleri olduğu da bilinmektedir. Bu manada “kadınlık” ve “erkeklik” gibi kavramlar da hayatımızda yer etmektedir. Yaptığımız çalışmada merkeze alacağımız kavram kadınlık olduğu için burada “kadın” kavramına biraz daha yakından bakılmalıdır. Kelime anlamı olarak; “erişkin dişi insan” anlamına gelen kadın, insanlığın ilk yaratılışından itibaren bütün değışimlerin merkez üssü olmuştur diyebiliriz.

Batı düşüncesinin beslendiğı kaynaklarda kadın hep ikincil bir varlık olarak konumlandırılmıştır. Hem dini hem de mitolojik anlatılar bize bu gerçeğı dayatır. Her iki kaynakta da yaratılışın öyküsü bu minval üzeredir. Dini metinlerde doğrudan erkekten yaratılmış olarak karşımıza çıkan kadın, mitolojide Zeus’un intikam amacıyla, insanların dünyasında kargaşaya neden olsun diye pek çok kötülük ve uğursuzlukla yoğrulmuş bir şekilde canlandırılır. (Rousseau, 2003: 235.)

Rousseau bu düşüncesini doğanın bir yasasıymış gibi anlar. Kadının varlığı ancak erkeğe nispetlidir ve görev alanı erkeğı memnun etmeye yöneliktir. Bu bağlamda kadın ile erkek arasında bir eşitlik olduğunu düşünmenin yersiz olduğunu söyler ve bu haliyle de bunu kanıtladığına inanarak her iki cinsin aynı eğitimi almak zorunda olmadığını belirtir. Öyleyse kadın, erkeğe has olan görevlere talip olmamalıdır. Akıllı bir kadın bu girişim sonucunda, erkeğe benzemenin ve ondan rol çalmanın zorunlu bir karşılığı olarak kendi değerlerini yitireceğini de bilir.

Peki sözlüklerde kadın nasıl tanımlanmaktadır? Eski Anadolu ve Osmanlı Türkçelerinde, kadın “hanımefendi” anlamındadır. Şemseddin Sami, *Kamûs-ı Türkî* (Türkçeden Türkçeye) adlı sözlükte de kadına birçok anlam atfeder. “*Kadın: [aslı; emretmek olan “kadamak”tan] kadun*”, “*padişahın haremi; kadın efendi hazretleri.*” “*Nisa tائفesi*” vb. (Işık, 2004: 791.) Günümüzde ise İsmail Parlatır’ ın, 2006 yılında çıkardığı *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*’ nde kadın sözcüğü “dişi cinsi adlandırma” da görevli olarak karşımıza çıkar. Diğer güncel sözlüklerde de kadın: 1. Erişkin dişi

insan, hatun, hatun kişi, zen, erkek veya adam karşıtı. Yine TDK'nın yayımlarından olan Raif Necdet Kestelli' nin Resimli Türkçe Kamus'un da kadın; salt olarak "kadın" ve "hanım" olarak geçmektedir (Işık, 2004: 228.) Bugün ise kadın bilinen anlamıyla; "yetişkin dişi cinsi" imler. Yan anlam olarak ise kadın, "anne" ve "eş"tir.

Bunun dışında kadın kavramlarının medeniyetten medeniyete farklı şekillerde tanımlandığından da bahsetmek gerekir. Kadın konusunda sözlüklerde yapılan tanımlar dışında pek çok düşünürün ve meşhur kişilerin ortaya koyduğu vecize özdeyiş niteliğinde cümlelerde vardır. Mesela "Kadın olunmaz, kadın doğulur." Simone de Beauvoir' in bu cümlesinden, bir toplumun kadını nasıl şekillendirebileceğinden ve bu şekilleniş neticesinde sağlıklı bir kadının aileyi "nasıl" kuracak olması anlaşılmaktadır denilebilir. Aynı zamanda Beauvoir' in bilinen cümlesinde kadının yaratılışı gereğı kutsallığı da ele alınır diyebiliriz.

Yukarıda da görüldüğü gibi kadın çok yönlü çok işlevsel bir kavramdır. Özellikle aile ve toplum nezdinde kadın kavramı çok daha yoğun bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Öncelikle kadın denince akla aile gelmektedir. Kadın ailenin temeli olarak görülür. Türk kültüründe "yuvayı dişi kuş yapar" sözünde de kadının aile nezdindeki nadide yeri anlatılır. Sadece Türk kültüründe değı bütün medeniyetlerde kadın ailenin temelidir.

Popüler ifade ile toplumda oldukça önemli mihenk taşı olarak tanımlanan aile, günümüzde büyük bir dönüşüm yaşamaktadır. Bu dönüşüm yalnızca ailenin şekli yapısında değı, geleneksel içeriğinde de gözlenmektedir (Canatan ve Yıldırım, 2011: 9.) Canatan'ın başka bir tanımlamasına göre ise aile, ilk insandan beri varlığını koruyan ve varlığı pek çok eskiye dayanan temel bir yapıdır (Canatan ve Yıldırım, 2011: 21.)

Aile küçük bir toplumdur, toplum ise büyük bir ailedir. Sağlıklı, güçlü bir toplumun oluşması sağlıklı bir aile yapısının kurulmasından geçer. Bu minvalde kadın ise ailenin baş yapıtıdır denilebilir. Kur'an-ı Kerimde de ayetlerle sık sık desteklenen kadın, yaratıcının himayesi altına alınmış gibidir. Ayrıca aile kavramının vurguları da kutsal kitapta sıklıkla ele alınır: "*Biz insana anne babasına iyi davranmasını emrettik. Annesi, onu her gün biraz daha güçsüz düşerek karnında taşımuştur. Onun süttten kesilmesi de iki yıl içinde olur. (İşte onun için) insana şöyle emrettik: "Bana ve anne babana şükret. Dönüş ancak banadır!"* (Diyanet İşleri

Bakanlığı Kur ‘an Meâli, Lokman, 31: 14.) Ayeti ve “Allah’a ibadet edin ve O’na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşta, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin. Şüphesiz Allah, kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez!” (DİB Kur ‘an Meâli, Nisâ, 4: 36.) Ayeti ile “Namazdan sonra en değerli amel, anne-babaya hizmettir!” (Müslim, İman, 36: 250.) Hadisi söylenenleri kanıtlar niteliktedir. Yaratıcı kullarına, aile ebeveynlerine karşı hürmetle yaklaşılmasını emretmektedir. Bu ayetlerde dikkati çeken husus, iki ebeveynin de birlikle telaffuz edilmesidir. İslam’ın kulluğu ve geleneksel aileyi imleyen hiçbir alanında ayrımcılık olmayıp bilakis bütünleştirici bir yaklaşım vardır. Aksi yönde söylenenler bilgi yekûn eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Yüce Allah:

Ey insanlar! şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O ‘na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır! (DiB Kur ‘an Meâli, Hucurât, 49: 13.)

Buyurarak hiçbir statüye, üstünlüğe önem vermeyip ahlakı, imani takvayı öncelemişlerdir.

Şüphesiz müslüman erkeklerle müslüman kadınlar, mü‘min erkeklerle mü‘min kadınlar, itaatkâr erkeklerle itaatkâr kadınlar, doğru erkeklerle doğru kadınlar, sabreden erkeklerle sabreden kadınlar, Allah’a derinden saygı duyan erkekler, Allah’a derinden saygı duyan kadınlar, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar, namuslarını koruyan erkeklerle namuslarını koruyan kadınlar, Allah’ı çokça anan erkeklerle çokça anan kadınlar var ya, işte onlar için Allah bağışlanma ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır. (DİB Kur ‘an Meâli, Ahzap, 33: 35.)

Görüldüğü üzere tüm ayetler apaçık hak olarak kutsal kitapta ele alınmıştır. Hiçbir cinsiyet belirtmeden kullar arasındaki eşit görev paylaşımının vurgulandığı ayetler apaçık olmasına rağmen, bazı kesimlerce (feminizm vb.) bu ayetler saptırılarak İslam’ın kadını ayırıştırarak, kadına ikincilliği atfeden yapıda görülmesi maalesef sahih kaynaklara inemediğimizi gösterir. Hz. Muhammed’in “Kadınlar hakkında Allah’tan korkun! Çünkü siz, onları Allah’ın emaneti olarak aldınız.” (Müslim, Sahih, Nikâh: 93.) Bu ve benzeri sahih birçok hadis-i şerifleri

bulunmaktadır. Çalışmanın konusunu destekler nitelikte olduğu düşünüldüğünden İslam'ın temel kaynağı Kur'an-ı Kerim ve bütün insan alemi için örnek alınması gereken Peygamberin buyuruları örnek olarak verilmiştir.

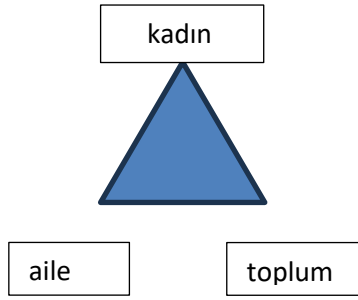
İslam, gerçekçi bir sistem olduğu için kadını yapısına göre vazifelendirmiş ve Allah tarafından ona ailenin ve toplumun temel taşı olan annelik vasfı verilmiştir. İslam toplumlarında kadın her alanda büyük bir öneme sahip olmuştur. İslam toplumunda eğitim ve öğrenme ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Ve kadın en mükemmel terbiyecisi olarak nitelendirilir. İslam'da anneliğin yeri, değeri ve şerefi çok yüksektir. Çocukları asıl yetiştiren ve terbiye eden kadındır. Eğer kadın iyi bir eğitim almışsa çocuklarını da aynı şekilde eğiteceği sebebiyle annenin de eğitimi olması son derece önemlidir. (Gencer, 2012: 26.)

Çalışmanın konusu ve verilen örnekler de bunu destekler niteliktedir. Aile toplumun oluşturu bir kurumu, kadın ise bu ailenin mihenk taşıdır. Bütün değişimlerin kadın üzerinden olması kadının doğurganlığı ve annelik kimliği ile alakalı olabilir. Ailede her şey onunla şekillenir ve ona dönüşür. *“Bireylerin ilkokulu ailedir; ilk öğretmeni, terbiyecisi annedir. Eğer bu yapı gereği gibi işlemezse psiko-sosyal bozukluklar ortaya çıkmaktadır.”* (Şener, 2009: cilt1.)

İnsan topluma muhtaçtır ve toplumda yaşayan insana toplumun getirisi, ona roller sunmasıdır. Aile de bu rol kadına daha fazla düşmektedir. Çünkü kadının anneliğinden dolayı sözü çabuk geçer ve çocukları ile arasında karın bağı ile de alakalı diyebileceğimiz duygusal bağ yoğunluktadır. Mesela bir bebek, belirli bir yaşa gelene kadar babasından çok annesinin dediklerini ve hareketlerini her zaman daha sıkı takip eder. Çünkü kadın, sadece aileyi değil, içinde yaşadığı toplumu da etkiler ve değiştirir. Kültürümüzde, bir yerde bir güzellik, düzenlilik ve hatta estetik varsa “Kadın eli değmiştir.” sözü kullanılır. Dünyada ise toplumsal anlamda pek çok büyük değişimler yaşanmıştır. Bütün değişimlerin merkezinde de kadın vardır. “Kadın değişirse toplum da değişir.” anlayışı bu manada çok kabul görmüş bir mottoya dönüşmüştür. Hangi medeniyetten, hangi ülkeden örnek verirsek verelim değişim yapmak isteyenler işe kadından başlamışlardır. Bu konuya yığınla örnek verilebilir. Mesela Tanzimat edebiyatında Ahmet Mithat'ın *Felsefe-i Zenan* yani “Kadınlar Felsefesi” adlı kitabı bu konuda akla gelen ilk örneklerdendir. Bu durum, büyük romanlarda da kadını merkeze alarak işlenir. Buna örnek olarak da Gustave Flaubert'in *Madame Bovary* isimli romanı Fransız modernleşmesini, bir kadın

üzerinden tartışmaya açar. Aynı şekilde Tolstoy da *Anna Karanina* romanında Rus modernleşmesini yorumlar. Bizim edebiyatımızda ise aynı şeyi özellikle Halit Ziya'nın *Aşk Memnu* eseri olmak üzere birçok Tanzimat ve Servet-i Fünûn sanatçılarının eserlerinde kadın temasının işlendiğini sıkça görürüz. Bu tezde inceleyeceğimiz kadın kahramanlar da içinde yaşadıkları toplumu değiştiren büyük ve kutsal şahsiyetlerdir.

Hangi medeniyetin mensubu olursa olsun kadın hem bireyleri hem aileyi hem de toplumu değiştiren büyük bir güçtür. Mesela bir “birey” olarak, çocuğunu anne kimliğiyle; kurucu olarak aileyi, medeniyet olarak toplumu. Aşağıdaki şekilde örneğimizi somutlayabiliriz:

Her ne kadar, biz bir üçgen dahilinde kadının işlevselliğini ortaya koymaya çalışsak da şair Tevfik Fikret bu üçgeni dörtgen haline getirerek bir kategori daha ilave eder. *Hemşirem İçin* adlı şiiri şu mısrayla bitirir: “*Elbet sefil olursa kadın, alçalır beşer.*” Yani kadın ezilirse, sadece birey, aile ve toplum değil bütün insanlık çöker diyebiliriz. Güçlü ülke, güçlü bireye sahip olan ülkedir. Bireyin yetişmesindeki nihai görev anne kimliğiyle kadındır. Neticede güçlü bir ülke; güçlü bir aile kurumu ve “güçlü kadınları” olan ülkedir. Görüldüğü gibi kadınlar, toplumsal hayatın ve ailelerimizin olduğu kadar, kalkınmanın da ana faktörleridir.

Buraya kadar söylediklerimizden anlaşılacağı gibi kadınların işlevleri ve faaliyet alanları çok fazladır. Bu da bize farklı tiplerde kadınlar olduğunu gösterir. Bu manada kadınlarla ilgili şu ve benzer başlıklar kurulabilir: “eğitimli kadın”,

“eğitimsiz kadın” (köylü kadın), “işçi kadın”, “siyasette kadın”, “hukukta kadın”, “sanatta kadın” vs.¹

Bütün kadınlar, burada olumlu yönde idealize edildiği gibi midir? Bu soruya olumlu cevap vermek zordur. Çünkü insanın kötüsü elbette kadında da tecelli etmiştir. Bu bağlamda, yukarıdaki şemada gösterilen birey aile ve toplum üçgenine zarar veren kadınlar da vardır. Burada şu ilginç durumun da altını çizmek gerekir. Kadın kötü de olsa değiştirme ve etkileme gücüne sahiptir. Kısaca kadın hizaya getiricidir diyebiliriz. Kadının kadınlığını kullandığı alan, maksat, niyet oldukça önem arz eder diyebiliriz. “Kadın” olmak tek bir tip midir sorusunu sorduğumuzda “kadın tipolojisi” konusu gündeme gelir. Hz. Havva’dan bugüne kadar kadın aynı mı kalmıştır? Bunun cevabı hayırdır. Bu manada “tarihte kadın” ya da “kadının tarihi serüveni” bilinmelidir.²

Coğrafyadan coğrafyaya kültürden kültüre kadın değişim göstermiştir. Ancak kadın denince değişmeyen hususlar da vardır. Bu da karşımıza “kadının statüleri” kavramını çıkarır. Kadının statüleri derken ne kastedilir? Ana olarak adın, eş olarak kadın, büyükanne olarak, sevgili olarak, kız kardeş olarak kadın... Tarihi süreç içerisinde kadının bu statüleri hiç değişmemiştir. Okumuş da olsa okumamış da olsa kadın annedir. Kadın eştir. Kadın bireydir. Kadın toplumdur... Kadının değişmeyen bu yapısı, mitolojide, dinlerde, kültürlerde çok farklı kadın figürlerinin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Hatta kutsal kitaplarda, destanlarda, anlatılarda çok meşhur kadınlar ortaya çıkmıştır. Burada, öncü ve tipolojik sayılan kadın tipleri olduğunu ifade edelim. Bu manada “ideal kadın” tanımlamaları karşımıza çıkar. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi kadın coğrafyadan coğrafyaya, kültürden kültüre farklılık gösterir. Bu durum “ideal kadın” kavramında da karşımıza çıkar. Mesela Dede Korkut’ta kadınlar şöyle idealize edilir:

---

¹ Bu konuda bakınız: cumhuriyet ve kadın, kadınlar derneği yayınları, 1.baskı, 1999.

² Hz. Havva’dan günümüze, kadın kavramının değerlendirilmesi, başka bir tartışmanın konusu olduğu için bu konuya detaylı değinilmeyecektir.

Karılar dört türlüdür. Birisi solduran soptur. Birisi dolduran toptur. Birisi evin dayacağıdır.³ Birisi ne kadar dersin bayağıdır.

Ozan, evin dayacağı odur ki kırdan yabandan eve bir misafir gelse, kocası evde olmasa, o onu yedirir içirir, ağırlar azizler gönderir. O, Âyişe, Fâtıma soyundandır hanım. Onun bebekleri yetişsin. Ocağına bunun gibi kadın gelsin. (Ergin; 1969: 5.)

Kadının idealize edilmesi, dinlerde de karşımıza çıkar. İslam peygamberi Hz. Muhammed bizzat tarihte gerçekten yaşamış, kadın figürlerinden hareket ederek ideal kadınları ve onları gündeme getirerek “cennet kadınları” diye tarif eder. Hatta yazar Sibel Eraslan, bu hadisin ona ilham olduğundan ve bu serüvene girdiğinden bahseder:

Bir hadis vardır, Peygamber Efendimiz bir gün bir hurma dalı ile yere dört çizgi çizer ve sorar arkadaşlarına, “Bunlar kimdir?” diye. Onlar da “Siz söyleyin ya Rasûlullâh.” derler. Peygamber Efendimiz de “Birisi Müzahim kızı Asiye, birisi İmran kızı Meryem, birisi Hüveylid kızı Hatice, birisi de Muhammed kızı Fatıma’dır. Bunlar cennet kadınlarının sultanıdır” der. Bu söz; benim için bir İslâm kadını, doğunun bir kızı olarak çok değerli bir yol haritasıydı.” (Su, 2019: 367-368.)

Yukarıda özet halinde tanıtmaya çalıştığımız kadın kavramı ve tipolojisi bütün bu cepheleriyle edebiyatta (romanda, hikâyede, şiirde, tiyatrodan vs.) da ele alınır. Ancak özellikle romanlarda bu manada fazlaca kadın temsilleriyle karşılaşırız.

---

³ *desteğidir, direğidir.*

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ROMANLARDA KADIN TEMSİLLER

Burada romanın neliği ve sanatı hakkında bazı bilgiler vermek faydalı olacaktır. Edebiyatımıza kazandırılan her edebi tür aslında varoluşumuzun yansımasıdır. Bu sebeple bir türden eser verilirken o türün doğuş şartlarını, neye hizmet ettiğini ve edeceğini bilmek çok önemlidir. Zira ortaya çıkacak olan iskelet, ete kemiğe bürünemeyeceği gibi insanın ontolojik ve imanî değerlerine de halel getirebilir. Roman, şiir ve tiyatrodan sonra ortaya çıksa da onlarla boy ölçüşür bir yazı türü olarak; Daniel Defoe, Henry Fielding, Samuel Richardson'ın kitaplarıyla bugünkü benimsediğimiz anlamda XVIII. yüzyıl ortalarında meydana çıkar ve ilk başta kabul görmese bile yüzünü modernleşmeye dönmüş Batı medeniyeti tarafından kısa sürede büyük gelişme göstererek benimsenir ve XIX. yüzyılda olgunluk seviyesine atlar. O dönemlerde Doğu medeniyetlerinde de modernleşme çabaları had safhada olduğundan roman türü dikkat çekse bile hemen kabul görmez. Bunun sebebi geleneksel Türk toplumunun başta mahremiyet olmak üzere benimsediği değerlere ters olmasındadır. Roman sınır tanımayan bir türdür ve gerek içsel gerek dışsal çatışmaya dayanır. Bu sebeple, inanç ve edebiyat geleneğimize ters düştüğünden “muzır” bir tür olarak görülmüştür. (Andı, 2023: 11-27.)

Milan Kundera, *Roman Sanatı* adlı eserinin “Cervantes’in Hor Görülen Mirası” adlı bölümünde bu türün Avrupalı olduğunu özellikle vurgularken meseleye tarihsel yaklaşarak: “*Romanın yolu Modern Çağın tarihine paralel çizilmiştir.*” ifadelerini kullanır. Roman; yaratıcının dünyayı, düzeni ve inanç sistemini terk edişinden sonra, insanın ilahi kudretin yokluğundan kaynaklı; birden kuşkucu ve bulanık bir zihinle tek ilahi gerçeğin dünya da özgür yaşamak olduğuna kendisini inandırması neticesinde oluşmuştur. Kısacası roman Modern Çağ’ın dünyası ve onun yansımasıdır. (Kundera, 2009: 21, 35.)

Kafa Kâğıdı'nda ise Necip Fazıl'a göre roman, “*Olurların, olamazların, olması özlenenlerin, hatta olmuş olanların mutlaka (dinamik) vâkıalar zinciri içinde demeti, dizgisi, sergisi...*” (Kısakürek, 1999: 9.) olarak tanımlanır. Hilmi Yavuz'a göre ise, “*Batı kültürünün mahremiyet konsepti dokunulmazlık üzerine; buna karşılık Doğu kültürünün ise görünmezlik üzerine*” (Yavuz, 2003; 29-30.) Kurulmuştur. Batı kültürüne göre insan gövdesi, tüm parlaklığıyla gözler önündedir ve bundan gurur duyulur. Doğu toplumlarında ise mahremiyet esastır. İnsanın gövdesi ona yaratıcının emaneti ve mahremiyetidir. “*Mahrem olanın ötekinin bakışından saklanması, ötekinin bakışına kapalı tutulmasıdır.*” (Yavuz, 2003: 29-30.) Buraya kadar ünlü düşünürlerden kısaca alıntılar yapılarak romanın neliği ve medeniyetlere göre günümüzdeki durumu anlatılmaya çalışılmıştır.

Romanların günümüze kadar birçok tanımı yapılmıştır. Bu sebeple tek bir tanıma sığmayan romanın tanımını da netleştirmek mümkün olmamakla beraber; hikayelerden daha çok tasvir, karakter, zaman ve mekân içeren düzyazı türüdür denilebilir. Gerçek ya da gerçekleşmesi ihtimali yüksek olan olayları zaman ve mekân belirterek ele alan bu tür kökenleri batıya dayanan bir türdür. Romanlarda genel olarak betimleyici, öyküleyici tarzda anlatım kullanılır. Romanları oluşturan belirli unsurlar olduğu için birçok kriter ve alt başlıkla sınıflandırılmıştır. Roman, insana, topluma, günlük yaşama bu kadar yakın olması hasebiyle fazlaca tercih edilir. Romanın genel özelliklerine bakıldığında, serim düğüm ve çözüm kısımlarının bulunduğu; olay, kişi, yer ve zaman bakımından ayrıntılandırılan uzun bir edebi tür olarak yerini aldığı görülür. Genellikle geniş bir zaman dilimini kapsamaktadır. Kişi sayısı da oldukça geniş kapsamlıdır. Karakterlerin özellikleri genişte tasvir edilir. Hatta bütün roman tek bir karakterin ruh çözümlemesi üzerinde de şekillenebilir.

Bu çalışmanın konusu daha çok tarihi ve biyografik roman örneklerini kapsamaktadır. Türk edebiyatında biyografi; tabakat, siyer, tezkire gibi çeşitli kollara ayrılmakla beraber edebiyatımızda köklü bir geleneğe sahiptir. Türk edebiyatında batılı anlamda ilk biyografi örneklerini edebiyatımıza Beşir Fuat kazandırmıştır. Yazarın *Voltarie* ve *Hugo* gibi biyografileri Türk edebiyatının bu alandaki ilk örnekleri sayılır. Roman bu kategoride bilimsel ve edebi biyografilerin dışında örneklerini daha çok gördüğümüz, yazar ve şairlerin hayatları önceliğinde “şahıs” üzerine fazlaca kaleme alınmıştır. Türk toplumumuzda ise biyografik roman olarak

tanımlanabilecek ilk eser Hasan Ali Yücel'in *Goethe Bir Dehanın Romanı* isimli eserdir. İkinci ise Mehmet Emin Erişgil' in *Bir Fikir Adamının Romanı: Ziya Gökalp ve İslamcı Bir Şairin Romanı: Mehmet Akif* tir. Yine Türk Edebiyatında *Bir Bilim Adamının Romanı* adlı eseriyle Oğuz Atay farklı kurgusuyla dikkatleri cezbetmiştir. Son zamanlarda Türk edebiyatında biyografik romanların sayısının artmasının sebebi mevcut edebiyat anlayışının güncellenmesiyle ilgili olduğu düşünülebilir.

Biyografik romanların özelliklerine bakıldığında umumi olarak şahıs konusuyla şekillendiği görülür. Bazen yazarlar işleyecekleri sanatçılara hayranlıklarından, ilgilerinden dolayı bu roman türünü özellikle seçerler. Bu özellikte biyografik romanların köşe taşı olarak görülür. İşlenen şahısların genel olarak ölmüş olmaları da bu romanın özelliklerindedir. Biyografik romanlarda kurgu bakımından en önemli sorun:

... belgesel olanla kurmacayı bir roman metni içinde kaynaştıramamaktır... Biyografik romanların belgesel ağırlıklı ürünler olması, kimi romanlarda belgenin kurmacaya dünyanın içine nasıl yerleştirileceği sorununu doğurmaktadır. (...) Biyografik romanların bir kısmında, kendini gerçekleştirmeleri ile topluma örnek olacak bireyler değil, zorluklarla dolu bir hayat yaşamış, hayatlarında trajik bir tarak bulunan kişiler anlatılmıştır. Bu romanlarda sorun, objenin kendi varoluşu değildir; süjenin kendi özel tarihini ortaya çıkarıp geniş okur kitlesine mal etme çabasıdır. (Apaydın, 2010: 57.)

Nitekim Sibel Eraslan, kendi köklerini araştırmış ve belki de inancını, İslam'ı, geleneğini ve değerler silsilesini “kadın” noktasından yakalamaya çalışarak yine kendini var eden dediğimiz noktaya gelerek bu hikayeleri anlatmaya çalışmıştır.

Bu çalışmada incelenecek romanlar tarihi şahsiyetleri konu aldıkları için söz konusu romanlar aynı zamanda “tarihi romanlar” dır. Aynı romanlar, bir şahsı merkeze aldıkları için de “biyografik roman” sayılabilirler. Hülya Argunşah tarihsel roman için “temelleri maziye dayanan, yani başlangıcı ve sonucu geçmiş zaman içerisinde gerçekleşmiş olan hadiselerin, devirlerin ve bu devirlerde yaşamış kahramanların hayat hikâyelerinin edebî ölçüler içerisinde yeniden inşa edilmesi” yorumlarında bulunması meseleyi fitillemiştir diyebiliriz. (Poyraz, 2023: 60.)

Edebiyat ve tarih birbirinden ayrı düşünülmemeyecek bütünlerdir. Tarih olanı olduğu gibi verirken edebiyat için içine estetik katarak tarihin teorik olarak sunduğu bilgileri renklendirir. Bu noktada asrı saadet değerlerinin tarihi bilgilere ek olarak

“yazarların insafında” ele alınması dolduracaktır doldurmasına fakat dönüt olarak daha büyük problematikleri de peşinden getirecektir.

Hiç şüphesiz klasikten moderne hatta postmoderne geçiş süreçlerinin semiyotik özelliklerinin başında anlatı biçimlerindeki değişim gelmektedir. Bu değişikliğin muhteva üzerinde dönüştürücü etkiye sahip olduğu ise su götürmez bir gerçektir. Yüzyıllar boyunca başta Hz. Peygamber olmak üzere diğer güzide şahsiyetler sayesinde edebiyatın din ile, kendi mecralarında âdâb ve erkanı ile yürüdüğü bu güzergâh, din dışı formlara kapı aralayınca kutsalı öteleyip hayatın dışına iterek ortaya çıkan roman türü, ne kadar yeterli olacaktır, imkanları ne kadar el verecektir sorularına tartışma alanı açmıştır. (Poyraz, 2023: 61.)

Roman bir anlatma sanatıdır. İçerik okura, bazen kahramanların ağzından, bazen de roman kişileri dışında “birisi” tarafından aktarılır. Okuyucuya metni birinin anlatması, fısıldaması gerekir. Bir nevi anlatıcı, “romanda kim konuşuyor, kim anlatıyor?” sorusunun da cevabıdır. Bu durum roman sanatında önemli bir figür olan anlatıcıyı ifade etmeyle ilgilidir. (Sağlık, 2010: 49-50.)

Romanda “anlatan” ve “anlatılan” olmak üzere iki temel unsur vardır. Mevcut anlatanın, “anlatma” şeklinin nasıllığı, yani bakış açısı, roman sanatının temelini oluşturur. Bu minvalde Michel Foucault’un ifadesiyle anlatıcı “özne”, hikâyesi anlatılan ise “nesne” konumundadır. (Sağlık; 2018: 138.)

Yukarıdaki söylenenler üzerinden baktığımızda bir romanda anlatıcı ve anlatıcıyı şekillendirecek olan olgu romanın yazarıdır. Şerif Aktaş’ın ifadesiyle “*Bakış açısı, anlatma esasına bağlı metinlerde vaka zincirinin ve bu zincirin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından görüldüğü, idrak edildiği ve kim tarafından, kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevaptan başka bir şey değildir.*” (Aktaş, 1984: 74.)

Yazar, kendi bakış açısına göre romanı şekillendirecektir. Bakış açısının sağlam temellere dayanması işlenecek olan kurgunun müspet şekilde ilerlemesine fırsat sunacaktır. Bu sebeple bakış açısı tanımının iyi bilinmesi gerekir. Bir romanda “anlatıcı” ve “anlatılan” ın dengeli biçimde sunulmasında, dil ve üslubunun biçimlendirilmesinde, bakış açısı büyük önem arz eder. Aslında her romanın küçük bir hikâye olduğu düşünülürse, okuyucunun üzerinde istenilen etkiyi sağlamak tekniklerin titizlikle seçilmesiyle bağlantılıdır. Yazarın hayal dünyasının ürünü olan

roman, yine Aktaş'ın söylemleriyle “kurgusallık/itibârîlik” gerektirir. Pek çok edebiyat bilimci romanın bu özelliği konusunda hemfikirdir.

Romanlarda kadın incelemeleri öncelikle, “şahıs”, “kişiler” ve “şahıs kadrosu” gibi başlıklar altında yapılır. Hatta pek çok terim kullanılır. Görüldüğü üzere, romanlarda, şahıs incelemesi çok farklı terim ve teknikler altında yapılmaktadır. Biz burada sadece “baş karakter olarak kadın” incelemesinin nasıl yapılacağı üzerinde duracağız. Baş karakter olarak bir romanda kadın bazı başlıklar altında incelenir. *Kahramanın Yolculuğu* isimli eserinde Campbell, kahramanın karakteri ve niteliği değişse de o bir kahramandır ve romanda veya anlatıda baştan sona onun macerası anlatılır minvalinde bir yorumda bulunur. Bu yönüyle o, aynı zamanda hikâyesinin anlatıldığı romanın (anlatının) da baş kişisidir. Baş kişi olduğu için de onu “kahramanın sonsuz yolculuğu” bağlamında incelemek mümkündür. Kahramanın mitolojik macerasının bilinen yolu olarak kabul edilebilecek “ayrılma”, “erginlenme” ve “dönüş” süreci, anti kahraman için de geçerlidir. Sadece o bu süreci epik (ideal) kahramandan farklı yaşar. Bu sürece göre, bir kahraman olağan dünyadan çıkıp doğaüstü farklılıklarla karşılaşabileceği gizemli bir alana doğru ilerler (ayrılma). Burada masalsı güçlerle karşılaşılır ve çok sayıda macera yaşanır. Hem zafer hem de yenilgi söz konusu olur (erginlenme). Kahraman bu gizemli ve zorlu maceradan benzerleri üzerinde üstünlük sağlayan bir güçle döner (dönüş). Kahramanın yolculuğunda -yukarıda da değindiğimiz gibi- birtakım süreçler vardır. Joseph Campbell bu süreçler için genel anlamda “ayrılma”, “erginlenme” ve “dönüş” kavramlarını kullanmaktadır. (Campbell; 2017: 35.) Biz ise bu çalışmada kendi kavramlarımızı kullanmayı uygun gördük ve üç maddeyi “hikâyenin başlaması”, “hikâyenin gelişimi” ve “hikâyenin sonu” şeklinde belirledik.

1.1. BAŞ KARAKTER (KAHRAMAN) OLARAK KADIN

1. Kadının Şahsiyeti

1.1. Fiziki Tanıtım

1.2. Ruhsal tanıtım

1.3. Sosyal Tanıtım

2. Kahraman Olarak Kadın: Kahramanın Yolculuğu

2.1. Hikâyenin Başlaması

2.2. Hikâyenin Gelişimi

2.3. Hikâyenin Sonu

3. Kadın Kahramanın Roman Sanatı Açısından Değerlendirilmesi

Bizim bu çalışmamızda ele aldığımız dört roman hakkında daha önce de farklı yazarlar tarafından farklı çalışmalar yapılmıştır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla söz konusu çalışmalar şunlardır:

Sibel Eraslan'ın Roman ve Hikâyelerinde Kadın Kahramanlar, Nurdan Ekinci.

Kadın Ordaydı, Kolektif.

Aşka Adanmış Bir Ömür Hz. Hatice, Nurdan Damla.

Sevgilinin Gül Goncası Hz. Fatıma, Nurdan Damla.

Müminlerin Annesi Hz. Fatıma, Salih Suruç.

İffet-i Kalp Hz. Meryem, Nuriye Çeleğen.

Hz. Meryem, Âdem Karataş.

Mümine Kraliçe Hz. Asiye, Hatice Kübra Ergin.

Bu tezde Sibel Eraslan' ın “Cennet Kadınları” olarak adlandırılan Hz. Asiye, Hz. Meryem, Hz. Hatice, Hz. Fatıma hakkında yazdığı romanlar yukarıdaki roman inceleme planına göre incelenecektir. Ancak ilk olarak Sibel Eraslan' ı ve romancılığını kısaca tanıtalım.

İKİNCİ BÖLÜM

2. SİBEL ERASLAN'IN BİYOGRAFİSİ VE ESERLERİ

2.1. SİBEL ERASLAN'IN BİYOGRAFİSİ

Sibel Eraslan, 21 Nisan 1967 yılında İstanbul- Üsküdar'da doğmuştur. Bir Rumeli ailesinin kızı olan Sibel Eraslan'ın babası Selanik, annesi ise Üsküp göçmenidir. Babası Metin Kaptan (Mantin) uzun yol kaptanı olup askeriyeden emekli astsubaydır. Eraslan için babası özlem demektir. Kaptan olan babası aylarca denizde olduğu için Eraslan için deniz uçsuz bucaksız “özlem”i ifade etmektedir. Kıbrıs Harekâtına katılan babasını endişeyle, derin duygu yüküyle bekler. Babasının görevi sebebiyle çocukluğunun önemli bir kısmı Çanakkale'de geçer. Babası her sefer dönüşlerinde Eraslan'a seyahat ettiği ülkeleri, gezdiği coğrafyaları anlatır, kızına başka başka diyarların ambiyansını yaşatır, hediye olarak kitaplar, ansiklopediler getirir. Çocuklarına İngilizce öğretmeye çalışır. Babası çocukluğunda onun için dünyaya açılmak demektir. Bu sebeple hikâyelerinde baba figürüne sıkça başvurmuştur.

Annesi Refika Hanım ise Şilelidir. Bir konuşmasında, annesi tarafından büyük büyük dedelerinin ve bunların torunlarının denizci olduğundan bahseder. Anlaşılan odur ki yazarın “deniz sevgisi” ailesinden gelmektedir. Hatta incelenecek romanlarda da görüleceği üzere yazarın deniz ve su metaforunu sıklıkla kullandığı görülür. Dağlar, denizler ve seyahat Sibel Hanım'ın ilgisini çok çekmektedir. Dikiş dikmeyi, resim yapmayı ve edebiyatı çok seven annesi, yazarın eğitiminde önemli roller almış, yönlendirici olmuştur.

Eraslan birbirine saygılı ve sevgili olan anne-babanın ilk büyük çocuğudur. Yazarın, Sertap isminde kız kardeşi, Cengizhan isminde de bir erkek kardeşi vardır. Babasının asker olması hasebiyle mevcut disiplini yanında, annesi Refika Hanım da titiz ve otoriter bir karakterdir. Aile, çocuklarının eğitimleriyle yakından ilgilenmiş, hayatları boyunca sürececek olan eğitimlere çocuklarını hazırlamışlardır. Okumayı

babasından öğrenen Eraslan'a, kitap okumaya aşıl原因an ilham karakteri ise annesidir. Sibel Eraslan'ın yazar olmasında annesinin büyük etkisi olmuştur.

Eraslan'ın edebiyatla ilgisi, gazeteler ve dergiler ile teması ilkokul yıllarında başlamıştır. O yılların meşhur dergilerinden *Milliyet Çocuk* dergisini takip eden yazar, karaladığı şiirlerini de radyo programlarına göndermeye başlar. Şiir ve mektuplarının radyo programında okunması yazara mutluluk vermektedir. İlkokul son sınıfta deneme yazmaya başlayan Eraslan'ı bu konuda teşvik eden ve yönlendiren yine annesidir. Kitap okumayı ve edebiyatı çok seven Refika Hanım kızına “*Bak şu kitabı da oku, şu şekilde yazabilirsin, bu sana çok uyacak bir yazar...*” Şeklinde yönlendirmelerde bulunur. Öğretmenleri de yazdıklarını çok beğenerek onu teşvik etmişlerdir.

Batı klasiklerini okuyarak büyüyen Eraslan, ortaokul bittiğinde bütün klasikleri okumuştur. Üsküdar Kız Lisesi'nden mezun olan Sibel Eraslan, babasının yönlendirmesi ile hukuk fakültesini tercih etmiş, Türkiye beşinciliği ile İstanbul Üniversitesi'ne girmeye hak kazanmıştır. Annesinin edebiyat öğretmeni olmasını istemesine rağmen babasının istediği bölümde eğitimini tamamlamıştır. Sibel Eraslan bir röportajında “*Savunma hakkı bana verilmedi, ben de savunma masamı sokağa kurdum, benim için yazmak savunmaktır!*” der.

1989'da üniversiteden mezun olan yazar, o dönemlerde kamusal alana getirilen başörtüsü yasağı sebebiyle yıllarca ikameti olan İstanbul Barosu'na kayıtlı bir avukat olamaz. 48 yaşındayken yasak kalkar ve avukatlık cübbesini 50 yaşında avukatlık cübbesini giymiş olur. 28 Şubat'ın son iki duruşmasına katılan yazar için bu duruşma oldukça önem arz eder. Yine 1989 yılında siyasete giren Eraslan, 1989-1995 yılları arasında Refah Partisi İstanbul Kadın Kolları başkanlığı yapmıştır.

Yine 1989 yılında hukukçu ve siyasetçi Sıddık Eraslan ile evlenir. Sıddık Bey'in ilk evliliğinden bir oğlu vardır ve onlarla yaşar. Sibel Eraslan, bu evlilikten iki erkek çocuğuna sahip olur. Büyük oğlu Buğra endüstri mühendisi, küçük oğlu Burak hekimdir. Mustafa ise klasik Türk Müziği sanatçısıdır. Üç kardeş çocuk bu evlilik ortamında birlikte büyürler. Eraslan'ın destek verdiği kendi yeğenleri de aile içinde aktif yer alırlar. Yazarın belirttiğine göre, babaanne ve dedeleri de yılın bir kısmını aile ile geçirmişlerdir. Zamanla büyüklerin vefatı, küçüklerin kendi dünyalarına kanatlanması ile yazarın kalabalık ailesi son yıllarda tenhalaşmıştır.

2.2. SİBEL ERASLAN'IN ESERLERİ

Sibel Eraslan sadece bir türde değil edebiyatın birçok alanında çalışma yapmıştır.

2.2.1. Deneme

Fil Yazıları (2002)

2.2.2. Anı

Şile Bir Denizkızı (2010)

2.2.3. Biyografi

Hz. Fatıma Can Parçası (2004)

2.2.4. Anı-Portre

Osmanlı Sarayında Kadın Sultanlar (2007)

2.2.5. Hikâye

Balık ve Tango (2004)

Parçası Benden (2006)

Babam İçin Beyaz Bir Kuğu (2015)

Dört Defter Rumeli Rüzgârı (2017)

Ayrılık Üzüntülerin Annesidir (2021)

2.2.6. Roman

Siret-i Meryem (2008)

Çöl/Deniz: Hz. Hatice (2009) 23

Nil'in Melikesi: Hz. Asiye (2011)

Canfeda: Hz. Fatıma (2012)

Saklı Kitap (2013)

Aişe (2014)

Zemzem'in Annesi: Hz. Hacer (2015)

2.2.7. Diğer

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadının Tarihi Dönüşümü içinde “Reel Politik Düşünceler”

90'larda Türkiye'de Feminizm içinde “Silüetler ve Uğultular”

Kadın Oradaydı içinde “Züleyha”

2.3. SİBEL ERASLAN'IN KADIN HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Henüz ilkököl yıllarında annesinin teşviki ile deneme yazan Sibel Eraslan, öğrencilik yıllarında yazdıkları ile öğretmenlerinden büyük beğeni toplamıştır. Edebiyat çevresinin dikkatini lise yıllarındayken yazdığı “Beni Kim Sevecek?” adlı üç perdelik oyunla çeken Eraslan, Üsküdar Kız Lisesi'nde tiyatro çalışmalarlarıyla da takdir toplamıştır. Tamamıyla kızların görev alacağı uygun bir metin ihtiyacı hâsıl olur. Böylelikle bir kız okulunda kızların başından geçenleri ele alan oyununu yazar.

Dilaver Cebeci, Ayla Ağabegüm (Ahmet Hamdi Tanpınar'ın öğrencisidir.) Eraslan'ın edebiyat öğretmenleridir. Öğretmenlerinin donanımları ve desteği de yazarın gelişiminde büyük etken olmuştur. Edebiyatçılarla, aile büyükleriyle ilgili öğrencilere röportaj ödevleri veren Ayla Ağabegüm, Eraslan'ın hayatına dokunmuş ve edebiyata olan ilgisini diri tutmuştur. Ayla Ağabegüm, öğrencilerini Türk Edebiyatı Vakfı ve Kubbealtı sohbetlerine götürün; çeşitli yazarların, şairlerin kitaplarını okutan, önemli isimleri ziyaret etmeye götürün ilgili bir öğretmendir. Eraslan o günlerden kalan, Mehmet Kaplan'ın “kırmızı kalemle düzelttiği müsvedde kâğıtları”nın halen bulunduğundan söz eder. Aslında yazar o dönemlerde pek farkında olmasa da bir edebiyat muhitinin içinde yetişmeye başlar.

İlk zamanlarda yazılarını Aliye Cahitoğlu mahlası ile yazar. Lise yıllarında Rus yazarları okumayı çok sever ve hikâyeler yazar. İlk hikâyeleri *Töre* ve *Türk Edebiyatı* dergilerinde çıkmıştır. Üniversite yıllarında Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç, Cemil Meriç ile İsmet Özel sanatını benimseyerek onların yazılarını takip eder. Münevver Ayaşlı, Samiha Ayverdi gibi hanımefendiler yazarın ziyaret ettiği, feyiz aldığı yazarlardır. Üniversite yıllarında “fikir ağırlıklı, makale ve deneme türü yazılar” kaleme alan yazar, Hukuk Fakültesi'ndeyken arkadaşları Mustafa Şentop, Mevlüt Uysal gibi isimlerle *Teklif* dergisini çıkarır. *Teklif*, hukuk ve siyaset

konularının ağırlıklı olduğu bir dergidir. O yıllarda kadın yazarlar ağırlıklı olarak “aile-kadın-çocuk” temalı dergilerde yazarlarken, Sibel Eraslan ilk kez siyasi konularda yazan bir “kadın” olarak dikkat çeker. Bunun sebebi hukuk fakültesinden mezun olması ile ilgili olabilir. Sonraki yıllarda Eraslan, çeşitli gazetelerde çalışmaya başlar. Ömer Lütfi Mete, Sefa Kaplan ile *Yeni Haber* gazetesinde kalem oynatır ve kültür-sanat muhabirliği yapar. Burada kitap tanıtımları yapar. Tanıtımını yaptığı ilk kitap ise Orhan Pamuk’un *Beyaz Kale* isimli eseridir. Eser seçimi ve tanıtım yazısıyla edebiyat mahfillerinin dikkatini çeker. Ahmet Kabaklı’dan teklif gelmesi üzerine *Türk Edebiyatı* dergisinde yazmaya başlayan yazar, diğer yandan da *Mektup* dergisinde de yazılar kaleme almaktadır. Hatta 28 Şubat’ta siyasi nedenlerden dolayı bir süre ortadan kaybolan Yaşar Kaplan’ın yerini idare etmek maksatlı *Akit* gazetesinde köşe yazarlığına başlayarak yoğun bir döneme girer. 1999’dan bu yana aralıksız köşe yazarlığı yapan yazar, halen haftada iki gün *Star* gazetesinde yazmaya devam etmektedir. “*Kız Lisesi’nde ihtiyaca binaen oyun yazmasını ve Yaşar Kaplan’ın yerini doldurma niyetiyle gazeteciliğe başlamasını sebep göstererek Eraslan, kalemini yedek lastiğe benzetir.*” (Ekinci, 2022: 19.) Bu bağlamda, ihtiyaç olduğunda boşluğu dolduran yazar kalemi ona bu serüveninin kapılarını açmıştır demek yanlış olmayacaktır.

İlk hikâye kitabı *Balık ve Tango*, yazarın bir aile rutini olarak dinledikleri radyo akşamlarının neticesinde oluşmuştur. Yazar ilk deneyimini Mustafa Kutlu’ya gönderir ve Kutlu’nun dikkatini çeker. Hikâye edebi açıdan çok başarılı bulunur ve *Dergâh* dergisinde yayınlanır. Bundan sonrasında ise 2000 yılından itibaren *Dergâh* dergisi kadrosunda yer alan yazar; Ali Ayçil, İbrahim Tenekeci ve Ömer Lekesiz gibi isimlerle beraber, Mustafa Kutlu ve Ezel Elverdi’nin sohbetlerine katılarak bu isimlerin yanında yer alır. “*Mustafa Kutlu, İsmail Kara, Ezel Elverdi; Eraslan’ın her daim beslendiği bir damar gibidir*”⁴ Bu dergi, çoğu edebiyat sanatçılarının yetişmesinde başat rol oynamıştır denilebilir. “*Sibel Eraslan, Dergâh dergisinde adeta bir “dergâh usulüyle” yetiştiklerini ve orayı, gelenlerin “su içtiği bir çeşmeye” benzettiğini söyler.*” (Ekinci, 2022: 21.)

---

⁴ <https://www.dunyabizim.com/soylesi/sibel-eraslan-ile-konustuk-h626.html> (Erişim tarihi: 10.04.2023)

Sibel Eraslan günümüzde romanlarıyla tanınmış bir insan olsa da kendini bulduğu türün “hikâye” olduğunu söyler. Sistem ve düşünce olarak ise kendisini dergâh ekolüne yakın hisseder ve dâhil görür. Eraslan’ın ifadesiyle; “*Öyküde inşa vardır, mimari bir yapı gibi inşaat kurulur. Hikâye; hakikate daha yakın sulara gezer, yaşanan sesler, renkler, kokular kurgunuzun içine siner. Bu tahkiyedir; yeniden inşa etme değil, toplumsaldır, bir meselesi vardır.*” (Ekinci, 2022: 19.) Bu açıklama üzerinden yazar, hikâye yazmada yaşayıp gördüklerinin onun için as olduğunu ifade eder. Onun için hikâye de olaylar önemlidir ve bu bağlamda tahkiye geleneğinden beslenilir.

28 Şubat sürecinin yakın şahidi olan yazar, bu dönemin yazar kadrosu içinde yer alır. *Fil Yazıları* isimli deneme kitabı bu sürecin vakalarını işler. 2004 yılında Türkiye Yazarlar Birliğince, “Yılın Köşe Yazarı” seçilen Eraslan’ın; aynı yıl Dergâh Yayınları’ndan *Balık ve Tango* adlı ilk hikâye kitabı, Selis Yayınlarından *Hız Fatıma Can Parçası* biyografi kitabı, 2006’ da Dergâh’tan *Parçası Benden* adlı ikinci hikâye kitabı, Selis Yayınları’ndan 2008’de ilk romanı *Siret-i Meryem* yayınlanır. Romanları Türkiye’den sonra Endonezya’da da en çok satanlar arasına girmiştir. 2015’te Necip Fazıl Kısakürek Sanat Ödüllerinde “hikâye” dalında başarı kazanarak ödül almıştır. 2017’de *Dört Defter Rumeli Rüzgârı* ile Rumeli’den göçen haminmelerinin hikâyelerini kaleme alır. Sibel Eraslan, konuşmalarında kendisinin hikâye türüne daha yakın olduğundan bahsetmektedir. *İtibar* dergisinde hikâyelerinin yanında çizimleri ve birkaç şiiri de yayımlanır. Bu türler de büyük ilgi görürler. *Ayrılık Üzüntülerin Annesidir* adlı kitabı 2021’de Muhit Kitap’tan çıkmıştır. Bu kitabın içeriğinde bu zamana kadar dergilerinde yayımlanmış olan bazı şiirleri ve hikâyeleri yer alır. Eraslan’ın annesinin resim yapmaya ilgisi olduğunu söylemiştik. Yazar, annesinin hastalığından dolayı resim yapmayı bıraktığı bir dönemde annesine moral vermek amacıyla, resimler çizmeye başlar. Bu dönem de yaptığı tablolarından biri *Ayrılık Üzüntülerin Annesidir* kitabının kapağı olmuştur.

Sibel Eraslan, *Muhit* dergisinin yazar kadrosu içinde yer almıştır. Ayrıca Eraslan, Prof. Dr. Zeynep Sayın ve Doç. Dr. Zeynep Direk hocalardan felsefe dersleri, Fatma Kutluoğlu’ dan ise tefsir dersleri almıştır. Dr. Kuran Okay’ın

moderatörlüğünü yürüttüğü mitoloji okumalarına katılır ve Ömer Lekesiz' in okuma listesini takip eder.⁵

Klasik Türk edebiyatını da sıkı sıkıya takip eden Eraslan; bu devrin zirve isimlerinden Fuzuli ve Şeyh Galip' in hayranıdır. Fuzuli'nin eserleri, Eraslan için her dönem faydalandığı kaynaklar olmuştur. Divan edebiyatının “aşk” ve “âşık” anlayış özelliklerini kimi hikâyeleri ve kahramanlarında gözlemlenir. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Yaz Yağmuru*, adlı eseri Sibel Eraslan'ın başucu kitaplarından biridir. Son dönem hikâyecilerinden ise özellikle Cemal Şakar, Selçuk Orhan, Şule Gürbüz gibi isimleri takip eder.

Sibel Eraslan, üniversite yıllarından beri, toplumun rol-model olarak görebileceği ve yine hem hanım bireylere hem de topluma fayda sağlayacak bir kadınlar dünyası kurmayı istediğini belirtir. Bu konuda daha çok kendi inanç ve değerlerine yakın Doğudaki rol modellerin izini sürer. Gerek Osmanlı sarayında gerek Selçuklu tarihinde gerekse İslam tarihinin kıymetli hanımefendilerinin; şahsiyetlerin çok kuvvetli bir şekilde çizilemeyerek, tarihin daha çok eril örnekler üzerinden olumlandığı ve anlatıldığı düşüncesi yazarı harekete geçmeye teşvik etmiştir. Sibel Eraslan'a göre tarihin esas nabzını tutan, toplumun vadisinde, birçok türde; türkülere, ağıtlara, masallara, menkıbelere, fısıltılara hâkim olan kadınlar olmuştur. Eraslan bu konuda konuk olduğu programlarda, verdiği konferanslarda *“Kendi coğrafyamın üzerinden örnek alacağım kadınlar aradım. Edebiyat dünyasında da kıyaya köşeye itilmiş, ele alınmamış konulardı bu kadınlar. Hz. Peygamber'in “Cennet Kadınlarının Sultanı” isimli hadisi şerifi çıkış noktam oldu.”* açıklamasında bulunmuştur.⁶

Sibel Eraslan, çalışmamızın konusu olan ve daha önce alıntılıdığımız hadis-i şerifte geçen cennetin hanımefendisi kadınları; dörtleme şeklinde bizatihi kendisi “Zamanı Kuran Kadınlar” dizisi ismini vererek ele almıştır. Daha sonrasında ise bu hanımlara Hz. Muhammed'in eşlerinden *Aişe* ve Hz. İbrahim'in eşlerini konu aldığı *Zemzem'in Annesi* Hz. Hacer'i de dâhil etmiştir.

---

⁵ <https://www.dunyabizim.com/soylesi/sibel-eraslan-ile-konustuk-h626.html> (Erişim tarihi: 10.04.2023)

⁶ Erişim adresi: <https://www.yeniakit.com.tr/haber/en-faziletli-hanimlar-kimlerdir-497824.html> Erişim tarihi: 01.05.2022

Batı kaynaklı roman türü, insanın eylemlerini ve psikolojisini temele alır. Psikolojiyi, muhayyileyi oluşturan temel taşlar, çoğu kez kutsal kitaplarda yer almış ve başucu olmuştur. Prof. Dr. Durali Yılmaz, *Roman Sanatı ve Toplum* adlı çalışmasında “Batının musikisi, şiiri, romanı, hatta resminin Hıristiyanlıktan büyük esintiler taşıdır. (..) Yahudi asıllı yazarların eserlerinde Tevratı kültürden” büyük oranda etkilendiği görülür.” (Yılmaz, 2011: 42- 45.) Demiştir.

Sanatta kalıcı eserlerin, ait olduğu toplumun inanç esaslarına bağlı olduğunu ve bu şekilde yoğrulduğunun altını çizmek gerekir. Sanat, insanın yaşam serüvenine ışık tutmasıyla anlam kazanır. Prof. Dr. Durali Yılmaz: “*Türk insanının romanını yazacak bir kişinin kaynağının Kur’an olması*” (Yılmaz, 2011: 48.) gerektiğini özellikle belirtir.

Durali Yılmaz’ın yerli ve kalıcı bir sanat anlayışı, sağlam ve özgün eserler için ortaya koyduğu tabir-i caizse bu “şartname”yi, Sibel Eraslan, sanatında uygulamaya koymuştur denilebilir. Kur’an-ı Kerim ve hadis-i şerifler her dönemde onun yararlandığı başat kaynaklar olmuştur. Öte yandan edebiyatıyla kadınları önceleyen, rol model kadınlar dünyası kurma niyetiyle yola çıkan bir yazar olarak kadının, dolayısıyla ailenin ve toplumun ıslahı için, günümüzün hâkim türleri sayabileceğimiz roman ve hikâyeyi tercih etmiştir. (Ekinci, 2022: 21.)

Sibel Eraslan, idealist biri olduğu için kadını da bu gözle ele alıyor. İdealizm “model” kavramı üzerinden insanı tartışır. Yani “ideal” tanımını yaparken onu somut bir varlığa bağlar. “... gibi olmak” Sibel Eraslan’ın idealizmini özetleyen bir ifadedir. Yazar, burada o kadar çok model sunmuştur ki okurlarına, kendisi peygamberimizin hadisinden ilhamla müslüman kadınlara; “*Hz. Asiye gibi ol!*”, “*Hz. Meryem gibi ol!*”, “*Hz. Hatice gibi ol!*”, “*Hz. Fatıma gibi ol!*” mesajını vermek istemiştir. Ne derece başarılı olup olmadığı okuyucuların ve araştırmacıların takdirindedir.⁷

---

⁷ Sibel Eraslan’ın yukarıda adını andığımız “model kadınlar” bağlamında dile getirdiği ideal kadın vurguları söz konusu romanların incelemesinde ele alındığı için burada ayrıca yazılmamıştır.

2.4. SİBEL ERASLAN'IN ROMAN GÖRÜŞÜ

Bir yazarın ne yazdığı kadar nasıl ve niçin yazdığı da önemlidir. Nasıl ve niçin yazıldığı sorusunun cevabı bizi yazarın poetikasına (sanat görüşüne) götürür. Yazarlar, söz konusu görüşlerini çok farklı şekillerde ortaya koyarlar. Kimi başlı başına poetikasını içeren metinler yazar. Kimi sanatçılar kendileri ile yapılan söyleşilerde sanat görüşlerini ortaya koyan cevaplar verirler. Kimi sanatçılar da konuşmalarında ve eserlerinde dağınık bir şekilde sanat görüşlerini ortaya koyarlar.

Yaptığımız araştırmada Sibel Eraslan'ın roman görüşünü içeren herhangi bir metin yazmadığını fark ettik. Eraslan, daha çok yukarıda da değindiğimiz gibi gazete yazılarında, söyleşilerde, roman ve hikâye ve anılarında sanat ve roman görüşünü dağınık olarak ortaya koymaktadır diyebiliriz. Biz, bütün bu dağınık metinlerden hareketle Sibel Eraslan'ın romanla ilgili görüşlerini bir araya getirmeye çalıştık. Burada hem “araçsallaşma” hem “kutsalın kurgulanması” hususlarını da dikkate alarak Sibel Eraslan'ın konumunu bir yere oturtmaya çalıştık.

Günümüzde kutsalı kurgulayan metinler yazan hanımların kaleme aldığı biyografik roman çalışmaları oldukça hız kazanmış, neredeyse kitap raflarında bir kategori oluşturmuştur. Sibel Eraslan da bunlardan biridir ve bu yazar da kutsal ve roman ilişkisi hususunda net bir tavır sergileyememektedir denilebilir. Roman türünün kutsal ile olan ilişkisinin net bir çatıda temellendirilememesinin sebebi ise, yazılan türün halen çözülememiş, batı kaynaklı ve isimlendirilememiş bir tür olmasındandır. Buna rağmen romantizm ağırlıklı hanım sahabe romanları edebiyatımızda yer almıştır. Buradaki niyet, kitleyi aydınlatmak ya da bilgilendirmek midir? Veyahut tersi mukabiliyle kurgu ve içerikleri bağlamında Schiller'in yorumuyla “*okuru sadece rahatlatmaya, gereksinimlerini doyurmaya yönelik bir hizmet midir?*” (Andı, 2013: 98.)

Bizce bu sorunun cevabı yukarıda da değindiğimiz “araçsallaşma” kavramıdır. Yani kitleyi aydınlatmak ve gereksinimlerini doyurmaya yönelik bir hizmettir. Araçsallaşma karşısı roman ise edebiliğin ön planda olmadığı romandır. Edebiyat sanatı, edebî eser veya edebiliğin değer ve nitelikleri konusunda pek çok edebiyat bilimcisinin hemfikir oldukları özelliklerin başında “kurgusallık/itibârîlik” gelmektedir. Şerif Aktaş'a göre, “*İtibârîlik, edebî olmanın ilk hususiyetlerinden biri durumundadır.*” (Aktaş, 1984: 32.) Sibel Eraslan'ı araçsallaşma çizgisinin bir

mensubu olarak alıyoruz. Yani Eraslan, edebiliği değil, araçsallığı (buna biraz popülerlikte diyebiliriz.) ön plana alan bir roman görüşüne sahiptir.

Müslüman sanatçıların yazdığı hiçbir metnin inanç değerlerimize halel getirmemesi gerekir. Bu demektir ki edebî bile olsa metinler Kur'an'dan üstün olamaz. Kur'an aşılamaz. Kur'an'a ters düşemez. Düşmemelidir. Dolayısıyla Müslüman sanatçıların çoğunun poetikasının olmamasının sebebini bu duruma bağlayabiliriz. "Hakikat" İslam'da çok önemlidir. Hakikat dışına çıkmak adeta İslam'dan çıkmak gibi algılanır. Bu yüzden Müslüman sanatçılar pek fazla kurguya itibar etmeme yolunu tercih ederler Tabi günümüz popüler Müslüman yazarlarında bu durumun belki de farkında olmadan sekteye uğratıldığı görülür. Sibel Eraslan, burada dikkat çekilen "hakikate bağlılık anlayışını Hz. Fatıma romanını yazış hikâyesinde şöyle uygular:

Roman yazmak için yola çıkmadım, benim için bir yol haritası çalışmasıydı bu eserler. Gene ismini vereceğim, Yaşar Kaplan'ın projesiydi bu, 1999-2000 de büyük bir siyer projesiydi. Peygamber Efendimizin ve sahabelerin hayatları olacaktı... Hepsi ayrı ayrı birer kitap olacaktı. "Kadın sahabeleri de kadın yazarlara yazdıralım." demişler. Bana; "Hz. Fatıma'nın hayatını yazar mısınız?" diye telefon açtı Yaşar Kaplan. Ben; "Ama bu imkânsız, ben ilahiyatçı değilim, dinî araştırmalar yapan birisi değilim." dedim. Yaşar Kaplan; "Hz. Fatıma'nın hayatını düşünmek için ilahiyatçı olmak gerekmiyor ama Müslüman olmak yeterli." dedi. Çok utandım ben o böyle söyleyince... Zihnimde, dedim, seküler bir yarılma var, ilahiyatçı olan yazar, ilahiyatçı olmayanlar başka şeyler yaparlar gibi... Batının bize dayattıklarına maruz kalışın ürünü bu. Böyle başladım bu kitapları yazmaya.(Su, 2019: 367.)

Burada akıllara gelen soru Batının dayattıklarından kurtulmak isteyen yazar, neden eserlerine batının başat türlerinin önünde gelen "roman" ismini vermiştir?

Sibel Eraslan, hakikat dışına çıkmamaya çalışarak ve erdemli hayat yaşamış olan din büyüklerini (özellikle kadınlar) anlatma yolunu seçmiştir. Erdemli bir hayat yaşamak isteyen insan için, Peygamberlerin, Asr-ı Saadet şahsiyetlerinin hayatları kılavuzdur. İnanan insanlar, dünya hayatının belirli alanlarında ve yaşadıkları olaylarda, kendilerine kutsal şahsiyetlerin örnek hayatlarından belirli kalıplar çıkarırlar ve yaşamlarını buna göre sürdürürler. İşte Sibel Eraslan romanlarında bunları vurgulamak ister. Yazdığı romanlar belirli bir gerçek şahsiyeti merkeze aldığı

için, daha önce de ifade ettiğimiz “biyografik roman” örneğidirler. Dolayısıyla Sibel Eraslan’ın romanları adına roman denilmeyen, ya da denilmesinden kaçınılan Hz. Peygamber’i ve hanım sahabeleri “tarihi biyografik roman” türü diyebileceğimiz bir eğilimle anlatan, duygusal unsurlar barındıran, roman havası veren “biyografiler” olarak yerini almıştır.

Daha önce de değindiğimiz gibi, edebiyatımızda kutsalın kurgulanması hep tartışılmıştır. Zygmunt Bauman’ın modernlik eleştirisi üzerinden “paradigma krizi,” dediği kavram dizgesine göre; Doğulu bir Müslüman insanın, değişen ve yenilenen ve hatta değişmeye devam eden modern dünyada, İslam’ın ilk Müslüman öncüleri olan Asr-ı Saadet ailesini hangi formla ele almalıdır ya da almamalıdır? Minvalinde sorduğu soru da yukarıda tartıştığımız meseleyi destekler niteliktedir. Modernizm, bütün paradigmaları alt üst eden bileşenlerden meydana gelmiştir. Bu bileşenin ise kendisini en geniş sınırlarda rahat hissettiği tür roman türüdür diyebiliriz. *“Dolayısıyla yerine, okuruna ve yaklaşım tarzına göre bir eğlence imkânı, bir bilgilendirme aracı, bir estetik eğitici, bir fikri “kıblenüma”, bir zihni “mikser”, bir melankoli tuzağı, bir kaçış vasıtası, bir avunma ve “muahayyel”e sığınma kucağı olabilen romanlar...”* (Andı, 2013: 56.) başlı başına problem arz eden türlerdir. Çünkü romanın doğrusu yanlış belli olmayıp tamamen yazarın insafına bırakılmıştır.

Roman sanatı, estetik bağlamda bakılırsa birtakım bileşenlerden oluşur. Bu bileşenler arasına anlatıcı, bakış açısı, zaman, mekân, tema kişi gibi unsurlar girer. Yani roman sanatının içine birçok bileşen girer. Bu bileşenlerin her biri adeta Milan Kundera’ya ait olan *“Tanrının bırakıp gittiği dünyanın epiği olan roman”* gerçeğini vurgular. Bizzat Yaratıcı’nın müdahalesiyle biçimlenen bir hayat hangi unsurlarla birbirini tamamlayacak, birbiriyle kaynaşacaktır? (Poyraz, 2023: 18.)

Mesela, Sibel Eraslan’ın romanını yazdığı iki hanım kadın, (Hz. Hatice, Hz. Fatıma), aynı zamanda, Peygamber’in ailesi olan birer sahabedirler. Bu kadınlar için “Asr-ı Saadet Kadınları” tabiri de kullanılır. Bu doğrultuda sahabe hanım romanları, kadın yazarlarda gelenekselliğin sınırlarından bir “kurtuluş” sağlama, özel ve kamusal alanın sınırlarını tanımlayarak İslami inancın çerçevesinde kendi “toplumsallaşma” versiyonlarını gündeme getirerek güvenli bir alan yaratma yöneliştir. (İlyasoğlu, 2013: 85.)

Sonuç olarak, ikinci bölümde, Sibel Eraslan'ın söz konusu romanları hem estetik hem kutsiyet olarak tartışılmaya çalışılacaktır. Konuya daha iyi hâkim olunabilmesi adına incelenen kitaplar genişçe değerlendirilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SİBEL ERASLAN'IN ROMANLARINDA “CENNET KADINLARI”

3.1. NİL'İN MELİKESİ: HZ. ASIYE

“Taşın kalbini açan kadın...”

3.1.1. Kitabın Künyesi ve Olay Örgüsü

Nil'in Melikesi, Firavun'un eşlerinden olan Hz. Asiye etrafında kurgulanmış bir romandır. Hz. Asiye, Mısır'da çok Tanrılı bir dinin hüküm sürdüğü, kralların Tanrı ilan edildiği bir dönemde Hz. Yusuf'a iman etmiştir. Allah'a inanan İbranilerin erkek çocuklarının öldürüldüğü ortamda bir Apiru/İbranî çocuğu olan Hz. Musa'ya koruyucu annelik yapmış ve onu yetiştirmiş bir şahsiyet olarak karşımıza çıkmıştır. Hz. Musa dönemi öncesinde, Kral Akhenaton, Amarna'da tahtın sahibi olup elçi olarak gönderilen Hz. Yusuf öğretilerini kabul eden bir hükümdardır. Aton, Mısır inanışlarında tek Tanrı'yı ifade eden bir özel addır ve tek Tanrı'ya inananların isminin sonuna “Akhen-aton” olarak eklenmiştir. Mısır'ın genelinde ise çok Tanrılı inanç sistemi geliştirilmiş; hatta ölümler, büyükler de tanrılaştırılmış olup; krallar Tanrı ilan edilmiştir. Böyle bir ortamda Kral Akhen, tek tanrılı inanca intisap etmesinden sebep, “Kâfir Kral” olarak nitelendirilmiştir. Memfis'teki Komutan Haramheb, Amarna'ya darbe yaparak tek Tanrılı inanç sisteminin geçtiği ne kadar tablet, levha, yazılı kaynak varsa hepsini tahrip ettirerek inanan insanları kılıçtan geçirtir. Buradaki amaç, hanedanı ve birikimi Memfis'e aktararak, kendi istekleri ve inançları doğrultusunda zorbalık yoluyla Mısır'ın köklü geleneğine katmaktır. Hanedan çocuklarını ise saray okullarında yetiştirip ülkesine ve tanrılarına bağlı üst düzey yöneticiler haline getirmek için ivedilikle harekete geçilir. Ancak Komutan Haramheb büyük bir strateji hatası yapıp, zalimliğine fazla kapılarak, bütün hanedanı yok etmiştir. Yalnızca Akhen'in torunlarından beş altı yaşlarında bir kız çocuğu hayatta kalmıştır. Akhen'in sadık yardımcısı Bilge Apa, türlü işkencelere maruz

bırakılmış ve gözlerine mil çektirilmiştir. “Kâfir Kralın Kör Hizmetçisi” ve benzeri söylemleriyle çağrılan Apa, tecrübelerinden faydalanılması için hayatta bırakılmıştır. Haramheb, Apa’ya Amarna’dan geriye kalan yetenekli çocukların bir listesini çıkarmasını emreder. Hayatta kalan bir avuç insan, zorlu bir yolculuktan sonra Memfis’e ulaştırılır. Yolculuk esnasında Apa, kırk kadar çocuktan oluşan bir liste yapmıştır fakat yolculuk koşullarına çocukların çoğu dayanamaz. Memfis’e vardıklarında geriye sadece on çocuk kalacak ve bunlardan dördü öne çıkmayı başaracaktır. Çocukların arasında bulunan yetenekli Yes` a, Akhen` in torunlarından, Anne ve babası Yes` a bebekken ölmüş, Yes` a ise Bilge Apa tarafından büyütülmüştür. Onun doğduğu yıl sarayda misafir olan Arap bilginler ona künye oluşturmuşlar, Müzahim kızı Asiye demişlerdir. Apa`nın yetiştirdiği Asiye, Memfis`te Saray okulunda, diğer arkadaşlarıyla birlikte öğrenim görür ve çok başarılı olur. Zekasıyla, duruşuyla parıldayan Asiye, kraliyete bağlı görünümünün ardında çocukluğundan beri gizlice büyük dedesinin inancına binaen elçi Yusuf` u ve onun öğretilerini içinde barındırmayı bilmiştir. Apa`nın kaydettiği çocuklardan öne çıkan bir diğeri Pare-Aton`dur ancak ismi Pare-Amon olarak değiştirilir. Amarna çocuklarına tek heceli isimlerle hitap edildiğinden roman boyunca da “Ra” diye anılır. Liderlik vasfını daha çocukken üzerinde taşıyan Ra; uzun boyu ile geniş omuzları, konuşma kabiliyeti ve etkileyici ses tonu ile herkesi etkiler, müstakbel imparator olarak görülür. Üçüncü çocuk Karonaim, Apiru çocuklarından. Apiru, o dönemde Yusuf Peygamber`in dinine inanan İbranîleri ifade eden bir sözcük olarak kullanılmıştır. Ka diye anılan bu Apiru çocuğu, “aşağılık kompleksi” ne girerek soyu ile ilişkisini kesmiş, vefasızlığını başına taç etmeyi tercih etmiştir. Zeki bir çocuk olan Ka; simyadan büyüye, kimyadan fal bilimine kadar birçok alanda uzman, hırslı ve doyumsuz bir gençtir. Mısır hazinelerinin anahtarı dahi ona teslim edilmiştir. Dördüncüsü ise Ha-Amondur ki, halk dilinde Haman olarak bilinir. Küçüklüğünden beri Ra`ya hayrandır. Ra`nın Asiye ile olan yakınlığını çocukluktan beri kıskanarak bu dostluğu engellemeye çalışmıştır içten içe. Asiye ile hiç anlaşamaz ve hayatları boyunca rekabetleri devam etmiştir. Ra`yı Asiye`nin merhametinden, mütevaziliğinden uzak tutmaya çalışır. Ra, çoğu zaman Asiye ile Ha arasında kalır. Ha`nın başrahip ve başvezir olarak Ra`nın her daim yanında, onun kibrini besleyen bir başdanışman olması sebebiyle Kral`ı Kraliçesinden uzaklaştırmada etkisi büyük

olmuştur. Kraliyet okulunda K r Bilge Apa Mısır kurallarına bağlı bir  ğretmen olarak saygı görmeye başlar. Özenle yetiştirdiği dört  ğrencisi okulun, gelecek vaat eden gözde öğrencilerinden olmayı başarmışlardır. Zamanı geldiğinde Ra kral olur, Asiye ise kraliçe... Apa bu durumu yıllar önce rüyasında g rmuşt r zaten... Ha, başrahip ve başvezir, Ka, simyacı hazinedar...

Kraliçe Asiye, bir zaman sonra sarayın getirilerinden makam ve iktidarın odağında olmaktan rahatsız olmuştur. Saray zevk   sefa içerisinde yaşanan bir yerdir. Her türlü ahlaksızlık, Elçi Yusuf'un öğretilerinden aşırlıkla uzaklaşma kraliçenin kalbini sıkmıştır. Sonuç olarak Asiye, g cl  bir karakterle hemhal olduğu için yapayalnız kalmıştır. Çocukken bir lahza birbirlerinden ayrılmadığı arkadaşlarının her biri belirli bir makam sahibi olduklarında makam hırslarına yenilmişlerdir. Yes`a eski samimiyetlerini kaybolmuş olarak bulur ve gün geçtikçe onlardan uzaklaşır. Amarna`dan bu yana "evsiz" dir o. Evsizlik duygusunu yoğun olarak hisseder. Ra ile evliliği ve Kraliçe oluşu, onu bir eve ait olma hissiyle  mitlendirse de aradığını bulamaz. Çünkü Asiye`nin aklı, kalbi, fikri merhametten yana olarak her daim adalet gözettiği için çok farklı işlemektedir. Sarayda, herkes ve her Şeyin emrine amade olduğu bir kraliçe iken makam-mevkiden uzak, kendi olabildiği küçük, huzurlu bir evin hayalini kurar. Çünkü koca sarayla huzursuz ve yapayalnız hissetmektedir. Ra, gün geçtikçe daha katı ve nefsine düşkün bir Kral olup çıkmıştır. G  Ra`nın kalbini esir almış ve mühürlemiştir. Ha, Ra`yı kışkırtan ve yöneten bir g  olarak her Şeyi organize eder. Kralı yönlendirme noktasında bu vezirin katkısı çok büyüktür. Ra için saray eğlenceleri, piramitlerin ve saraya ait binaların inşası yeg ne arzudur.

Kral Ra, bir gün rüyasında bir Apiru çocuğu tarafından tahtından edildiğini, sarayının, tahtının yakılıp yıkıldığını g rmuşt r. Bunun  zerine yaptığı toplantıda Apiruların erkek çocuklarını katletme kararı alan kral daha da acımasız bir veheye bürünmüştür. İşte Kral`ın Firavun olduğu gün bugündür.

Apirular, Mısır`ın kast sistemine göre, en aşağıdaki kölelerdir ve en ağır işlerde a susuz bir Şekilde alıştırılırlar. Goşen civarında ikamet ederler. Onlar devletin iş gücüdür. İnsani manada hiçbir hakları yoktur ve devlet tarafından sürekli aşağılanarak kullanılırlar. Varlıklarına katlanılmasının sebebi ağır inşaat içlerinde alıştırılmalarıdır. Apiruların yaşadığı yerler, bakımsızlıktan dolayı, hastalık ve sefaletin kol gezdiiği yerlerdir. Kraliçe Asiye bu duruma oldukça üzülür. Bir

gezisinde bu duruma şahit olmasıyla dayanamaz sürekli onlara bol bağışlarda bulunarak, elinden geldiğince halkın şartlarını iyileştirmek için didinir. Apirular, insan hakları bağlamında zaten değer görmediklerine üzüldükleri gibi, şimdi bir de çocuklarının düşürülmesi, katledilmesi ile perişan olmuşlardır. Böyle bir zamanda Ka'nın amcası İmran ile Yakobed'in erkek çocukları dünyaya gelir. Bir süre çocuğu saklamayı başarmış olsalarda sıkı saray denetimi ile bütün dikkat kendilerine yönelir. Komşuları, akrabaları tarafından saraya ihbar edilirler. Artık dayanamayan Yakobed'e gelen ayet onu harekete geçirmiştir. *“Emzir onu! Hayatına bir zarar geleceğinden korktuğundaysa, onu denize salıver. Ve artık korkup, üzülme. Kesin olarak bil ki; Biz onu sana geri vereceğiz ve elçilerimizden bir elçi yapacağız...”* (Kasas,7.)

Yaratıcı tarafından ayet hasıl olunca, anne bir sal ile bebeğini Nil'e bırakır. Nil nehrinde gezintide olan Hz. Asiye, bebeği bulur ve onu sudan çıkardığı için ona Musa adını verir. Asiye'nin kalbi, ruhu, bedeni bu bebek ile sanki yeniden canlanmış, yüzüne renk gelmiştir. Son zamanlarda gittikçe içine kapanan ve yalnızlaşan Asiye'nin mutluluğunu gören Ra, istemeyerek de olsa bebeği büyütmesine izin verir. Bir zaman sonra Ra'nın bütün taşkınlıklarının ardından tanrılığını ilan etmesiyle, Kraliçe Asiye için saray hayatı tahammül edilemez bir hal alır. Musa'yı da yanına alarak yazlık saraya taşınır. Bir süre burada ikamet ederler. Zaman zaman Yakobed'in de misafirlğe gelmesi ile Musa'yı birlikte büyütürler.

Prens Musa, kralın evlatlığı olması hasebiyle, kölelerin ve Apiruların şartlarının iyileştirilmesi, haklarının korunması ile ilgili adımlar atar ve halkın desteğini görür. Diğer yandan saraydaki lüks hayata rağmen, halkın ihtiyaçlarının görmezden gelinmesi halkın arasında kıpırdanmalara sebep olur. Mısır bir kazan gibi kaynamaya başlamıştır. Kral Ra, ani bir hastalıkla yataklara düşer ve kısa süre sonra ölür. O sırada Kralın yanında bulunmayan Kraliçe Asiye, fazla olmayan bir iç burukluğuyla cenaze törenine eşlik eder. Bundan hemen öncesinde Asiye, saraydan uzaklaştığı ve Kraliçelik vazifelerini yerine getirmediği gerekçesiyle, tacı elinden alınarak sürgün edilmiştir. Yeni Kral Menmatre, Asiye'yi yeniden kraliçe ilan etme niyetindedir ve saraya taşınmasını ister. Bunun sebebi Asiye'nin halk tarafından sevilmesi ve değer görmesidir. Bu sırada Prens Musa karıştığı bir tartışmada bir Apirunun hakkını korumak isterken cinayet işler. Bu cinayet yanlışlıkla işlenmiştir.

Musa, hayati tehlikesinden dolayı bunun üzerine firar eder. Uzun bir yolculuktan sonra kader-i ilahi gereği Şuayb Peygamber'in yanına ulaşır. On yıl kadar onun yanında kalır ve kızıyla evlenerek kendisine bir aile kurar. Uzun bir zaman aralığından sonra Musa için, kaçtığı topraklara tebliğin elzem olmasından dolayı dönüş vakti gelmiştir. Dönüş yolunda artık Musa da peygamber olmuştur, Peygamber saraya giderek Kral Menmatre ve diğerlerini, hoşgörülü bir şekilde Allah'ın dinine davet eder. Musa'nın bu çıkışı şiddetli olumsuzlukla karşılaşır. Musa'nın hakkında infaz kararı verilmesi ve kendi arkadaşlarının gözünün önünde katledilmesi üzerine Asiye, Musa'ya ve onun rabbine iman ettiğini açıklar. Asiye bunu Musa'yı korumak için yapmıştır. Büyük etki yaratan bu çıkış üzerine Kral bir delil isteyerek Süs Bayramı'nda bir karşılaşma tertip eder ve sarayın bütün simya, büyü ile uğraşanlarını Musa'nın karşısına çıkarırlar. Musa Peygamber esasını attığında dev bir ejderhaya dönüşür. Ejderha önüne geleni yutar. Büyücülerin hepsi Musa'nın Rabb'ine iman eder. Bunun üzerine Kral'ın gazabına uğrayarak oracıkta öldürülürler. Kraliçe Asiye ve yardımcısı Sare, yandaşlarıyla birlikte zindana atılır. Dinlerinden dönmeyince ise acı bir şekilde şehit edilirler.

Sibel Eraslan'ın romanları yazarken başvurduğu önemli kaynaklar arasında *Kadın Oradaydı* kitabı da yer almaktadır. Bu kitapta Hz. Asiye'yi Belkız İbrahimhakkıoğlu anlatmıştır. Roman dışında Hz. Asiye için şu bilgileri verebiliriz:

Nehirden gelen bebeği, ki herhâlde rüyasını görmüştün, kucağına aldığında neler hissettin? Bir zalimin eşi olmaya nasıl katlandın?... (...) Kalbi gece gördüğü rüyayla dolu, gözleri Nil'den yana bakıyordu:

'Nil, diye fısıldadı. Sevgili Nil. Mısır'ın sevinci Nil. En kederli günlerimde dostum, sırdaşım, dertdaşım oldun. Seninle paylaştım, kimselere açamadıklarımı.'

Güzeldi Asiye. Mısır'da ondan güzeli yoktu. Kadınlar kendi aralarında Asiye'nin güzelliğini çekiştirirdi:

"Kaşsa kaş, gözse göz, bizde de var en biçimlisi. Boy, pos, endam desek, fazlamız var, ekşiğimiz yok. Öyleyse nedir onda fazla olup, bizden esirgenen? Büyü mü, tılsım mı?"

"Ah! diyordu içlerinden birisi, onda fazla olup bizde eksik kalanı görmüyorsunuz. Bizler ışıktayız. Asiye ışığın ta kendisi. Bizim güzelliğimizi mücevherler, ipekler, güller, yaseminler tamamlar. Asiye'ninkini kendi iç aydınlığı. Bizde süs duran Asiye'de sadeliktir. Asiye'yi güzel kılan ne büyü ne tılsım. Hâllerine dikkat ederseniz sebebini anlarsınız.(Ramazanoğlu, 2004: 94,97-98.)

3.1.2. Asiye Adlı Kahramanın İncelenmesi

Hz. Asiye, “Firavun’un Hanımı” ibaresiyle, kutsal kitapta yer almaktadır. (TDV, 2020: 329-330.) Hz. Peygamber’in “Firavun’un eşi Asiye” diyerek adını açıkça belirtmesi de sahih kaynaklar arasındadır. Romanda ise Hz. Asiye’nin ismi ile ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.⁸

Hz. Asiye’nin büyük dedesinin Hz. Yusuf döneminin Mısır firavunlarından olduğuna dair rivayetler olmakla beraber; incelenen romanda yine büyük dedelerinden Kral Akhen, tek tanrılı inancı benimsemiş merhametli, adalet sahibi bir hükümdar olarak karşımıza çıkar. Romanda da Asiye, Mısır’ın çok tanrılı inanç sistemiyle ilgili tabletleri sildiren, Mısır’ın inanç sistemini değiştirip devrim etkisi yaratıp okları üzerine çeken Kral Akenaton’un torunlarından olup hüküm sürdükleri şehrin yağmalanıp tahribatından geriye kalan, Mısır’ın hanedan sahibi torunu olarak bildirmiştir. Ailesi hakkında gerek romanda gerekse araştırmalar sonucunda tarihi bilgiler bulunamamıştır. Anne ve babasını çok küçük yaşta kaybeden Asiye, büyük dedesinin baş hizmetkârı “Bilge Apa” tarafından büyütülmüştür.

Hatta asal kahraman Asiye’nin ismine bakıldığında da “ismi müennes” bağlamında “baş kaldıran”, “asi”, “asil” gibi kelimeleri akla getirmesi yazarın kurgusunun roman anlatım tekniği açısından da başarısına işaret etmektedir. Roman ve sanatta bu bir anlatım tekniğidir. Kişilerle ilgili olduğu gibi mekanlarda ilgili olabilir. Romanda anlatıma uygun hareket edilerek; Asiye karakteri, tüm nazikliğinin altında, asil bir şekilde yumuşakça “asi”liğini Firavun’a karşı gösterir. Bahsedilen sembolizm bağlamında ise Asiye “asillığe” de işaret eder.

Roman boyunca ihtiyar bilge olarak işaret edilen Apa karakteri, romanın ilerleyen sürecinde Hz. Asiye karakterini ön plana çıkarıcı bir arka fon oluşturduğu için önemli bir “işlevsel karakter” olarak karşımıza çıkmaktadır. Asiye, Yavuz Demir’in “asal karakter” ve “işlevsel karakter” kavramları bağlamında “asal karakter” olarak düşünülmelidir. Asiye’nin yetişmesinde özellikle Bilge Apa ona zemin hazırlar. Asiye’nin yola çıktığı arkadaşları da ondan çok farklı düşünen hareket eden örnekler olduklarından Asiye’ye mukayese etme imkânı sundukları için işlevleri büyük olmuştur. Bilge Apa yıllar önce gördüğü rüyanın etkisiyle de

⁸ BKZ: el-Kasas 28/9; et-Tahrîm 66/11. ve Buhârî, Enbiyâ, 32, 46.

Asiye'nin seçilmiş, kutsanmış bir çocuk olduğunun bilincindedir ve ona göre davranır:

Kral'la aynı hizadaydı gerçi delikanlı batı tarafındaydı Haşmetmeap Hazretleri'nin. Nil istikametine doğru yeniden baktı, az önceki dehşetli görüntünün yeniden kendisini esir alacağını zannederek, ürküntü ve kederle... Ne ki bakışlarının henüz ilk dakikasında, yüzü sevinç ışıklarıyla aydınlanmış, az evvelki tedirginliği, sevinç ve coşkuya devredivermişti yerini: “Akhen... Ulu Efendimiz ... Melekler ve onların ellerinden tuttuğu, aydınlık yüzü çocuklar görüyorum. Ortalarında yeşil kadife harmaniler içinde, ak saçları ıslak ve beline kadar uzanmış, ak sakallarının her bir telinde gümüş simler parlayan, koluna astığı sazdan örülme bir sepette çırpınarak oynayan Nil alabalıklarının sevecenlikle yatıştırılmaya çalışan bir ihtiyar bilge var. İsmi Zamanın Efendisi olduğunu her nasılsa hissettiğim bu ihtiyar bey, etrafındaki çocuklarla ilahiler söylüyor, kanatlarını binbir renkli tüyleriyle yekpare açmış otuz adet kurumlu ibis kuşu... (Eraslan, 2011: 14.)

Apa, tek tanrılı inancın hüküm sürdüğü bir coğrafyada ilerleyen bölümlerde bahsedileceği üzere “dört çocuğun” yetiştiricisi, bilgilendiricisi, yol göstericisi olarak vurgulanmıştır. Asiye'deki cevheri hem rüya yoluyla hem de gözlem ve söylem boyutuyla idrak etmiş bir bilgedir. Böylelikle Apa dilinden anlatılan Asiye okuyucunun zihninde Hz. Musa'nın annesi olmadan öncesiyle de ulvi bir karakter olarak sunulur. Kanaatimizce bir başka dikkat çeken husus ise romanda; Apa'nın isminin Apa olmasıdır. Bu durum daha önce de bahsettiğimiz “isim sembolizmi” ni akıllara getirir. “Apa, ata, aba, ağa” gibi kelimelerin ortak özelliği, sevdiği insanları koruyan, himaye eden, aklıyla güç sahibi kişiler olduğu görülür. Apa önderliğinde; kraliyet okulundaki öğrencilik zamanlarında, Asiye'nin, romanda “asal karakter” olduğu yazarın vurgularıyla anlaşılmaktadır. Asiye yaşlılarına göre oldukça başarılı ve bir çocuktan ziyade olgun oluşuyla da dikkat çeker. Okulda merhamet ve ibadet yönüyle madalyalar, armalar kazanır.

Yes'a'nınsa hem rumuzu hem de ayrı iki ajandasıyla üç madalyonu birden taşıyan tek çocuk olduğunu söylemem gerekiyor. Yes'a'nın rumuzu kadim Mısır'ın simgesi lotus çiçeğidir. Mavi ve pembe yapraklarıyla barış ve bereketin simgesi olan madalyonu Yes'a taşımaktadır. Kutsal hayvanlar defterindeki karşılığı ise İbis Kuşu ve Bastet'tir. (Eraslan, 2011: 78.)

Eğitiminde üç madalyon sahibi tek öğrenci olan Asiye'nin armaları; bereket, barış ve ibadeti temsil etmektedir. Bütün bu nitelikleri göz önüne alındığında aslında

yıllar öncesinden Asiye'nin kraliçe olacağına karar verilmiştir. Asiye adeta hayatının sınavına, imtihanına doğru ilerlemektedir. Asiye bu vazife için seçilmiştir. Peki Kral kim olacaktır?

Bilge Apa, dört özel yetenekli gencin üzerinde durduğunu söyledi konuşma sırası kendisine verildiğinde ... Pare-amon, Ha-amon, Yes' a ve Karonaim adındaki öğrencilerin fazilet ve kabiliyetlerinden bahsetti. Özellikle Pare-amon' un, insanlarda saygı uyandıran güçlü kişiliği, üstün zekâsı ve liderlik özelliğiyle tümünden ayrıldığını vurguladı. Yalnız bir kusuru vardı Pare-amon' un; hırslı ve aşın mükemmeliyetçi, kusursuzluğa asla tahammülü olmayan yapısı, zaman zaman onu kontrolsüzlüğe açık hale getiriyordu. Ha-amon, ruhani meraklarıyla öne çıkan bu talebe, sezgilerinin yanı sıra ikfia gücünün yüksekliği ile dikkat çekiciydi. Liderlik kabiliyeti olmamakla birlikte Pare-amon' a olan sadakati dikkate değerdi. Lakin onun da bir kusuru vardı, gözünü tanrılar dünyasına dikmişti ve tutkulu bir şekilde ölümsüzlüğün sırrına ulaşmak derdindeydi. ... Yes' a, imparatorluk soyunun taşıyıcısı bir genç kız olarak, diğer erkeklerden daha az başarılı olmamıştı Akademi' nin hiçbir dersinde. Hatta mantık ve sanat konusunda hepsinden ileriye. Bir zayıf yönü varsa bu, Ha-amon ile arasında -küçük yaştan bu yana aevlenerek devam eden rekabet haliydi. Pare, lider olmasına rağmen, çoğu zor anda Ha-amon ile Yes' a'nın fikirleri arasında med cezirler yaşardı. Ha, Ra'yı sürekli sahip olma ve kudret konusunda teşvik ederken Yes' a, adalet ve merhametin fısıltıları gibi girerdi devreye. (Eraslan, 2011: 63.)

Romanın ilk bölümlerinde işaret edilen çocuklar, tabiatın dört unsuru olan hava su toprak ve ateş ile örtüştürülerek anlatılır. Bu dört unsurun dört farklı çocuk tarafından temsil edilmesi dört çocuğun fitratlarının meyil ve yönelimlerini görmemiz açısından ilgi çekicidir:

Dört çocuk...

Kör Apa'ya göre dört kuş, dört sütun, dört duvar, dört unsuru gibiydiler evrenin...

Hava, Toprak, Su ve Ateş...

Hava, gözü sürekli göklerde ve yükselmede, akı fikri ise Ölüler Ülkesi'ne ait Ha'nın yani Haman'ın simgesiydi Apa ya göre. Yüksek idealler, yüksek benlik, irade ve sezgi gücü baskındı onda. Ne yazık ki tüm bu yüksek ihtiraslar zaman zaman onu kibirli, buyurgan ve hatta hilekâr biri haline getiriyordu.

Toprak, maddeye bağımlı, keşfetme ve sahip olma derdindeki genç Ka' nın, yani Harun' un simgesiydi. Karun' un payına düşen; zekâ, özgüven ve cesaretti. Ne yazık ki açgözlülük, vefasızlık, doyumsuzluk haline gelebiliyordu Karun' un bu özellikleri.(Eraslan, 2011: 40.)

Özellikle incelediğimiz Asiye karakterinin yaratımın başlangıcı, hayatiyetin ana unsuru olan “su” ile eşleştirilmesi kanaatimizce önemlidir. Burada suyun; dişlilik, bereket, şefkat ile tabiri caizse sert kayayı aşındırması yorumu da yapılabilir. Eraslan, Firavun’u “taş” imgesi ile ilişkilendirmiş olup “taşın kalbini açan kadın” olarak ise Kraliçeyi görür. Asiye romanda “taş” olarak vasıflandırılan Firavunun karşısındaki konum ve değerini ortaya koymaktadır. Roman içinde Firavun ve hüküm sürdüğü coğrafya taş ile imlenir. Yumuşak bir şekilde taşı aşındırma kabiliyeti olan su yukarıda da belirtildiği üzere “taşın kalbini açan” bir özelliğe sahiptir. Bu haliyle Asiye’nin su ile Firavun’un ise taş ile betimlenmesi durumu metaforik bir anlam yüküne sahiptir diyebiliriz.

Apa, her şeyin bilincinde önder bir bilge olarak Ra’ nın Kral olacağını öngörmüş ve bu krallık vazifesini nefsin hangi tarafında kullanacağına dair tedirginlikler yaşayarak, bir nebze olsun Asiye’ye güvenmiş, ve onun için duacı olmuştur: *“Allah Asiye’ye güç versin de nefsin tehlikeli uçları gibi duran bu üç çocuğu kemalle, güzel ahlakla, iyiliklerle birleştiresin” diye dua ederdi Bilge Apa...*” (Eraslan, 2011: 40-41.) Burada ilgi çeken detay, Asiye’nin nefsin farklı boyut ve özelliklerini temsil eden diğer üç çocuğa rehberlik edecek olmasıdır. Tasavvufi bir yorumlama perspektifinden baktığımızda, nefsin yularını elinden tutmanın ona galebe çalabilmenin düsturu bir mürşide sahip olmaktır. Mürşidin rehberliği nefsi terbiye sürecinde bir zorunluluktur. Asiye’nin diğer üç çocuğa bir nevi mürşitlik yapacak olması, bu hanımın küçük yaşlardan itibaren batını bilgilere ve hikmete açık halini ve potansiyelini ortaya koyar:

Su; bereket, güzellik, iyilik, cömertlik ve alçakgönüllülük gibi hasletlerle Asiye’nin, yani Yes’anın payına düşendi. Diğer dört erkeği, çocukluklarından beri akliselime çağıran, kavgaları yatıştırıp anlaşmazlıkları çözdü o. Çoğu kez başkalarının selameti için kendini feda edici, inanılmaz cesareti, paylaşımı, zaman zaman Apa’yı endişelendiren adanmış halleriyle harika bir çocuktu Yes a. Asiye, bu dörtlünün içinde bir sütun gibiydi adeta, çatıyı kurup taşıyan anaç bir enerji... Ateş ise Ra’nın, yani Pare-amon’un sembolüydü. Mütchakkim tavırlarıyla insanları kendisine bağlayan, kurduğu hemen her cümleyle ilgi uyandıran, girdiği her toplulukta tüm bakışları üzerine toplayan, saygınlık uyandıran, parlak ve lider karakterli bir çocuktu, ilk gündü beri. Apa’ nın güç ve kudretine en güvendiği çocuk olan Ra’ nın en önemli kusuru ise kendine aşırı güveni ve hayranlığıydı. (Eraslan; 2011:40-41.)

Asiye'nin girişimleri olmasa, kral vasıflarını taşıması özelliğiyle liderlik gücünü rahatlıkla bencillğe, liderlik kabiliyetlerini adaletten tam tersi istikamete çevirebilecek, olan Ra'nın imtihanı da büyüktür. *"Sınavın çok büyük Ra" derdi onu kucaklarken ihtiyar Apa ... Yes' a ile Haman' ın arasında gidip gelen Ra, acaba günü geldiğinde hangi kutbu seçecekti?"* (Eraslan, 2011: 41.)

Romanda dikkat çeken bir diğer unsur ise "dört" rakamıdır. Onunla aynı işlevde kullanılan 40 rakamı (dört ve katları) bütün kültürlerde önemsenmiştir. Mesela Türk kültüründe "dört dörtlük, dört gözle beklemek, dört ayak üzerine düşmek; Hz. Peygamberin etrafındaki dört büyük halife; dört büyük melek, indirilen dört kutsal kitap, dört büyük mezhep, kürsü adlı nesnenin 4 ayak üzerinde olması; 40 gün kırk gece düğün, çocuğu kırklamak vb... Netice olarak; 4 rakamı ve 40 rakamıyla ilgili bütün örneklere dikkat edildiğinde "kemale erme, kusursuzluk, tamamlanma, ihtiyaç duymama gibi anlamlara gelmektedir. Yazar, 4 rakamının Türk kültüründeki sembolik manasını bilerek; romanda bir kurgu unsuru olarak kullanmıştır. Romanda da bu minvalde kullanılmıştır denilebilir.

Dört çocuğu sınava tabii tutan Apa hepsine birer kuş verip kuşları kimsenin göremeyeceği bir yerde öldürmelerini ister. Ra dahil her bir çocuk çeşitli insanlarla karşılaşarak menfaatleri doğrultusunda hocalarının isteklerini yerine getirirler. Asiye hariç ...:

Hava kararmak üzereyken çıkıp geldi Asiye. O kadar çok yürümüştü ki pıtraklara dolanan ayakları kan revan içindeydi. Elbisesi çalılara dolanıp yırtılmış, yüzü gözü ağlamaktan kıpkırmızı olmuştu. Elindeki kuşla dönmüştü geriye ... Apacığım, o kadar gezdim, o kadar dolaştım ki ... Ama kimsenin göremeyeceği bir yer bulamadım bülbülümün canına kıymak için. Nereye gitsem biliyordum ki Ölüm Meleği beni görecektir ve onu benim yanıma yollayan Yaratıcı da... (Eraslan; 2011: 58.)

Burada Asiye'nin küçücük bir kız olmasına rağmen kuvvetli ve bilinçli Tanrı inancını görmekteyiz. Yüksek edep, şaşırtıcı olgunluk ve inancının sağlamlığı onu diğer çocuklardan ve insanlardan ayrı kılmıştır.

Beklenen o zaman geldiğinde Yes'a Kraliçe, Ra ise Kral ilan edilmişlerdir.

Aynı anda, farklı odalardaki aynalarda kendilerini süzüyorlardı ikisi de ... Ra ve Asiye... Yeni Krallık döneminde olmak üzere seçilmişlerdi. Restorasyon dedikleri, aslında düpedüz kanlı bir ihtilalden başka bir şey olmayan dönemi geride bırakacaklardı. Mısır İmparatorluğu eski

yönetim esaslarına geri dönecek, babadan oğula intikal eden kraliyet tacı, bundan sonra onların soyundan sürecekti... Asiy'e'nin hanedan soyundan gelmesi, bu evliliği iki kere meşru hale getiriyordu. İmparator Ra ile yan yana oturacakları som altından yapılmış taç giyme törenine has tahtlardan Kraliçe Yesiyis'e ait olanı bu yüzden eşinininkinden bir karış kadar yüksekte duruyordu. (Eraslan, 2011: 69.)

Eski mısır sınıf esasına dayanan bir toplumdur. Özellikle evliliklerde tarafların hangi sınıfa ait olduğu önemlidir. Sibel Eraslan bu tarihsel gerçekliği romanında kullanmıştır. Tarihsel ve kültürel gerçekliği kurgu içinde kullanmak mevcut eserde yazarın başarısını gösterir. Bu yönüyle de yazarın kadın etrafında dönen güncel tartışma alanlarına da tarihsel bir perspektif sunduğunu, güncelliğini hala koruyan kadın meselesinin aynı izlekler üzerinden kadim geleneklerde de problematik bir saha oluşturduğuna işaret etmektedir.

Hız. Asiy'e'nin kraliçelik sürecinin başlamasıyla birlikte kendini ait hissetmenin bir tezahürü olan “ev” özlemi yerini içinde bulunulan şatafatlı görkemli ama taşlarla örülü -ki burada romanın ilerleyen sayfalarında Firavuna yönelik bir sıfat olarak taş ifadesini kastetmek mümkün- sarayın içine hapsolmek gibi bir sıkışmışlığa bırakır. Bu zamanlarda Asiy'e iç sorgulamaya geçer. Bu da Asiy'e'nin teslimiyetçi bir tavrının olmadığını gösterir.

Bu maske, bu suret onun muydu?

Neydi gelin olmanın anlamı?

Düne kadar arkadaşı olan kişi, bugünden sonra eşi mi olacaktı?

Veda mı, merhaba mı, eşik atlamak mı?

Tüm Mısır' a kraliçe olacaktı...

Yeryüzü kadar geniş olmalıydı gönlü, tahammüllü ve âlicenap...

Hazır mıydı? (Eraslan, 2011: 72.)

Asiy'e, roman boyunca “kimlik krizi” yaşar. Kendisine reva görülen kimliği hep sorgular. Roman boyunca Asiy'e'nin içsel huzursuzluğu yani yaşadığı ile inandığı arasındaki mesafe gözle görülmektedir:

Kırk gün boyunca girdiği süt ve zeytinyağı banyolarıyla neredeyse nehir alabalıklarınınki kadar şeffaflaşmış cildi, taç giyme günü yapılan geleneksel kraliçe makyajıyla adeta tamamen örtünmüştü ... Beyaz pudralarla tüm yüzü, boynu ve kolları adeta kirece batmış kadar abartılı bir maskeye büründürülmüş, omuz hizasına kadar inen küt siyah bir peruk takılmıştı başına. Düz kesim kaküller kaşlarının bitim kavislerine kadar tüm alınını kaplıyor ve tacın oturacağı gümüş simden alınlık, birer yıldız gibi parlayan gözlerini daha da belirgin hale getiriyordu. Ve gözlerinin çevresi... Gece gibi simsiyah rastık ve kalem işleriyle çerçevelenmiş gözleri, hayret uyandırıcı bir haşmete, bakanı hipnotize edecek bir büyüye sebep oluyordu ... Zaten protokol gereği bundan sonra hiçbir göz, İmparatoriçe' nin dizinden yukarı bakamayacaktı. Bir tek İmparator' un bakabileceği bu gözler, kapaklarını sonsuza kadar kapamış bir çift gizem ve haşmet kuyusu gibiydi. Bugünden sonra Kraliçe' nin ne üzüldüğü ne de sevindiği anlaşılabilirdi. Ağzı mühürlenip kapatılmış bir mektup zarfı gibi olacaktı gözleri... Zaten kraliyet makyajının amacı da buydu; tıpkı içindeki inciyi saklayan kiskanç bir istiridyeye kabuğu gibi, kral ve kraliçe olanı, diğer insanların gözünden örten, onları ayırtıran, aslen hazin bir maske... En büyük görevi, herkesi önünde boyun eğdirmek olan, perdeli bir kudret maskesi... Bir kez bu maskeyi taktıkları zaman, binlerce Mısır krallarının da yüzlerini takmış gibi oluyorlardı çehrelerine. Kendileri olmaktan çıkıp soyut bir egemenlik iddiasına dönüşüyorlardı. O soyut sima, isimleri ne olursa olsun, hepsini kral ve kraliçe olarak birbirine benzetip tekrarı kılıyordu... Sanki kendileri olurlarsa, aniden çok mutsuz ve güçsüz kalacaklarmış gibi bu maskenin ardına sığınıyorlardı binlerce yıldır tüm kral ve kraliçe yüzleri.(Eraslan, 2011: 71.)

Bu alıntıda yoğun epistemolojik unsurları görmekteyiz. Kurmaca eserlerde tarihsel ve güncel gerçek bilgi ve verilerin kullanılması; bu bilgi ve verilerin kurgu malzemesi olarak eserde yer almasıdır. Eraslan'ın eserleri epistemolojik açıdan güçlü metinlerdir. Yalnız bu noktada Asiye'nin yaşadığı hayatın sunduğu imkanlar ve fırsatlar, inancının önüne hiçbir zaman geçmemiştir. Daima şuurlu bir mesafe ile yaklaşmış saray yaşamı ve kraliçelik onun inanç ve bilincine gölge düşürmemiştir. Yukarıda alınan alıntılardaki iç sorgulamalar, Kraliçenin şatafatlı hayata dair içsel mesafesine örneklik olarak gösterilebilir. Özellikle maske takmak dönemin kraliçelik geleneğinde önemli bir detay olduğu için bu sorgulamaların maske üzerinden verildiğini görmekteyiz. Karşımıza Firavuna karşı bile, inancı noktasında zarif kişiliğinin altında kale gibi bir duruş sergileyen Asiye çıkar. Aslında bu yargının sonucu şöyle özetlenebilir: Asiye'nin vazifesi Mısır'a Kraliçe, Peygambere anne

olmak için seçilmiş olmaktadır. Seçilmiş insan, sürekli seçim yapan insandır. Seçim yapan insan, erdem ya da erdemsizliğini seçimleriyle ortaya koyar. “*Bana neyi seçtiğini söyle sana kim olduğunu söyleyeyim.*” Hz. Asiye'nin seçimleri bedeli ağır olsa bile onu yücelten seçimlerdir. Burada her seçimin küçük bir hikâye olduğu söylenebilir. Mesela, isabetli bir seçim ise bu nesillere erdem hikâyesi olarak taşınır. Erdemli kahraman hikâye boyunca sancılı süreçler geçirir. Seçim olumsuz bir seçimse, her seçim iyi de olsa kötü de olsa ders alınması gereken bir hikayedir. Seçimi eyleme dökmek gerekir.

Asiye'nin bilinçaltında küçük bir kız çocuğu olsa dahi hatırladığı, Amarna'dan yurdundan koparıma hikâyesi saklıdır aslında. O zamandan beri Asiye'nin evi olmamıştır. Hz. Asiye hayatı boyunca kalbini sızlatan bu “yersizlik, yurtsuzluk” duygusundan kurtulamaz. Koskoca Mısır sarayına sığmayan bir kadındır o. Ancak Asiye tüm olumsuzluklara rağmen hayatından şikâyetçi olan birisi değildir. “*Dirayetini, yaşama sevincini ve inancını hiç kaybetmez.*” İçindeki duygusal boşluğu her insanda olan kadardır. Fakat Kral Ra'nın gittikçe artan kibri ve hırsı birbirine çok zıt karakter ve düşünce ve inanç yapısına sahip olan karı-koca ilişkisini neredeyse bitirmiştir. Kadınlığın yaratılış gereği kalıp bir getirisi olan “anne, baba, evlat” ilişkisini onlar kuramamıştır.

Ayrılışın ve kopuşun izini sürmüştü önceleri. İçinde geriye çevirerek zaman makarasını, ne zaman bittiğini soruyordu aşkın... Bir gün, iki gün, üç gün derken, kendini neredeyse her an suçlayarak, aslında büyük bir kandırmaca içinde geldiğini bugünlere kadar...Feci bir iç çarpıntısıyla fark ediyor... Belki de en başından beri her şey yalandı. Hiç sevilmemiş, istenmemişti... Olabilir mi? Neden olmasın? Sonra aynalara bakıyordu saatler boyunca, yüzündeki hemen her çizgiye bin kusur bularak, tüm zehirli okları kırık kadınlık gururuna usanmadan saplıyordu... Kapıları yüzüne örtülmüş bir ev gibiydi erkeği artık.(Eraslan, 2011: 166.)

Asiye'nin en daim arzusu hayatına anlam katacak, onunla vakit geçirip oyalanabileceği, hayatını adayabileceği bir evlat sahibi olmaktadır. Oysa kaderin planı başkadır. Belki aşırı bir yorum olmakla birlikte, Yaratıcı; Firavun gibi zalim bir adamdan evlat sahibi olmayı, cennetle müjdelenecek olan bu mübarek kadına nasip etmemiş, daha kutsal bir anneliği Asiye'ye bahşedilmiştir. Peygamber anneliğini...:

Her geçen gün, bir suç işliyormuş gibi ıstırap duyuyordu aynalara baktıkça. Terasın bu duvarı, ah kan ağlatıyordu kuş yuvasına. İmparatorluğun ezelden ebede uzayacak göbek bağını kesen talihsiz bir Kraliçe olarak suçluyordu onu sanki Mısır'ın tüm zaman bilgisi... Tüm kum saatleri sıra Kraliçe'ye gelince çatlayıp ikiye bölünüyor, kum tanelerinin içinden geçerek akan zamanı Mısır medeniyetinin, Kraliçe'nin ellerinde kırılıyordu... Başkâhin boşuna çıkarmıyordu son fısıltıları; 'Kraliçe, zamanı kıran kadındır' diye... (Ekinci, 2023: 250.)

Romanda Hz. Asiye duru ve sade güzelliğinin yanında, boyunun uzunluğu belirtilerek okuyucuya ihtişam ve heybet abidesi bir kadın profiliyle sunulur.

Bir kuğu gibi hüznle titreyen ince bir boyun, herhangi bir pudrayla beyazlaştırılmasına gerek kalmayan zambak bir ten, yıldız gibi parlayan iri simsiyah gözler, Mısır kadınlarına kıyasla hemen kendini fark ettirecek derecede uzun bir boy, konuşurken Nil'in bahar çağlıtlarını anımsatan ahenkli bir ses, vakarlı bir neşe ve kendisiyle hemen her tanışanı etkisi altına alan alçak gönüllü ve cömert bir ahlakın sahibiydi Yes'a. (Eraslan, 2011:39.)

Nil'in Melikesi romanında, Asiye'nin ağırlıkla işlenen yönü; feraset sahipliği, merhameti ve edebidir. Sahip olduğu makamın yüceliği ve ihtişamı Kraliçe Asiye için yersiz, önemsizdir. Makam ve mevkii onun gözünde değildir. Asiye'yi hafızalara nakşeden şey; alçakgönüllülüğü ve eşi Firavun'un gösterişinin ve gaddarlığının aksine, yaslandığı dayanağı ahlakı ve içinde besleyip büyüttüğü inancıdır.

Kraliçe Asiye aldırılmazdı bunlara. Yaşlanmaya, güçten düşmeye, hayatta yenilgilerin de olduğuna, kaybedişlere, kusurlara, kederlere alışmış bu kadının hiç mi tutulmazdı güneşleri? Hep böyle soğukkanlılıkla mı taşıymıştı ikinciliği, ikincilliği? Hiç de yük değilmiş gibiydi onun için dikkat çekememek, yeterince görülmemek... Bu yüzden mi mutlu olabiliyordu ufacak şeylerle? (Eraslan, 2011: 247.)

Hz. Asiye "asil" bir kadındır. Asiye'nin asaleti ona bahşedilmiş, doğuştan gelen bir olgudur. Asiye hayatı boyunca inandığı değerler doğrultusunda yaşamış kendisini hiçbir zaman Kraliçe olarak hissetmemiş, Kraliçe olmanın gerektirdiği gibi davranmamıştır. Saray hiçbir zaman onun evi ol (a)mamış, bu hanenin içinde kendisi bir aidiyet hissi ile bütünleşememiştir.

“Peki ya Kraliçe Asiye?”

Tebaasından bir kadına "kardeşim" diye hitap edebilecek derecede alçakgönüllü bir özgüvendi onunki. Yoksulların annesiydi her şeyden evvel Melike Asiye.” (Eraslan, 2011: 235.) Asiye saraydaki bütün kraliçelik “kurallarını” yerine getirmeyi, emir vermeyi asla sevmez ve çoğu zaman kendi işini kendisi görür. Odasında sıradan insanlar gibi giyinir, daire temizliklerine yardım eder. Saray adabı ve kurallarına aykırı olan bu eylem arkadaşları ile arasında kalır. Kraliçe için tüm yüklerinden kurtulduğu “özgürlük saatleri” sahip olduğu tüm varyetlerinden çok daha kıymetlidir. Firavunun Asiye'ye tesis ettiği bahçesi kraliçe için çok kıymetlidir. Bitkilere ve hayvanlara olan ilgisi sebebiyle bu bahçede çok vakit geçirir. Bu bahçede kendi elleriyle yetiştirdiği mahsullerini halka açması o zamana kadar görülmemiş bir şeydir. Asiye Mısır halkı için çok kıymetlidir. “Nil'in annesi, halkın annesi” unvanlarına layık görülmüştür.

Evliliklerinin ilk yıllarında Firavun ile Asiye'nin muhabbetleri iyidir. Çoğu zaman konuşacak ortak noktaları olur, her türlü meseleden hasbihal ederler. Kral seferlere çıkmayı çok sever. Zamanla Mısır topraklarını bir hayli genişleten Kral Ra, gittikçe kibrinin esiri olan bencil bir insana dönüşmüştür. Asiye ile aralarına günden güne daha çok mesafe girmiştir. Bakıldığında bu mesafenin Asiye'den kaynaklı olduğu söylenebilir. Çünkü Kral'ın davranışları, fikirleri, yaptığı her türlü zalimlikler, halkı önemsemeyişi ve müsrif bir hayat sürmesi Asiye'yi Kraldan oldukça uzaklaştırmıştır. Tam burada romanda yazar tarafından çizilen “kadın Asiye” profilinin duygusal yoğunluk ile ele alındığı görülür. Asiye insan olması hasebiyle vefalı biridir:

Nasıl bu kadar açılmıştı Kral ile Kraliçe arasındaki mesafe? Bir seferden diğerine koşan Kral Pareamon için, meşruiyet ve halk nazarında saygınlıktan başka bir anlamı var mıydı kendisinin? İmparatorluğun soy sürekliliği, Kraliçe üzerinden işliyordu kuşkusuz. Bir ece arı gibi büyük Mısır kovanının tahtında oturan Kraliçe Yesiyis'ti o. Ama bunun hayatın anlamıyla ve gerçeklikle ne kadar alakası vardı? Bir kadın olarak sevilen, istenen, tercih edilen birisi miydi? Yoksa saray görgüleri ve töre icabı devletin geleceği adına kıyılmış bir nikahın hayali gelini miydi? İmparatorla birlikte geçen tüm çocuklukları, o güzel anılar, şirin ama kısa bir gülümseleme kadar konaklayabiliyordu ancak dudaklarında. Sonrasındaysa, büyük bir kederle donakalan, dış dünyaya asla ifşa edilmemiş bir sırda susuveren o mahzun

dili Kraliçe'nin ... Dilsizlikleri ... Kendini halkına ve insanlığa adayış ... Kadın olarak değil de himayekâr bir âlicenaplıkla sürdürdüğü yaşamı ... (Eraslan, 2011: 166.)

Kraliçe Asiye'nin, Kral olan eşine aldığı içsel mesafe, yabancılaşma, ait hissedememesi roman boyunca sık sık görülür. Eraslan, bu ilişki tarzını romantik ve duygusal dozda anlatarak kadınsı duyarlılığı ön plana çıkarmış denilebilir. Roman boyunca dikkati çeken şey; Kral ile kraliçe arasındaki münasebet şeklinin, yakınlık derecesinin Asiye tarafından “ayna metaforu” kullanılarak bir iç konuşma olarak okuyucuya sunmasıdır. Aralarındaki duygusal mesafenin derecesini birbirine zıt düşen özellikler üzerinden okumamız mümkündür. Kral maddi saygınlık, zenginlik ararken, Asiye içsel zenginlik arayışının, manevi ilişkilerin peşindedir. Yazar tarafından Hz. Asiye'nin eşi karşısında: “*Bir kadın olarak sevilen, istenen, tercih edilen birisi miydi?*” (Eraslan, 2011: 166.) Şeklinde kurgulanması, mahremiyet açısından bakıldığında ne kadar doğrudur sorusunu akıllara getirir. Bunun gibi birçok duygusal örnekler romanda mevcuttur:

Aslında iki iyi arkadaşlar başlangıçta eşiyse. Halen de belki saatlerce konuşabilecekleri Mısır siyasetinden günlük yaşama kadar hemen her türlü sosyal olay, dışarıdan bakanlar için onları buluşturabilen ortak noktalar olarak görülebilirdi pekâlâ. (Mesela sarayı evleri gibi hissetmeleri) Ama kuşkusuz başka şeyler de gerekti aralarında geçmesi lazım gelen, onları birbirine gerçekten sağlamca bağlayabilecek başka şeyler... Karı kocalığa dair ... Mesela çocukları olabilseydi, belki onları birbirine düğümleyebilecek bir kuşak gibi küçük kollarıyla ana babasına sarılır, belki onları birbirine yaklaştırırdı. (Eraslan, 201: 97.)

Bu satırlarda romantik duygusallığı yoğun olarak görürüz. Asiye, insan olarak kadınlık duygularına sahip olduğu için, özellikle çocuğunun da olmayışı, kendisini kadın olarak eksik hissetmesine sebebiyet vermiş olabilir. Asiye, doğu kültüründen gelmesi hasebiyle de insan olmanın gereği ile de bağlanmak istemiştir eşine. Geçmişteki arkadaşlıklarına da saygı duyduğu için “ahde vefa” örneği göstermek ister. Asiye geçmişteki anılarını hatırlar ve bunlara özlem duyar. Bunlar vefa örnekleridir. Asiye'nin karakteriyle sabitlenmiştir. Firavun ise tam tersine sahiptir Asiye'deki özelliklerin ... Kral, Asiye ile geçmişte kurdukları sade, mazbut bir yaşamın, birbirlerine saygı ve sevgi bağlılıklarının sözlerini unutmuştur. Çünkü imparator yüzünü tamamen dünyaya döndürmüş Asiye'yi arkasında bırakmıştır.:

Döner ... Döner ... Döner ... Yanar döner bir şeydi İmparator. Her dönüşü, onu kendinden biraz daha uzaklaştıran bir ateş dansı gibi. Ateş dansının ritmine paralel bir merkezkaç gücüyle uzaklaşısı Asiye'den ... uzaklaşısı iyilik ve sağduyu sesinden ... uzaklaşısı aşkın padişahından (...) “Kraliçe, onun her geri dönüşünde üzerine sinmiş farklı kokuları birer yitik aşk hikâyesi gibi okur oysa. (Eraslan, 2011: 98.)

Firavun Hz. Asiye karakterini taşıyabilecek potansiyelde birisi değildir. Aslında Asiye’yi taşımak iyiliğin, mütevaziliğin, sağduyulu olmanın yolundan geçer. Firavun her şeye sahip, gücüne güç eklemiş bir kralken dünya imtihanında oldukça başarılı olmuş, fakat en yakınındaki Asiye’yi görmezden gelerek belki de manevi imtihanı kaybetmiştir:

Her şeye sahip dünyada ve her şeyi var.
Ama her şeyi.
Olmayan tek şeyse ev ...
Allah onu evsiz.
Allah onu Asiyesiz eylemiş ...
Her yere sığmış, her yeri ele geçirmiş de bir Asiye’nin kalbine sığmamış, bir orayı ele geçirememiş ...
Oysa aşkın padişahıdır Asiye.
Nasibi kesik, kısmeti bağlı imparator’un bu yüzden Firavun’dur namı ...

(Eraslan, 2011: 99.)

İslam medeniyetinde “bağlanma” kavramı, batı medeniyetindeki “aşk” kavramına denk gelir denilebilir. Yani aşk hakiki manada samimiye bir şeye bağlanır. Bağlanmak aşk noktasında tavsiye edilen bir şeydir. İnsanı olgunlaştırır. Asiye bağlanan biridir. Bağlanmanın merkezi vardır. Burada Asiye’nin bağlanma metaforunu “ev” olarak değerlendirebiliriz.

Dönemin siyasi yapısı kast sistemine dayanır. Firavun bu sisteme inandığı ve onu sürdürdüğü için hiçbir şeyi sorgulamaz ve sorgulatmaz. Asiye ise tam tersi sorgulayıcıdır. Yani sadece aklıyla değil çoğunlukla kalbinin sesini dinleyerek hareket eder. Firavun ise Asiye’nin her şeyi sorgulamasına karşı sorgulamaz, infazcıdır. “Körlük” felsefede hakikati görememe anlamına gelir. Aslında Firavun, asırlar sonrasının “modern” insan tipolojisini temsil eder diyebiliriz. Bağlanamayan,

gelip geçici olana sevdalı, müsrif tüketici bir karakterdir. Kalbinde en ufak kibri barındırmayan Asiye, eşi Firavun'un müsrif tutumlarından çok rahatsız olur ve çoğu zaman saraydan ayrılarak uzaklaşır. Hz. Asiye adeta Firavun'un karşısında onda en yakın olan kişi olmasına rağmen "direniş eri" gibidir. Allah, kutsal kitabımızda, inkâr edenlere Hz. Nûh ve Hz. Lût'un eşlerini ibret olarak gösterir. İman edenlere ise Firavun'un hanımı Hz. Asiye ile Hz. Meryem'i misal göstermiştir. Bu hanımlar, bugünkü müminlere, mûmine kadınlara iman ve kararlılık örneğindedirler. Mesela, Hz. Âsiye Rabbine tam tevekkül ile öylesine itaat etmiştir ki, belki de evrende Allah'a karşı en sapkın ve O'ndan en uzak Firavun'un karısı olmak onun imanına bir zerre hanel getirmemiştir. "*Hz. Âsiye Allah dostlarından bir velî, siddiklerden bir siddikadır.*" Öldürülmeyi saltanata, dünyada azap çekmeyi, içinde bulunduğu nimetlere tercih etmiştir.⁹

Hz. Asiye, öncesinde de kısaca bahsedildiği gibi, vaktinin çoğunu; şehre, köylere inerek halka ayırır:

Kendi bütçesinden maaş ödeyerek her mahallede vazifelendirdiği hekimler, hastaların bakımlarını yapardı. Dulların ve yetimlerin kaydını tutturur, yoksul çocukların sanat öğrenmesi için meslek loncalarında onlara yer ayırtırdı. Haftada bir yazlık sarayını halka açar, Mısırlıların dertlerini doğrudan dinlerdi. Adaklar ve bağışlarla fakirleri gece gündüz yoklar, özellikle saygı duyduğu ebeklik sanatını destekler, mesleğe dair bilgi ve görgünün yaygınlaşması için kayıtlar tutturur, kitabeler yazdırır, hatta ebeler loncasının fahri önderliğini yapardı. (Eraslan, 2011: 235.)

Bu zamanlar Asiye'nin en mesut olduğu zamanlardır. Saraya dönüp aynalara baktığında ise feci bir nefes darlığı, kalp sıkıntısı yaşar. "*Ah! Aynalar... Kraliçe'nin aşkını, göz kamaştırıcı pırıltılarıyla söndüren aynalar...*" (Eraslan, 2011: 170.) Burada ayna metaforunun, tasavvufi metaforik anlam alanı genişler. İnsanın aynada kendisini seyretmesi bir yüzleşmeye işaret eder. Ayna hatırlatıcıdır. İnsanın kendi gerçekliğini tüm çıplaklığıyla görmesidir. İnsanın iç dönüş ve içe bakış hikayesinin bir imgesi olan ayna Asiye'nin özellikle kraliyet çatısı altında gerçek kimliğini hatırlama kısımlarında karşımıza çıkar. Doğu ve batıda ayna metaforu egonun sembolüdür. (Mesela, Halit Ziya Uşaklıgil'in *Aşk-ı Memnu* adlı romanında Bihter

---

⁹ Et-Tahrîm 66/10-11.

karakterinin aynada kendini izlediği bir bölüm vardır. Bu batılı anlamda kadının egosudur.) Asiye, ait olamayış hissiyle uykularında gördüğü düşerinden uyanarak kendisini aynanın karşısında bulur.

Ayna metaforu haricinde romanda sıklıkla vurgulanan olgu “ev” metaforudur. Roman boyunca evin ontolojik boyutuna dikkat çekilebilir. Hz. Asiye'nin içsel arayışının güven ve aidiyet hislerinin sembolik karşılığı olarak ev bu açıdan önemli bir metafor olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle romanda bu arayışın neticesinde ulaşılabilecek sükûnet bir ev içinde yaşama özlemine motivasyon katmaktadır diyebiliriz:

Kalbindeki taş, açılmıştı düşünde ... Kalbinden göklere, göklerden Ev' e bir harita çizilmiş ... Nice ateş denizlerinden, nice gök caddelerinden, çakalların beklediği göllerden, yırtıcı kuşların, yedi başlı ejderhaların arasından, kara büyülerin, lanetli engellerin içinden geçerek... Varmıştı bu Ev'e ... Şimdiye kadar hiç görmediği o meçhul Ev, Asiye'yi sanki evladymış gibi misafir edivermişti işte ...

...

Çocukça bir hal içinde kimse fark etmeden hohlayıverdiği Kraliyet aynasında, işaret parmağının ucuyla o Ev'i çizmişti ...

Piramide inat, kare bir taş...

O kadar ...

(...)

Rabbim, beni Ev'ine kabul et, beni kimsesizliğimden kurtar, beni eski kralların taş kesmiş kibrine kaptırma, kalbimi sana açmayı, Ev'ine misafir olmayı bana nasip e” diye bir dua dökülürdü dilinden ... (Eraslan, 2011: 75.)

İnsanın kendisi ile münakabesi Hz. Ömer'den rivayet edildiği bilinen: *“Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekiniz.”* (Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâme: 25.) Sözüyle ilişkilendirilebilir. Daha önce de değindiğimiz gibi bağlanmak insanı hakikate ulaştırır. Maddi olana ya da manevi olana bağlanmak insanın kendi elindedir. Asiye bağlanan biridir. Bağlanmanın merkezi vardır. Burada Asiye'nin bağlanma metaforunu “ev” olarak değerlendirebiliriz. Karşısında diyalektik olarak yer alan Firavunda bağlanma yoktur. Firavun gelip geçici olanın peşindedir. Bağlanan insan ebedi düşünen insandır. Fuzuli'nin başyapıt diyebileceğimiz Leyla ile Mecnun örnek verilebilir mesela. Buradaki aşk dünyalık manada kullanılan aşk

değildir. Araç olan aşk, bağlanma yolu ile insanı hakikate götürür. Hz. Yakup'un oğlu Yusuf'a olan bağlılığı mesela. Hakiki anlamda bağlanan insan bedel ödeyen insandır. Hz. Muhammed'in: *"Güneş'i sağ elime, Ay'ı da sol elime verseler, ben yine bu dinden, bu tebliğden vazgeçmem. Ya Allah, bu dini hâkim kılar yahut ben bu uğurda canımı veririm."* (Bkz. İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târih*, II, 64.) Demesi hakikate olan bağlılığını gösterir. Hz. Asiye de zalimler temsili Firavunun himayesindeyken bile sanki *"Bana bütün Mısır'ı verseniz de inancımın vazgeçmem."* demek istemektedir. Bu rejit duruş Asiye'nin sağlam inancını ve inancının şekillendirdiği karakterine hayran bırakır. Kanaatimizce Hz. Asiye, tüm bu sonuçlara yaslanarak "cennetin dört hanımefendisi" olarak müjdelenmiştir:

İbn Abbâs (r.a) diyor ki: Rasûlullah (s.a.v) birgün yere dört tane çizgi çektiler ve;
"–Biliyor musunuz bu nedir?" buyurdular. Ashâb-ı kirâm:
"–Allah ve Rasûlü daha iyi bilir" dediler. Rasûlullah (s.a.v): "–Cennet ehli kadınlarının en üstünleri: Hatice bint-i Hüveylid, Fâtuma bint-i Muhammed, Meryem bint-i İmrân, Firavun'un karısı Âsiye bint-i Müzâhim'dir. (Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 316; Hâkim, Müstedrek, II, 594; İbn Abdilber, İstîâb, IV: 1995.)

Romanda Asiye'nin ağzından onun iç konuşmasını bize aktaran yazar, psikolojik dozun da nabzını tutmaktadır. Diktatör birine bir şeyleri kabul ettirmek oldukça zordur. Firavunla uzaklaşması, onunla konuşmayı kendi içsel sesine dönmesi muhatabının susmasındandır. Yine Hz. Peygamberin *"Kim bir kötülük görürse, onu eliyle değiştirsin. Şayet eliyle değiştirmeye gücü yetmezse, diliyle değiştirsin. Diliyle değiştirmeye de gücü yetmezse, kalbiyle düzeltme cihetine gitsin ki, bu imanun en zayıf derecesidir."* (Müslim, İmân 78. Ayrıca bk. Tirmizî, Fiten 11; Nesâî, İmân 17.) Sözlerinden anlaşılacağı üzere, Müslümanın gerektiğinde kendini, inancını var edebilmesi mutlak surette tavır almasını gerektirir. Romandaki psikolojik tahlilleri biraz da hadis bağlamında değerlendirdiğimizde Asiye'nin "kalben ettiği buğuza" bağlayabiliriz. Dikkatli okuyucu yazarı bu şekilde de deşifre edebilir. Sezdirim tekniğiyle. Bu kahramanlık kurgusunda olumlu da olsa olumsuz da olsa kahramanın özellikleri sezdirilir.

Kral ile kraliçenin arası gittikçe açılmışken bir gece Firavun'un gördüğü bir rüya üzerine Asiye'den beklediği destek şu şekilde okuyucuya sunulmuştur:

İmparator, kalabalık içinde Kraliçe'yi fark eder etmez biraz yatıştır gibi oldu ... "Yes' a... Yes'a, yanıma gel lütfen... Çok kötü şeyler olacak. Anlıyor musun, çok kötü şeyler... Korkunç bir düş gördüm. Yok yok... Düş değil, gerçekti. Yes' a... Büyük bir ejderha... Güneş kadar parlak bir ejderha... Ağzından çıkan alevler tüm Mısır ülkesini tutuşturup yakıyor... Anlıyor musun tüm Mısır yanıyor. Bir tek Nil... Bir tek Nil Nehri dışında her şey, tüm evler, hurma bahçeleri, buğday tarlaları, höyükler, piramitler tek tek yanıyor... İbraniler ve evleri dışında her ne varsa Mısır'da... Hepsi alev alev yanıyor... Yes' a. Lütfen 'Kötü bir düştür bu. Hepsi geçecek' de bana. Yes' a... Senden başka kimse söyleyemez bunu bana... (Eraslan, 2011: 173.)

Burada Firavun' un tutumu Hz. Asiy'e ye olan muhtaçlığını mı yoksa düşkünlüğünü mü göstermektedir? Romanda dikkati çeken bir diğer husus ise zalim Firavun' un masum gösterilmişliği olabilir. Çaresiz ve korkmuş hissettiği anda Asiy'e ye sarılması ise Kraliçenin erdem boyutunun yüksekliğini hissettirir yine. Asiy'e anne olamamış bir kadın bile olsa, eşi korktuğu zaman bir "annenin evladı" gibi Asiy'e den teselli bekler. Asiy'e her zaman ılımlı, sakinliği ve sükûnetiyle huzur veren bir insan olmuştur. Kanaatimizce; Asiy'e, kudretli Tanrı inancını taşıması hasebiyle ve Elçi Yusuf'a olan bağlılığı minvalinde Firavun' un düşünüyü yine içsel bir sesle yorumlamıştır kalbinde...

Romanda, Hz. Musa'nın dünyaya teşrifleri sonucu dünyada meydana gelecek olan değişim ve güzellikleri müjdeleyici sezdirim unsuru kelimeler dikkat çeker. Burada kahraman okuyucuya sezdirilir:

Bismillah. Su. Küçük insan. Evrenin Damlası. Umut. Çaresizlik. Dağların başlarını bile haşyetle ağlatabilecek masumiyet. Bal. İhlamur dalı. Süt kokusu. Tebessüm. Kırlangıç. Yunus. Yumurta. Papatya. Kucak hakkı. Rıza. Boyun büküş. Avuç içi. Kiraz. Portakal. Beyaz kâğıt. Ucu az evvel açılmış kalem. Uçurtma. Saman çöpü. Tavşan. Bulut. Sepet. Beşik. Patik. Kundak. Kına. Boncuk. Taze ekmek kokusu. İpek. Seher vakti. Ağaç gölgesi. Pınar. Yazgı. Kar tanesi. Melek. Hızır. İftar vakti. Ev ödevi. Bahçeye asılmış çamaşır. Kibrit. Mum. Işık. Teselli. Ayet. İplik. İlkbahar. Kuş yuvası. Hırka. Lavanta. Şarkı. Pembe. Dua. Gayret. Ada. Bahçe. Can. Çemenzar. Düş. Esenlik. Ferahlık. Gül. Hurma. İlgin. İkrâm. Jest. Kelebek. Lamba. Maksat. Nevzuhur. Okşayış. Örtü. Pırlıltı. Rayiha. Simya. Şifa. Teslimiyet. Ufuk. Ülke. Vitray. Yeşil. Zaman... (Eraslan, 2011: 181.)

Dönemin ebelerinin çaresizliği karşısında yazar kaleminde, ebelerin ağzından dökülen yukarıdaki kelimelerin her birisi ayrı ayrı anlamlar arz eder. Elçi peygamberler, dünyevi aleme teşrif ettikleri zaman, İslam tarihinde de yer aldığı üzere, dünyada birtakım değişimler meydana gelir. Putların, sarayların yıkılması, asırlardır yanan ateşlerin sönmesi vb... Bu kelimelerle de sezdirim tekniği ile okuyucuya sezdirilmeye çalışılan şey; genelde bütün bebekler, özelde ise Musa Peygamberin teşrifleriyle Mısır`da büyük değişimlerin olacağına habercisi olmuştur. Yukarıdaki durum, mevcut kavramların tam tersine sahip olan bir Mısır`ı işaret etmektedir. Peygamberin doğduğu gece, gökyüzü daha bir aydınlık, yıldızlar daha belirgin ve parlaktır sanki.

Tam o saatlerde indi ayet, yeryüzüne... İmran`la Yakobed'in tüm perdeleri sıkı sıkıya çekilmiş evlerinde, kandillere bile dil yutturacak bir gizlilikle dünyaya geldi yeni bebek. Hem de ölüm yılında ..." (Eraslan, 2011: 194.) Bebeğin annesi Yakobed' i ilham veren bir ses ikna etmiştir. "Emzir onu! Hayatına bir zarar geleceğinden korktuğundaysa, onu denize salıver. Ve artık korkup, üzülme. Kesin olarak bil ki; Biz onu sana geri vereceğiz ve elçilerimizden bir elçi yapacağız..." (Kasas, 7.) Yakobed, manevi bir olgunlukla kalbinde beliren bu sesi dinlemiş ve "...Oğlunu bir sandığa koy ve onu Nil Nehri'ne sal ki,su onu kıyıya çıkarsın, sonra onu hem benim hem de onun düşmanı olan biri alsın! (Taha, 39.)

ayetleriyle çok üzülse de yaratıcıya tevekkül ederek kendisine emir olunanı yerine getirmiş bebeğini Nil'e bırakmıştır.

Nil'e bırakılan bebek ile Hz. Asiye'nin esas görevi ve yolculuğu başlamıştır. Asiye için hayatının dönüm noktası, yaratıcının inayetiyle; Nil'in Asiye`ye hediyesi Musa bebek olmuştur. Asiye, Nil`de bulduğu ve ona emanet olunan bu bebeği kalben hissetmiş ve canı pahasına olsa bile Musa`yı başta Firavun olmak üzere canını dişine takarak onu bütün kötülüklerden korumuştur. Onu evlat bilip annelik yapmıştır:

Musa koydum ismini,
Çünkü seni sulardan çıkardım,
Bir göz aydınlığının benim için,
Musa koydum ismini,
Çünkü seni sulardan çıkardım.
Nil Nehri bir kandil gibi astı seni içime.
Musa koydum ismini,
Çünkü seni sulardan çıkardım...

Hoş geldin küçük bebek şu daracak dünyama. (Eraslan, 2011: 214.)

Hz. Musa' nın doğumu ile Hz. Asiyе`nin manevi yükseliş i, annelik sürecinin başlaması bir muştu gibi kraliçenin hayatında belir miştir. Asiy e Musa`daki cevheri keşf eden bir göze sahiptir. Firavun, gördüğü rüyanın etkisiyle aldığı karara binaen yasaklı yılda doğan bebeğ in yaşamasına elbette müsaade etmeyecektir. Lakin Firavun` un hesaba katmadığı şey Kraliçedir... Kral yıllardır gittikçe solan Asiy e`nin taze bir gül gibi tekrardan açış ı karş ısında ş aşkındır:

Bu sözler, kurulu bir yaydan fırlayan ok gibi koşarak dizlerine kapanmasına sebep oldu Kraliçe'nin... Hayret, bunca yıldır tanıdığı Asiy e, kimsenin önünde diz çökmüş değilken ... Hatta tahtı bile kendi tahtından hâlâ bir karış yukarıdayken ... Ne olmuştu Asiy e'ye? Hangi duygu seli, hangi kışkırtıcı iştiyak, onun dizlerine kapanmasına sebep olmuştu? Efendimiz..." diyordu Kraliçe titrek sesiyle... "Efendimiz... Ne olur onu öldürmeyiniz... Hem belki ileride bize bir yararı dokunur. Veya onu evlat edinerek İmparator Çocukları arasına katabiliriz. (Eraslan, 2011: 221.)

Firavun` un müsaadesiyle Prens Musa evlatlık olarak sarayda büyümeye başlar. Süt annesi Yakobed ziyaretlerine gelir. Musa bebekken kimseden süt içmeyince süt anne arayışları sonucu Yakobed ile Asiy e yakınlaşmış dost olmuşlardır. Allah vaadini gerçekleştirmiştir. *"Bu surette Biz Musa'yı anasına geri verdik. Üzgün bakışları neşelensin, artık üzülmesin ve öğrensin ki Allah`ın vaadi gerçektir..."* (Kasas, 13.)

Hz. Asiy e Musa`nın öz annesi olmasa da kendisi anne olmasa da merhamet ve duygu yüklü yüreğ i bir anneninkinden daha az şefkatli olmamıştır. Firavunun emriyle Nil Nehrine atılan bebekleri düşündükçe annelerinin ç ığlıklarını duydukça uzun süre hastalanmış ve yerinden kalkamamıştır. *"Öz annelerden geri kalmayacak rikkatli bir kalbi vardır... Kalbinde çarpan şefkat dalgaları tıpkı Nil Nehri`nin sabırlı ve küçük elleri gibi taşların yüreğ ini açacak kabiliyettedir. Musa`ya olan sevgisi ve düşkünlüğü kalbinin zarına işlemiştir adeta."* (Eraslan, 2011: 286.) Asiy e bütün yaşamı boyunca kendisini halktan ayrı ve üst sınıf olarak düşünmeyecek, onlardan farklı göremeyecek kadar alçakgönüllü, tertemiz bir inanç, samimiyeti ve cömertliğ i ile de Asiy e masumiyet timsalidir.

Hz. Asiye Musa' nın yanlış anlaşılardan dolayı sarayı terk etmesi ve yıllarca ondan uzak kalışıyla kendisini hayır hasenata daha çok adamıştır. Çok özlediği oğlunu görmek için her gün dualar eden Kraliçe sonunda niyetine kavuşur. Musa annesine haber gönderir:

Demek her şey bugün içindi, bütün hikâyesinin, derlenip toparlanacağı düğüm, demek ki bugün atılacaktı ...

Demek ki Nil Nehri'nden bulup çıkardığı çocuk, rüyaların haber verdiği adalet çağırıcısıydı.

...

Demek ki Elçi Yusuf un hikâyesinin bir benzerini de Elçi Musa yaşayacaktı... Bir farkla ki ilkini kölelikten sultanlığa çıkaran Rab, ikincisini prenslikten gurbete salmıştı.

Demek ki onca yıllık görkemli bakım ve eğitimden sonra çobanlıkla geçen yıllar, Musa'yı Prenslikten alıp Elçiliğe hazırlamıştı...

Demek ki Rab, Musa ve Harun kardeşleri, Firavun ve çevresini Hakk' a davet etme konusunda vazifelendirmişti. (Eraslan, 2011: 326.)

Hz. Asiye, Hz. Musa'nın geleceği gün ona destek olmak gayesiyle zamanın Firavununa tebliğini yapan Musa Peygamberden okları çekmek için, çocukluğundan beri, tüm sancılara rağmen sakladığı inancını itiraf etmiştir. Bunun üzerine Ra'nın oğlu yeni Firavun tarafından acı şekilde infaz edilmiştir. Hz. Asiye'nin duası Tahrir Suresi'nde mevcuttur ve o Allah'tan roman boyunca da belirtildiği gibi, hayatı boyunca istediğini son nefesinde de ister: *“Rabbim! Benim için cennette bir ev yap, beni firavundan ve onun yaptığı kötülüklerden kurtar, beni bu zalimler topluluğundan kurtar!”* (Et-Tahrir 66/11.), (TDV,2020: 330).

Hz. Asiye saraylara sığmayan bir hanımdır. Asiye'yi dünya üzerinde korumakla vazifelendirdiği Hz. Musa dışında hiçbir şey mesut edememiştir. Çünkü Asiye'nin yaşadığı Mısır dönemi sapkınlığın, zalimliğin kol gezdiği bir dönemdir. Asiye burada kendisine bir sığınak, bir yuva bulamaz. Çünkü Asiye ebediyetin, hakikatin peşindedir. İnancı sebebiyle şehit edilen Asiye'nin ölüm gününün, son sayfada “eve dönüş” olarak verilmesi cennetin hanımefendisin layık olduğu eve kavuştuğunu akıllara getirir diyebiliriz.

Sonuç olarak, roman boyunca Asiye karakteri çocukluğundan karelerle yakından anlatılmış, tarihi veya dini kaynaklarda geçmeyen bilgiler ile Hz. Asiye'ye

çocukluk inşa edilmiştir. Okuyucu muhayyilesinde gerçekliği sorgu ve sorgulamalara açık bir vizyon oluşturması sakıncası tartışmaya açılmalıdır.

Romanda ilgimizi çeken bir diğer husus ise çizilen kurgulanan Firavun karakterinin başta Kur'an-ı Kerim olmak üzere İslam tarihi kitaplarında karşılaştığımız yönlerinden ziyade daha munis, biraz da yumuşak tabiat ile veriliyor olmasıdır. Firavunun sadece eş olma noktasından bazen duyarlı bazen de düşünceli yönleri parlatılarak kurgu içine sunulmasıyla dikkat çeker. Firavunun zulüm ve tahakküm atmosferi içinden değil de daha ziyade akışkan ve geçişken duygu durumları olarak nitelendirebileceğimiz cepheleri ile adeta güzellemesinin yapılması okuyucunun zihnindeki Firavun kabul ve inanışlarına pek de denk düşmemektedir. Her kurgulayanın okuyucusu ile “inançsızlığı askıya alma şartı” ile örtülü anlaşma yaparak kurgudaki olay karakter ve durumlara teslim olması gerçeğini de göz önüne aldığımızda romandaki Firavun karakterizasyonunun, problematik bir alan oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Romanı dil ve üslup açısından değerlendirmeye tabi tuttuğumuzda hâkim eğilimin santimental bir çizgide olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Özellikle Asiye karakteri etrafında şahit olduğumuz bu eğilim ve yönelimin cennet ile müjdelenen dört hanımın romanı yazılırken, karakterle özdeşirilen özelliklere hassaten dikkat etmek gereği ortadadır. Romanın büyük bir kısmında Asiye'nin iç konuşmalarına yer veren yazar Asiye'yi kadınsı iniş çıkışları imleyen sahnelerle sunması ara ara eşine “bir bebek veremeyiş” noktasından kendini eksik ve yetersiz görmesi karakteri romanda duygululuk halinden ziyade duygusal bir tutumla konuşturması zannımızca pek uygun değildir. Hz. Asiye hakikatinde zulme ve zalime karşı dirayetini muhafaza etme, bebek sahibi olamayışını tevekkülle karşılama, Hz. Musa'ya annelik etmesi hasebiyle muteber bir hanım, iken nefsi ve nefsanî iç çekişleri ile vurgulanması ilginçtir. Belki yazar bunu yaparken “o da bir insandı, kadındı” gibi bir önerme ileri sürmüş olabilir. İşte tam da bu noktada mübarek muteber olanın kurgu ile inşa edilmesinin oluşturduğu sakıncalı alana geçiş yapılmış olunmaktadır.

3.2. CENNET KADINLARININ SULTANI: SİRET-İ MERYEM

3.2.1. Romanın Kurgusu ve Olay Örgüsü

*“Meryem’in teneffüs ettiği hava, duadır.
Lakırtısı ve sözü dua, taat, ibadettir bu demde...”*

Siret-i Meryem, yazarın ilk romanı olmakla beraber, Hz. İsa'nın annesi Hz. Meryem'in hayatı çevresinde kurgulanmıştır. Sibel Eraslan bu eserini yazarken ressam olan annesi Refika Hanım, kızına destek olmak amacıyla “Meryem Mısır Sürgününde” isimli bir tablo yapar. Kudüs, o dönemlerde Roma'nın bir vilayetidir. Kudüs Valisi Pontius Pilatus katı kalpli, Roma'nın gözüne girebilmek için her türlü kötülüğü göze almış bir karakterdir. Beytül-Makdis'teki ruhbanlar ve rehberler de Allah inancına sahip olmalarına rağmen, nefislerine yenilmişler, makam, peygamberlik hırsıyla dolup taşmış, kişilerdir. Mescidin başrahibi İmran ve kurban sorumlusu Hz. Zekeriya'dır. İmran ve Zekeriya peygamber, halkın gözünde çıkar gözetmeksizin hakikati ve Hz. Musa'nın şeraitini savunan dürüst, namuslu ve bilge kişiler olarak bilinirler. Böyle bir ortamda İmran ile Hz. Zekeriya'nın fitratları ve davranışları diğerleri ile çelişmekte, çıkarlar için engel görülmektedir. Bu sebeple onları yıldırım için hanımlarına dil uzatmaya varana kadar her yolu denerler. İmran, Hanne ile Hz. Zekeriya ise El-İşa ile evlidir. Hanne ile El-İşa Hz. Harun'un soyundan gelen kardeşlerdir. Her ikisi de Kudüs'ün hem ahlak hem sima yönünden en güzel kadınlarındandır. Lakin iki kız kardeşin de ilerlemekte olan yaşlarına rağmen çocukları olmamıştır. Halk arasında bu durum uğursuzlukla yorumlanır. Eşleri Kudüs'ün hatırı sayılır itibarlı kişileri olsalar da Beytül-Makdis'in diğer hocaları ile düşünce ayrılıkları olduğundan, evlat sahibi olmamaları, her seferinde uğursuzlukla yüzlerine vurulur. Haklarında dedikodular çıkar. Hanne ile El-İşa çok üzülse de bu durumdan şikâyet etmez, sabırla dua ederler. Hanne, anne olma yolunda neredeyse umudunu kaybetmek üzere iken bebek beklediğini öğrenince, mutluluktan karnındaki çocuğu Allah'a adar. O yıllarda bazı erkek çocuklar Beytül-Makdis'e adanarak evlerinden ayrılırlar ve hayatları boyunca orada ilim terbiye öğrenirler. Bu sadece erkek çocukları için geçerlidir. İmran çok mutlu olsa bile Hanne'nin adak duasında aceleci davrandığını söylese de eşini ikna edemez. Hanne

kararlıdır. Bebeğin doğumunun yaklaştığı bir gün; Baba İmran evladını göremeden aniden rahmetli olur. Hanne bu haberle yıkılır ve doğum başlar. Bir kız bebek dünyaya gelir ve adını Meryem koyar. Kader odur ki, doğumdan kısa bir süre sonra anne Hanne de vefat eder. Hz. Meryem'i Hz. Zekeriya ile teyzesi El-İşa sahiplenir. Bu süreçte, İmran'ın yakın dostu bilge-seyyah Zahter'in esir pazarından sahiplenip, yanında eğittiği ve son ziyareti sırasında Hanne'ye hem hediye hem emanet ettiği küçük bir kız olan Merzanguş ve El-İşa Hz. Meryem'i belirli bir yaşa gelene kadar birlikte büyütürler. Zahter'in esasen gelmesi beklenen elçi için yetiştirdiği Merzanguş, hayatı boyunca, Hz. Meryem ve Hz. İsa'nın koruyucusu olmuştur. Hz. Meryem adanmış bir çocuk olduğu için beş altı yaşlarında Beytül-Makdis'e teslim edilir. O Beytül-Makdis'e adanan ilk ve tek kız çocuktur. Roma; Kudüs'te kadınların okuma, yazma, ilim ve din öğrenmesini, mescide girmesini yasaklamıştır. Bundan dolayı Hz. Meryem'e çeşitli suikastlar kurma eylemlerinde bulunurlar. Bunun üzerine Hz. Zekeriya, yeğeni marangoz Yusuf ile birlikte Meryem için Beytül-Makdis'te yedi kapısı olan, yedisi de sağlam kilitler barındıran özel bir mihrap inşa eder. Buradaki amaç Meryem'in güvenliğini sağlamaktır. Meryem ile genç kızlık dönemine gelene kadar bir müddet görüşen, onun ihtiyaçlarını karşılayan sadece Yusuf ile Hz. Zekeriya'dır. Etrafından soyutlanmış bir şekilde Beytül-Makdis'te ilim tahsil eden Meryem'in yetiştiricisi Allah'tır. Meryem'e melekler aracılığı ile yiyecekler, taze meyveler ihsan eyler. Meryem; sürekli meleklerin sesini duyar, onların bildirdiği duaları ezberler. Genç bir kız olduktan sonra ise Hz. Zekeriya ve Yusuf ile bir perde arkasından görüşmeye devam eder. Cebrail melek zamanı gelince Meryem'e Hz. İsa'yı müjdelere ve Allah'ın emrini bildirir. Onun ensesine üfler ve Meryem artık gebedir...

Bu durum duyulduğunda Meryem'i iffetsizlikle yargılayarak derhal idam etmek isterler. O sıralarda bir mucize daha olur ve Hz. Zekeriya'nın ilerleyen yaşına rağmen eşi El-İşa da gebe kalır. Bunun üzerine Meryem'in gebeliğini sadece peygamberle görüştüğü için Hz. Zekeriya'dan bilirler. İkisini idam etmek isterler. Hz. Zekeriya, Meryem'i kurtarmak uğruna şehit edilir.

Doğum zamanı yaklaşan Meryem, mihraptan çıkarak meleklerin yol göstermesiyle, Kudüs'ün dışında bir tepede tek başına zor bir doğumu gerçekleştirir. Kudüslüler onun etrafını sardığında, Allah'ın emri üzerine Meryem'e susmak

düşmüştür. Allah'ın inayetiyle onun yerine kundaktaki yavrusu konuşur ve beklenen Peygamber olduğunu söyler. Cahil bilginler bunun üzerine daha da sinirlenirler ve gözleri döner. Bunun üzerine; Hz. Meryem ve Hz. İsa, Marangoz Yusuf ve Merzanguş'un hamiliğinde yolla çıkarlar. Mısır, Dimeşk, Nasıra, Celile gibi farklı yerlerde ikamet ederek insanları Allah'ın yoluna çağırırlar. Hz. İsa'nın mucizeleri kendisinin de büyümesiyle birlikte dikkat çekmeye başlar. Hastaları iyileştirir ve Allah'ın izniyle ölüleri diriltebilecek güce sahiptir. Hz. İsa, annesinin de hep desteğiyle peygamberlik vazifesini yapmaya başlar. Hz. İsa'nın yanındakilere Havariler denir. Onlarla birlikte davası için durmadan çalışmaya başlayınca bu durum sarayın hoşuna gitmez ve infaz edilmesi adına karar çıkartılarak Hz. İsa'nın peşine düşerler. İsa'nın yerini bildiren muhbir bir Yahudi, Allah'ın tarafından onun silüetine büründürülür ve yakalanıp çarmıha gerilir, idam edilir. O vakitten sonra Hz. İsa'yı gören olmamıştır. Bu haberle birlikte üzüntüye gark olan Meryem Ana, oğlunun ruhunun gelmesiyle ve yaratıcı tarafından öldürülmeyip göğe yükseltildiğini açıklaması üzerine çok sevinse de bir daha konuşmamak üzere dilini kilitleyerek ortadan kaybolur. Onun da göğe yükseltildiği rivayetleri vardır.

3.2.2. Meryem Adlı Kahramanın İncelenmesi

Meryem, İmran ve Hanne'nin yaşlılık zamanlarında bir ödül gibi gelen kız çocuğudur. Adeta yıllardır edilen duaların karşılığıdır denilebilir. İmran Ailesi, kutsal kitapta da ayetlerle anılan soylu bir ailedir. *“Allah, birbirinden gelme bir nesil olarak Adem'i, Nuh'u, İbrahim ailesini ve İmran ailesini seçip âlemlere üstün kıldı. Allah işiten ve bilendir.”* (Al-i İmran, 33-34.) Anlatıcı, olaya direk girmeden tarihsel gerçekliğe bağlı kalarak kahraman öncesi dönemi ele almıştır. Kudüs ve Roma'nın tarihine de inmiştir. Yavaş yavaş kahramanın hayat hikayesine yaklaşıldığında da yazarın diğer işlenecek romanlarında da görüleceği üzere, okuyucuyu yine ihtiyar bir bilgeyle karşı karşıya getirir:

İhtiyar seyyah, Adem ve Nuh peygamberleri sıkça anar, bu isimlerin hemen ardından da İbrahim Peygamber Ailesi ile İmran Ailesi'ni de zikrederdi. Bunlar insanlığa sundukları mümtaz örneklikleri ile dünyaya ışık saçan, Tanrı tarafından seçilmiş kişiler ve ailelerdi... Bu iki aile ve iki büyük peygamber arasındaki “seçilmişlik” rabitası, Zahter'in dilinden asla düşürmediği bir vasiyet gibiydi. Onları hep övgüyle yâd ederdi, hayırlı bir soy ve hakka

çağırıcı, çağrısıyla çığır açan bir söylemdi onlarınkisi... Yol göstericilerden ve himaye edicilerdendi Al-i İbrahim ve Al-i İmrân da... (Eraslan, 2008: 64.)

Burada İhtiyar Bilge'nin yetiştirdiği Merzanguş karakteri hocasıyla birlikte kahramanlar hakkında yazarın dilinden okuyucuya bilgiler sunmuşlardır. Yazarın bu anlamda özellikle cennet ile müjdelenen hanımlar merkezinde kurduğu romanlarında gözle görülen ortak izlek, tema ve karakterler karşımıza çıkmaktadır. Bu haliyle farklı zemin ve ortamda geçen kurgular ortak bir alanda benzeşen yönleriyle birleşirler. Hanım kahramanların çocukluk süreçlerinin detaylı bir şekilde anlatıldığı ve kurgulandığı söz konusu romanlarda “bilge yaşlı” arketipini temsil eden karakterler, söz konusu hanımların ulvi özelliklerinin hazırlayıcısı ve habercisi olurlar. Bilge olan bu kişiler tarafından hanım kahramanlarda fark edilen, tespit edilen ve gözlemlenen özellikler kurgunun ileri safhasında hanım kahramanların “üst insan” konumunu destekler ve güçlendirir. Hz. Asiye romanındaki Bilge Apa ile bu romandaki Bilge Zahter benzer özellikler taşımaktadır.

Hız. Meryem romanı özelinde baktığımızda kahramanın yanında yetiştirdiği Merzanguş'u kahramanın koruyucusu kollayıcısı olarak eğitecektir. Merzanguş bize kahramanı sezdireni, kahramanın varoluşunda yardımcı, koruyucu figürdür. Kahramanların yetişmesinde ve kahramanlık süreçlerinde daima yardımcıları olur. Merzanguş, Hız. Meryem' in bir kahraman olarak çıktığı hayat yolculuğu boyunca yardımcısı olarak, ayrılma, erginlenme ve dönüş çağlarında yanında bulunacaktır ve okuyucu bunu hissetmektedir. Burada roman sanatı açısından, “figüran” ve “yardımcı” karakter örneklerini görürüz. Bu ikincil karakterler kurgu boyunca ana kahramanın yardımcısı, kollayıcısı olup kahramana en yakın konumdadır:

Peki Zahter, “seçilmişliği” takva üzerinden olduğu kadar sınavlar üzerinden de anlatırken sözlerini niçin İmran Ailesi ile bağlıyordu?

Merzanguş bunu defalarca sordu yaşlı bilgeye...

Her seferinde benzer cevaplar alıyordu.

“Gidip şahit olduğunda göreceksin... Onlara hayırlı bir destekçi, güzel bir şahid ol evladım, onlar Allah katında seçilmiştir, onlara hizmet et” ...

Yaşlı Bilge'nin Merzanguş için adeta vasiyetiydi İmran Ailesi... (Eraslan, 2008: 68.)

İmran Ailesinden Hanne'nin, anne olmak arzusu ve hasretiyle istemekten vazgeçmemesi, İmran'ı ürkütse bile, eşinin hamile olduğunu öğrendiğinde, o da Allah'a en kıymetlisini adamıştır. Bu yolda en değerliye ancak en değerli olanın hediye edilebileceği düşünülmüştür: *“Rabbim, karnımdakini tümüyle hür birisi olarak yalnızca Sana adadım. Benden kabul buyur. Şüphesiz Sen işitensin, bilensin...* (Al-i İmran, 35.)” (Eraslan, 2008: 83.) Burada kadın duygusallığı ve kadınsal duyguları yazar Hanne üzerinden bize fazlasıyla göstermiştir. Eşi İmran'ın hanımının “istemenin kölesi” olmaması gerektiğini vurgulaması, zannımızca erkeğin kadını fazla sert bir dille yargıladığı sonucunu gösterir mi? Bizi bu yoruma iten şey, Allah'tan her şeyi istemekte özgür oluşumuzdur. Ki bu durum yaratıcı tarafından çok kıymetli olduğundan ayet olarak yer almıştır. Yazar diğer kitaplarında da görüleceği suretle, kadına karşı yine bir kadın dayanışmasını gözler önüne serer. Bunun yanı sıra İmran'ın Hanne'ye olan bu tavrını annelik isteği ve temennisi ile yanıp tutuşan eşini reel dünyaya çağırarak suretiyle içinde bulunduğu durumu kabul ve teslimiyet temelinde kapsamasına yardımcı olma eğilimi olarak da yorumlamak mümkün mü? Bu iki uç olarak görülebilecek yorumlamaların romanın sınırları içinde, genel bağlam göz önüne alındığında imkân dahilinde olduğunu görmekteyiz. Ayrıca yazar burada bugün muhtem görülen hanımların da gayet insani görülebilecek hal ve durumlardan geçtiğini de işaret etmektedir. Bu kurgu detayını insan düzleminde böylesi mahrumiyet durumlarında kadın-erkek fark etmeksizin inançlı veya inançsız olmak ayırt edilmeksizin farklı hallerin tecrübe edilebileceğini gösteren bir taraftan da okumak mümkündür.

Romanda dikkatimizi çokça çeken husus, Hanne ve El-İşa'nın annelik arzusu ve evlat istekleri coşkulu bir şekilde verilmesidir. Burada Hz. Meryem'in bu iki anne bu iki kadın arasında büyüyecek olması, kurguda bu iki kadına çok yer verilmiş olmasını gerekli kılmış olabilir. Özellikle Hz. Meryem'in içine doğduğu ev, aile arasında büyüdüğü kişiler verilerek kurgunun birincil yani asal olan kişisi hakkında bilgi verilmiş olur. Bu iki kadın adeta Hz. Meryem'i anneliğe hazırlamışlardır denilebilir. Buna metin içi tutarlılık diyebiliriz. Modern roman metin içi tutarlılık ilkesi gereği okuyucuyu ikna etmelidir. İki kadın romana zemin hazırlamışlardır. Romanın baş kişileri, ‘metin içi inandırıcılık ilkesi’ gereği bazı macera ve olaylar

içerisinde verilirler. Hatta romanla ilgisi yokmuş gibi görülen bu durum, Fouster'in tabiriyle söylersek "bir iç dikiş görevi" görerek roman kahramanına zemin olur.

Yazar, tarihi gerçekçiliği de göz önünde bulundurarak dönemin şartları hakkında okuyucuyu bilgilendirmektedir. Bu tutum roman sanatı açısından müspet bir tutumdur. Roma'nın baskısı altında, Musa Peygamber ve Tevrat şeraitinin bozulduğu, rehber ve ruhbanların dahi kendi çıkarları doğrultusunda hareket ettikleri bir dönemde, soyu sebebiyle; itibarlı, namuslu, ahlaklı bir ailenin kızı olarak doğmuştur Meryem. Annesinin duasıyla Allah'a adandıktan sonra hem öksüz hem yetim kalmıştır. O adanmış, seçilmiş çocuktur:

Hanne ağlayarak kucağına teslim edilen kızına sarıldı. ... Allah elbette bilmekteydi bu çocuğun kendisine adandığı halde kız olarak dünyaya geldiğini. Onu dünyaya yollayan zaten Allah'tı. Ama buna rağmen."Kız erkek gibi değildir, erkeğe oranla daha güçsüz, daha narin bir yapısı vardır; erkek kadar iyi hizmet edemez Mescid'e" diye düşünüyordu Hanne...

Halbuki yanılıyordu.

Kız, evet erkek gibi değildi. Bu kız, hiçbir erkeğin yapamayacağı bir şeyi yapacaktı. Hanne bilmiyordu ki doğurduğu evlat erkek olsa, kızı kadar hizmet edemezdi Allah yoluna. Hanne bilmiyordu bunu.

Bu çocuğun, ilahi mukadderat gereği kız olması gerektiğini de bilmiyordu. Metanetli, sabırlı ve zulme boyun eğmeyen bir anne olacaktı bu bebek ... Çığır açacak bir çağırışı seslendiren Peygamber İsa'nın annesi olacaktı ... (Eraslan, 2008: 95.)

Böylelikle Meryem, daha doğduğu andan itibaren, yapayalnızlığı sırtlanmış, sırtlanabilmiştir. Burada cinsiyet üstünlüğünün belirtilmesinin sebebi yine o dönemin şartları açısından düşünülmelidir. Dönemin geleneklerine göre erkek bebeklerin mabette yetişip hizmete sokulması geleneği esastır. Kadınların konuşmasının, ilahi söylemesinin, okuma ve yazma öğrenmesinin yasak olduğu bir coğrafya inanç ve geleneğe adanmış bir bebek olarak Meryem'in Allah tarafından gönderilmesi ve seçilmiş bir kul oluşu bu zihniyet için kabul edilecek bir durum değildir. "Ona Meryem adını verdim. Kovulmuş mel'un şeytana karşı onu ve soyunu senin korunanı diliyorum Rabbim!" (Eraslan, 2008: 95.) Diyerek dua eden annesinin Allah'a teslimiyeti tam olmuştur. Burada da diğer romanlarda örneklerini gördüğümüz üzere isim sembolizmine değinilerek isminin anlamı, neden konulduğu belirtilmiştir.

Kahramanın özelliklerine bakıldığında, ismiyle müennes isminin anlamını sırtlanmış hemhal olmuş hanımları görürüz.

Doğmadan önce babası İmran'ın doğduktan kısa bir süre sonra ise annesi Hanne'nin ölümü asal karakter olan Hz. Meryem'in kutsi görevinin başlangıç noktaları olarak görülebilir. *Kahramanın Yolculuğu* kitabında belirtildiği gibi kahramanlar genellikle babasız olur. Hz. Zekeriya tarafından mabette muhafaza edilmesi, kendisine tam orada Hz. İsa'ya hamile kalması ve tüm mucizelerin zuhur ettiği bir yer olması hasebiyle Hz. Meryem'in hikâyesinin başladığı yer Hz. Zekeriya'nın evinin yakınında olur. Meryem'in kutsal imtihanı herkesin yükleneceği cinsten bir imtihan değildir. Meryem, Al-i İmran Suresi 37. ayetle yaratıcı nazarından da desteklenmiştir: *“Rabbi Meryem'e hüsnü kabul gösterdi. Onu güzel bir bitki gibi yetiştirdi. Zekeriya'yı da onun bakımı ile görevlendirdi.”*

Bir kadın olarak ona verilmiş imtihanların en ağırını yaşayarak “namusu” ile itham edilecektir. Yaşadığı dönemin ortamı göz önüne alındığında, kendisini itham etmeye ve zatına iftira atmaya dönük insanların içinde Hz. Meryem'in imtihanı oldukça ağır ve zordur. İftira atmak için gerçeğe kulaklarını tıkamaya hazır bir güruhun içinde mucizevi bir şekilde hamile kaldığını söylemenin çetin bir süreç olduğu şüphesizdir. Kadına yönelik öteleyici, dışlayıcı bir ortamın insanlarınca mucizevi hallere inanmak şöyle dursun bu durumu kendi lehlerine kullanmak elverişli bir imkân olmuştur. Yazar Hz. Meryem özelinde kadınların zina üzerinden daha kolay yaftalanması ve ithama uğramasına da bir dipnot düşmüştür, diyebiliriz. Zira kurgu içinde yazar, kadınların genelini kapsayacak tespitlere yer verir. Kadının sanat ve ilim ile uğraşmasına koyulan engellerden namus temelli etiketlemelere kadar uzanan her türlü duruma kurgu içinde değinmek suretiyle yer vermektedir. Yaratıcının, kutsal kitapta Hz. Meryem üzerinden çeşitli ayetlerle kadını ne derece kutsadığını buradan da anlayabiliriz. *“Onu koruyan, onu yetiştiren, onu güçlü bir geleceğin kurucusu olarak metanetle büyüten Rabbiydi...”* (Eraslan, 2008: 126.) Nitekim; babasız bir çocuk dünyaya getirmenin yeryüzündeki ilk ve tek örneği olacak olan Hz. Meryem'in yazgısı, beş altı yaşına kadar teyzesi ve Zekeriya Peygamber'in hamiliğinden sonra Beytül-Makdis'te başlamıştır.

Hız. Meryem'in şahsiyeti üzerinden özelliklerine bakıldığında onun en büyük en kutsal özelliğinin her şeyden önce “Allah'ın konuştuğu kadın” olduğunu

söyleyebiliriz. Hz. Meryem neredeyse hayatının tamamını mabette inzivaya çekilerek Rabbi ile hemhal olarak geçirmiştir. Bu mabet onu dış hayattan soyutlamış ve yüksek derecede ilim tahsil etmesine olanak sağlamıştır. İbadet boyutunda giderek ilerleyen Meryem'in alnına, ellerine bu nurun açıklığı sirayet etmiştir adeta. İhtiyaçlarını temin etmek maksadıyla yalnızca Zekeriya Peygamber ve onun marangoz yeğeni Yusuf ile görüşür. Meryem genç kızlık çağına geldiği zaman onlarla perdenin arkasından konuşmaya başlar. Günleri ve geceleri ibadet ve ilimle geçen Meryem, meleklerin sesini işitir, onlarla konuşur ve korkularını bu şekilde yenerek onların öğrettiği dualarla yalnızlığına bu şekilde tutunur. Hz. Zekeriya'nın verdiği dersleri hemen kavrayan Meryem oldukça akıllı, ferasetli bir kızdır. Bu ilimlerin çok daha ağır boyutları melekler aracılığı ile Allah tarafından ona öğretilir. *"Hz. Zekeriya, Meryem'in yanına vardığında onu öğrettiği derslerin hemen hepsini ezberlemiş olarak bulurdu. Hatta kendisinin öğretmediği birtakım duaları bile ezberden okuyan bu harika çocuk, sanki meleklerle arkadaşlık ediyor, onlarla hasbihalleşiyor gibiydi."* (Eraslan, 2008: 125.) Kudüs'te kızların ve kadınların, bilgi sahibi olmalarından çekinildiği için, okuma yazma, farklı diller öğrenme, mescit, cami gibi kutsal mabetlerde ibadet etme gibi haklarının yasaklandığı zamanlarda Meryem, Beytül-Makdis'te özel olarak yetiştirilen ilk kız çocuğudur. Kahraman olmanın doğal özelliklerini taşıyacak olan Meryem'in daha çocukluktan akledip fikredişi diğer çocuklarınkinden farklıdır. Marifetleri, kısa zamanda dikkat çekmeye başlar. Kalem tutuşu, okuyuşu, yorumlayışı, bakışı ve duruşu onda farklı hallerin tecelli ettiğinin aslında apaçık özellikleridir.

Romanda, bir gece Cebrail, genç bir delikanlı kılığında Meryem'in yanına geldiğinde Meryem iffetine zarar gelmesi endişesiyle çok korkmuştur. Farklı kaynaklardan rivayet edildiğine göre de melek, marangoz Yusuf kılığında Meryem'e gözükmiştir. Melek ona Allah tarafından müjdelenen elçiyi dünyaya getireceğini söylediğinde Meryem bu durumun nasıl üstesinden geleceğini düşünerek sıkıntı çekmiş ve Allah'a tevekkül etmiştir. Melek gelip ensesine üflediğinde, Meryem, İsa Peygamber ile müjdelenmiştir. Romanda bu durum ayetler ile de desteklenmiştir: (bkz. a.e. 168.)

"Meryem, onlarla arasına bir perde çekmişti. Derken biz ona Ruh'umuzu gönderdik de o kendisine tastamam bir insan şeklinde göründü." (Meryem, 17.)

“Meryem dedi ki: Senden, çok esirgeyici olan Allah’a sığınırım. Eğer Allah’tan sakınan bir kimse isen, sakın bana dokunma!” (Meryem, 18.)

“Melek; ben, yalnızca, sana tertemiz bir erkek çocuğu bağışlamam için Rabbimin bir elçisiyim, dedi.” (Meryem, 19.)

“Meryem; bana bir insan eli değmedi, iffetsiz biri de olmadığım halde benim nasıl çocuğum olabilir, dedi” (Meryem, 20.)

“Melek; bu böyledir dedi. Zira Rabbin buyurdu ki, bu bana kolaydır. Çünkü biz onu insanlara, bir delil ve kendimizden bir rahmet kılacağız. Bu, hüküm ve karara bağlanmış, ezelde olup bitmiş bir işti.” (Bakara, 87.)

Romanın bu kısmında Cebrail’in (as) bir erkek kılığında gözükp Hz. Meryem’e yaklaşması, daha doğrusu yazarın bunu “okuyucuya aktarış tarzı” elbette yazarın kurgusu olması unutulmamasıyla beraber, genel okuyucuya “müstehcen” diyebileceğimiz bir hadiseyi hissettirmiş olabilir mi? Okuyucunun bu şekilde hissetmesinin ne gibi bir zarureti olabilir? Okuyucunun zihninde istemsiz böyle bir sahne canlanmasının muhtemel olduğunu belirtmek gerekir. Bu bir tartışma konusu olabilir.

Bir roman, “kahramanın yolculuğunu” hem fiziki hem de ruhsal anlamda okuyucuya sunmalıdır. Bu bağlamda Hz. Meryem’in fiziki özelliklerinden de yer yer bahsedilmiştir. Meryem, küçük bir kızken, Merzanguş’ un onun simsiyah saçlarını tarayarak, birlikte aldıkları renkli kurdelelerle ördüğü romanda anlatılır. Meryem’in yüz ifadesinde ise her daim tebessüm olmakla beraber bir mahzunluk, masumiyette okunmaktadır sanki ...:

Bebeğin alnı bir inci gibi pırıltılar saçıyor, minik dudakları ilahi bir tebessümle kıvrılırken yüzüne diğer bebeklerde olmayan büyük insanlara has bir anlam yerleşiyordu. Merzanguş bebeğin yüzündeki şaşırtıcı simetriye takılı kalmıştı. Bu bebek yüzünün bir yanıyla gülerken diğer yanıyla ağlıyor gibi bakıyordu, Küçük bembeyaz yumuk avuçları havadaki bir şeyi tutmak ve kaldırmak ister gibi ileri doğru açılıp kapanıyordu (Eraslan, 2008: 102.)

Meryem, yukarıda da bahsedildiği üzere, kahraman olmak vasfını da taşımasıyla da yaşlılarının çok üstünde bir zekâya sahiptir. Beytül-Makdis’teki 4000 erkek çocuktan, yapayalnızlığına rağmen seçilmişliğinin hakkını vermektedir. Hz. Meryem; yazgısını gülerken karşılayan, her daim Rabbine kanaat eden, yüzünden

tebessümü eksik etmeyen adanmış, seçilmiş ve korunmuş Meryemdir. “*Onun sabr u sebatı, kimsesizliği ve yapayalnızlığı, tertemizliği, korunmuşluğu romanın birden fazla yerinde vurgulanır.*” (Ekinci, 2022: 33.)

Meryem Beytül-Makdis’te, Hz. Zekeriyya’ nın kendisini suikast girişimlerinden korumak maksadıyla yaptığı yedi kilitli kapısı olan mihrapta kalır. Hz. Zekeriyya emanete gözü gibi bakacaktır. Çünkü Meryem, “*Allah’ın kelimesi olacak İsa’nın ilk belirtisiydi, denizi haber veren nehir gibiydi Meryem. Meryem heyecanlı bir bekleyişti, umuttu. Beklenen bir iyilik haberi gibi üstüne titrenmeli, korunmalıydı. Meryem yetimdi, emanetti.*” (Eraslan, 2008: 122.)

Romanda Meryem’in temsilci isimleri ve sıfatları, yedi kilitli kapı ile somutlaştırılmıştır. Yedi kapının isimleri; emniyet, mukavemet, mekanet, metanet, selamet, hıfz kapısı ve sır kapısıdır. Meryem’in her kapıda ve bu kapıların ayrı her makamında farklı isimleri ve vasıfları yazar tarafından genişçe ele alınır: Safiye, Bakire, Masume, Mahcube, Merbube, Selime ve Sıriye... Her katın ve her kapının somut temsili ise toprak, su, hava, demir, felekler, gökkuşağı ve sırdır. Dikkat edilirse bu temsiller bize Meryem hakkında da ipuçları verirler. Meryem’e ulaşmak; yedi kapının, yedi kilidini açıp, sanki cennetin yedi katına çıkıp, en makbul makamda merteye sahibi olmakla mümkündür. Meryem’e ulaşmak zordur. Meryem saklıdır, Meryem korunaklıdır. Meryem’in iffeti hiçbir kadının sahip olamayacağı kadar üst mertebededir: “*Ey Meryem, Allah seni seçti!*” Al-i İmran,42 “*Allah seni seçti, seni tertemiz yarattı. Seni bütün dünya kadınlarına tercih etti!*” (Al-i İmran, 42.) “*Ey Meryem, rabbine itaat et!*” (Al-i İmran, 43.) “*Secdeye kapan, Rabbine divan dur!*” (Al-i İmran,44.) Yedinci kapıya gelindiğinde, Meryem yine bir sırdır. Meryem’i soyutlayan perde onun tesettürüdür. Aynı zamanda tesettürü, İsa’yı sakladığı bir özgürlük olmuş, uzunca bir süre ona muhafaza göstermiş ve Hz. Allah’ın Peygamberini saklamıştır.

Meryem, romanda tesettürü ilk uygulayan kadın olarak yer alır. Perde metaforu romanda, Hz. Meryem’i temsil eden bir metafor olarak görülüyor diyebiliriz:

Meryem, girdiği perdeyle asilleşen, nail olduğuna itina eden, titizlikle onu koruyandı. Meryem, daha sonraki zamanlarda yaşayacağı analığı önce hicabıyla tecrübe edendi. ... ‘Ne olur beni bırakın, bana dokunmayın, beni tutmayın, yolumdan alıkoymayın’ dercesine... ..

Meryem'in kendisini setrettiği bu bürgü, kendisinden sonraki tüm tevhid ehli kadınlar için bir tesettür risalesi, tesettür vasiyetiydi. Muvahhide kadınların, Meryem'den sonraki nişanı olacaktı giydikleri hicaplar... Tesettür, kadın cinsini, Meryem kılan işaret olacaktı... (Eraslan, 2008: 166.)

Eser boyunca Meryem; okuyucunun karşısına, sabırlı, her daim metaneti omuzlamış, sağlam bir iradeyle, her daim dilinde zikri bulunduran, ibadetlerini aksatmayan, asla şikâyet etmeyen, söylenmeyen “mütebessim” bir şahsiyet olarak çıkar. Hz. Meryem ilk örtünen kişi olmasıyla da İslam kadınları arasında, ahlakıyla, yaşadığı tüm zorluklara rağmen Allah'a tam itaat ve tevekkülü ile tüm İslam aleminin kadınlarına rol-model olmalıdır denilebilir.

Hz. Meryem'in, roman boyunca çaresiz ve üzgün hissettiği iki andan bahsedilebilir. Birincisi Hz. İsa'nın doğumu yaklaştığında, Rabbinden gelen emir üzerine, tek başına Kudüs dışına yürüyerek çıkar ve bir tepede bir başına doğumu gerçekleştirir. Bu durum bir kadın için oldukça zordur. Hz. Meryem bu durum karşısında belki de kendisini ilk defa yapayalnız hisseder. *“Anneciğim” dedi Meryem. ‘Olsaydın beni tutar, bırakmazdın...’ Kendisine de şaşırıyordu bunları söylerken, çünkü yıllardır sabırla yaşamayı öğrenmiş, bir kere olsun yetimliğini sesli bir şekilde şikâyet etmiş değilken, imdi ne oluyordu böyle?*” (Eraslan, 2008: 200.) Burada kendisine özel görevler atfedilmiş bir insan olan Meryem, “insan” sıfatına nail olması hasebiyle duygu dolu anlar yaşar.

Bir kadın için onuru ve iffetiyle ilgili en zorlu sınav... Ama Meryem, daha hayat hikâyesinin en başında: “Kız erkek gibi değildir” ayracı ile işaretlenmiş değil miydi? Şimdi onun bir kız çocuğu olarak vereceği imtihan, tüm yeryüzü kızlarına da sebat ve tahammülün dersi olarak yazılacaktı... (Eraslan, 2008: 191.)

Yazar, kadınlık vurgusunu, söz konusu romanlarda da sıklıkla vurgular. Kadının gücünü, kadının merhametini, kadın duygusunu, kadının annelik üzerinden kutsanışı gibi özellikler, incelenen tüm romanlarda karşımıza çıkar. Hatta zannımızca, yoğun santimental iklim kendisini gösterir. Mesela; *“İnsan kadınsa eğer, yüreğinin rüzgârda titreyen yaprağa dönüşmesi, an meselesidir...”* (Eraslan, 2008: 57.)

İkinci durum ise, Hz. İsa'nın Allah' ın emriyle göğe yükseltilmesinin ardından oğlunu hiçbir yerde bulamayan annenin, annelik ve kadınlık duygusuyla, belki de ilk defa hüzne büründüğü anlardır:

Bağısız, yapayalnız büyüyen, anne babasını, hamiliğini yapanları kaybeden Meryem tüm duygularıyla oğlu Hz. İsa'ya bağlanır. Tüm bağları, tüm duyguları onu İsa'ya çıkarmış hem anne hem babalığı sırtlanarak ebeveynliği kendinde toplamıştı. Şimdi de her şeyi, bütün varlığı olan oğlunu kaybediyordu. Ruh üşür mü? Üşümek de ne demek, bazen buz tutar, sonra da çatır çatır çatlar, kırılır o buz, eğer evlat acısının el değdirdiği ten anneyse... Ruh da ten de kırık... Ruh da tende paramparça... Sanki doğum gecesinin Beytellehem'ine götürmüştü evlat acısı Meryem'i... 'Onu kaybetmek, onu dünyaya getirmekten de zormuş Rabbim' diye inliyordu" anne. (Eraslan, 2008: 366.)

Hz. Meryem'in roman üzerinden şahsiyetine bakılmaya devam edildiğinde görülecektir ki; tüm güzel özelliklerinin yanında bir diğer özelliği ise, tüm Filistinli kadınlara has bir özellik olan yün eğirme sanatında da oldukça maharetli oluşudur. Yazar "*Meryem, elleriyle iş görendir.*" (Eraslan, 2008: 19.) Yorumuyla, Kudüs halkı arasında Meryem'in yünleri, "Rişde-i Meryem" olarak anıldığından bahseder. Bu yünler inceliği ve sağlamlığı ile de ün yapmıştır. Hz. İsa ve ona intisap edenler, bu yünleri giymişlerdir. Oğlu ile birlikte Mısır' a gitmek zorunda oldukları dönemlerde de Hz. Meryem'in emek vererek tarlada çalıştığını görüyoruz. Sade bir hayat süren Meryem, bunun yanında oldukça cömert ve yardımseverdir. Peygamberlerin veya seçilmiş bir insan olmanın payesine düşen hicret, Hz. Meryem ve Hz. İsa' nın da payına düşmüştür. Başta Mısır olmak üzere, çeşitli yerlere giderek insanlara Allah'ı tebliğ ederler. Bu göçleri sırasında baş korumaları; Hz. Meryem' in çocukluğundan beri yanında olan Merzanguş olur. Hz. Zekeriya' nın yeğeni marangoz Yusuf ise hamiliklerini üstlenir.

Meryem'in romanda verildiği kadarıyla olağanüstü birtakım hallerine de şahit oluyoruz. Vahşi hayvanlarla konuşması ve onlarla yan yana uyuması, meleklerin seslerini duyması, meleklerin tedrisatında yetişmesi, Allah'ın ona taze meyveler göndermesi, ihtiyar balıkçının kulübesinde anlattığı rüyası ve bütün balıkların kıyıya vurarak Meryem'in sohbetini dinlemesi, meleğin ensesine üfleyişi ile Hz. İsa'ya hamile kalmasıyla birlikte eserin sonunda Hz. İsa gibi ortadan kaybolması, sırta kadem basması da romanın menkıbevi anlatılarıdır. (Ekinci, 2022: 33.)

Siret-i Meryem kitabının başındaki Arap harfli kelimeye bakıldığında, araştırmalar sonucu Meryem Suresinin ilk ayeti olduğu görülür. Bununla birlikte kitabın da beş bölümden oluşması manidardır. Her bölümün bir harfi vardır ve bu harfler, aynı kelimenin harflerine tekabül eder bakıldığında. Kuran'ın 19. suresi olan Meryem Suresinde “hurûf-i mukattaa” denen harfler yer almaktadır. Yazar, romanın başına da aynı şekilde başlamıştır. Bu harflerin her biri bir bölümün başlığıdır. Bu tamlamanın Meryem Suresindeki “kesilmiş, seçilmiş” anlamına gelmesi ve Hz. Meryem'in isminin de aynı anlamlara gelmesi tesadüf olabilir mi? Tahminimizce bu yazarın iyi araştırmalarının sonucudur denilebilir.

Siret-i Meryem, muhtevasına bakıldığında bir biyografik roman örneği olarak karşımıza çıkar. Biyografik romanlarda kurgu bakımından en önemli sorun ise:

... belgesel olanla kurmacayı bir roman metni içinde kaynaştıramamaktır... Biyografik romanların belgesel ağırlıklı ürünler olması, kimi romanlarda belgenin kurmaca dünyanın içine nasıl yerleştirileceği sorununu doğurmaktadır. (...) Biyografik romanların bir kısmında, kendini gerçekleştirmeleri ile topluma örnek olacak bireyler değil, zorluklarla dolu bir hayat yaşamış, hayatlarında trajik bir tarak bulunan kişiler anlatılmıştır. Bu romanlarda sorun, objenin kendi varoluşu değildir; süjenin kendi özel tarihini ortaya çıkarıp geniş okur kitlesine mal etme çabasıdır. (Apaydın, 2010.)

Nitelim Sibel Eraslan, kendi köklerini araştırmış ve belki de inancını, İslam'ı, geleneğini ve değerler silsilesini “kadın” noktasından yakalamaya çalışarak yine kendini var eden dediğimiz noktaya gelerek bu hikayeleri anlatmaya çalışmıştır. Roman ise kurmacaya ve serbestliğe gayet müsait bir tür olduğundan dolayı mesela bir bölüm başlığı olarak verilen “Hilye-i Meryem” gibi tamlamaların kullanılması inanç ve değerlerimiz bakımından karşılık bulamasa da roman türü bağlamında kusurlu görülmez. Çünkü roman türünün esası serbestliktir.

Siret-i Meryem romanı, tıpkı bir önceki araştırmanın konusu olan *Nil'in Melikesi* romanında olduğu gibi, “su” bilgisi ile başlar. Buradan iki roman arasındaki benzerlik durumunu görürüz. “*Su, bulutların içindeki ilk haliyle durmaz kuyunun kalbinde. Her su, onu içinde saklayan kuyunun tadını alır.*” (Eraslan, 2008: 9.) Su, evrensel bir sembol olarak her zaman var olma, dirilme, doğuş gibi kavramların sembolü olmuştur. Olduğu yerde hayat belirtisi, diriltme, yaşam kaynağıdır. Bu bağlamlarda dikkat edilirse hep kadınla özleştirilmiştir. Dört kadın kahraman da

incelenen ve incelenecek olan romanlarda yer aldığı üzere su metaforu ile ilişkilendirilmiştir. Sonuç olarak diyebiliriz ki; Sibel Eraslan, cennet kadınlarını adeta var eden bir “su” olarak nitelendirmiştir.

Sibel Eraslan’ın romanda kurgudaki Hz. Meryem ile “göklerden inen Meryem” arasında mesafe açması önemlidir. Okuyucunun Hz. Meryem bilgisine ve kutsala dair hassasiyetine yönelik bir uyarı niteliği taşımaktadır denilebilir. “*O güzel kadını, ismi Meryem olanı, Sevgili’ yi nasıl anlatacağını elbette bilmiyorsun. Bu senin Meryem’ indir. Göklerden inen değil...*” (Eraslan, 2008: 7.) Roman yazarları, bazen yazdıkları, (kurguladıkları) kişinin kılığına girerler. Yani kendilerini o kişi zannederler. (Mesela Gusto Flaubert’ in Madam Bovary benim demesi gibi...) Bu da psikolojik boyutu olan bir durumdur. Bir kişi uzun süre iştiğal ettiği şeyin suretine girer. Sibel Eraslan yazdığı her bir kadın kahraman için “adeta o kadın oldum” minvaline gelen itiraflarda bulunur.

Hz. Meryem’in romandaki görünümü anlatılmaya devam edilir. Sibel Eraslan bir kadın hassasiyetiyle, Hz. Meryem’in özelliklerini okuyucuya yansıtmaya çalışmıştır. Mesela Türkçede “alnı açık olmak” diye bir deyim vardır. 1. *sıfat, mecaz* Hesap verebilecek durumda olan. 2. *sıfat, mecaz* Utanacak hiçbir durumu olmayan.¹⁰ Romancı romanında bunu “*Hz. Meryem’in Açık Alnı*” isimli bölüm başlığı olarak kullanmış ve metne de eklemiştir:

“Uhrevi göksel sütunun, yerden semalara doğru yol bulduğu koordinattır onun “açık alnı.”

Allah’ın, kelimesi için seçtiği mekândır o.

İmkândır.

Mümkündür.

Meryem, seçilmiştir...” (Eraslan, 2008: 13-14.)

Bu deyim, verilen kelime anlamından da anlaşılacağı üzere daha çok iftiraya uğrayan, üzerine günah atılan insanların kendilerini savunurken söyledikleri sözlerdir. Bu tabirin denk düştüğü anlam alanı iffeti namusu masumlğu ve utanılacak herhangi bir şeyin olmaması anlamlarını kapsar. Hz. Meryem romanının asıl kısmındaki ilk bölümünün “Hz. Meryem’in Açık Alnı” ismiyle nitelendirilmesi

¹⁰ (TDK) <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 05.10.2023)

bu anlamda Hz. Meryem ile ilgili en esaslı özelliğın bu olduğunu işaretler. Kur'an-ı Kerim'de de Hz. Meryem'in iffeti, eşi olmadan hamile kalması, Allah'ın kendi ruhundan melek vasıtasıyla üfleyerek onu evlat sahibi kılması ve bu olayın o dönemin insanları tarafından Hz. Meryem'e dönük iftiraların atılmasına sebep olduğu için bu özellik ilk bölüm ismi olmuştur diyebiliriz. (Bkz. Eraslan, 2008: 14-15.) Ayrıca romanda yer alan "seçilmiş kadın" ibaresi önemlidir. Sibel Eraslan burada romanlarında sıkça vurguladığı gibi kadın kutsamaktadır diyebiliriz. Romandaki bir diğer bölüm başlığı ise "Hz. Meryem'in Açık Elleri" isimli başlıktır. Alın açıklığının arkasından verilen bu başlık akıllara Ahilik Felsefesinin birtakım kurallarını getirmektedir. Ahilik felsefesinde üç şeyin açık olması tavsiye edilir. "... *Eli açık olmalı; yani cömert olmalı, kapısı açık olmalı; yani konuksever olmalı, sofrası açık olmalı; yani konuksever olmalı, ...*" (Balcı, 2019: 369.) Burada ellerin açık olması cömertliğe ve yardımseverliğe delalet eder. Sibel Eraslan bu anlamı biraz daha genişleterek maharet anlamını bize sezdirir. Aynı zamanda açık eller her daim bir "dua sembolü" olarak göğe bakar. "*Meryem elleriyle iş görendir.*" (Eraslan, 2008: 19.) Hz. Meryem'in ak pak olan elleri hiçbir günaha bulaşmamış, hiçbir erkeğın eline değmemesi anlamında tertemiz kalmıştır. Hz. Allah; Peygamberini, kelimesini bir kadının "annenin" ellerine emanet etmiştir. "*Eylemlilik, hareket ve fiil imkânı olarak dişil güç, kuruculuk vasfı ile anlatılan eril güce nispetle ikincil gibi gözükse de Meryem sabırlı bir tarla işçisi gibidir. Ekini için verdiği emek; el emeğidir, alın teridir.*" (Eraslan, 2008: 19.) Meryem'in elleri her işi başarmıştır:

Meryem hem tarla hem de tarla işçisi olmak yazgısını bir arada sırtlanandır. Anne olmak belki de bu yüzden yüksek ve zorlu bir iştir. Aynı anda hem tarlanın hem de ekinin bekçisi olarak hayatın içinde olmak, ruha birbiriyle zıt iki salınım imkânı doğurtur. Göğe bakan ve yağmuru gökten bekleyen bir tarla kadar alçakgönüllü ve kendini göğün altına açıp yayan... Sonra da gökten aldığı yeryüzüne hediye etmek için heyecanla yükselen, kabaran ve kendini çatlatan...

...

Bu yüzden de evladı sürekli onunla anılacaktır. İsa'nın peygamberlik adı; "İsa İbni Meryem"dir. Onun "açık elleri", yavrusunun sırtındadır hep... (Eraslan, 2008: 20.)

Tarihi konu alan romanlarda, roman yazarı gerçekliği vurgulamak için gerçek belge ve bilgilere yer verir. Sibel Eraslan, incelediğimiz romanların hepsinde tıpkı bir bilimsel çalışmada olduğu gibi gerçek belge ve bilgiler kullanılır. “*Yazar, seçtiği konuyu kendi dünya görüşüyle okuyucuya aktarır. Bunu yaparken de o, okuyucuyu etkileyen anlatım tekniklerinden yararlanır.*” (Sayar, 2023: 135.) Mesela, Kur’an ayetlerini aynen alır ve farklı bir punto ile belirginleştirir. İncelenen romanlarında, anlatılan hikâyenin zamanını gösteren haritalara da yer verilir. Mesela dönemin bir kısım Ortadoğu haritası üzerinden romanda adı geçen yerleri gösterir.

Kurgu içinde dipnotların kaynakçaların, harita ve fotoğrafların olması edebi bir tür olan romanın norm ve formunun dışındadır. Belgesel roman türünün özelliklerinden sayılabilir. Kemal Tahir’de tarihi romanlarının birçoğunda dipnot kullanmıştır mesela. Oğuz Atay’ın biyografik romanlarını da bu bağlamda örnek verebiliriz. Mesela *Bir Bilim Adamının Romanı*. Mehmet Emin Erişilgil’in *İslamcı Bir Şairin Romanı*, Hıfzı Topuz’un *Başın Öne Eğilmesin* adlı romanında ise Sabahattin Ali’den bahsedilmiştir. Tahir Alangu’nun *Ülkücü Bir Yazarın Romanı* isimli romanında da Ömer Seyfettin’in biyografisinden bahsedilmiştir.

Hız. Meryem’in tarih boyunca çocuğunu dünyaya nasıl getirdiği hep tartışılmıştır. Gerçekten de akli olarak bakıldığında bir çocuğun babasız dünyaya gelmesi mümkün görülmemektedir. Akli olarak izah edilemeyecek bu durum, akıl ötesi yani metafizikle izah edilebilir. Necip Fazıl Kısakürek’in tabiriyle söylersek, İslam sadece akla indirgenecek bir din değildir; akılsız anlaşılacak bir din de değildir.

Modern roman, akli olanı ölçü aldığı için metafizik olaylara pek fazla yer vermek istemez. Buna karşılık, modern düşüncenin muhalifi durumunda olan yazarlar, modern romana sırt çevirmeden; fizik ile metafizik uzlaşmasının yolunu ararlar. Burada devreye “inanç” girmektedir. İnanç, akli yollarla kanıtlanmak zorunda değildir. İslam tarihinde, özellikle Peygamberlerin hayatında akılla değil de metafizikle izah edilebilecek pek çok olgu vardır. En başta almamız gereken kavramlar da “mucize” ve “keramet” lerdir. Mucize ve kerametler, normalde modern romanın karşıtı olan hususlardır:

Bu doğrultuda İslami edebiyat ürünleri her ne kadar estetik kaygı gütse de dini ve onun felsefi görüşünü eserlerine yerleştirir. Yazarın eserini oluşturma amacı, din ve dine karşı bakış açısını sunmak olur. Bunu yaparken de dili o yönde eğerek amacı doğrultusunda kullanır.

Popüler dinî romanlarda kendine ait bir dil oluştuğu söylenebilir. Ali Nar, “Edebiyatın İslamcası” tabirini tam da bu noktada kullanır. (Sayar, 2023: 135.)

Sibel Eraslan, modern olanla metafiziği uzlaştıran, romanlar yazmak suretiyle yeni bir arayışa girmiştir. Mesela Hz. Meryem romanında şunu tartışmaya açar: Hz. Meryem’in Hz. İsa’yı babasız dünyaya getirdiğini söyleyenler, Hz. Adem’in hem annesiz hem babasız dünyaya gelişi karşısında susmuşlardır. Fizikle metafiziği uzlaştırmaya çalışan romanlar yazılıyor sonuç olarak.

3.3. ÇÖL-DENİZ: HZ. HATİCE

“O Mekke’nin çölünü deniz eyleyen kadındır...”

3.3.1. Roman Künyesi ve Olay Örgüsü

Sibel Eraslan’ın ikinci romanı *Çöl/Deniz Hz. Hatice*, Hz. Muhammed’in ilk eşi Hz. Hatice’nin hayatı ve duruşu üzerine kurgulanmış olup; Hz. Hatice’nin şahsiyeti verilmeye çalışılmıştır. Kahramanın çevresinde bazı hayali olaylar ve kişiler kurgunun parçası olarak esere dâhil edilmiştir. Mesela, zamanın Mekke hayatı ile ilgili bazı sahneler, Düccace adındaki küçük kız üzerinden verilmiş, Berenis üzerinden ise okurun merak duygusu diri tutulmaya çalışılmıştır diyebiliriz. Bir umre seyahati sırasında Eraslan, birkaç kez deniz sesiyle uyanmış ve bu durumdan çok etkilenmiştir. Bunu medyayla paylaşan yazar, pencereye koştığında sıcak ve kuru bir coğrafyanın bağrındaki Mekke’ye bakmış ve *“Bu hararetli şehrin altında neden bir deniz gizli olmasın?”* diye düşündüğünde aklına zemzem hadisesi gelmiş olsa gerek. Buradan yola çıkılarak, deniz sesi yazara ilham vermiş ve Hz. Hacer’den sonra Mekke’nin diğer annesi olarak değerlendirdiği Hz. Hatice’yi anlattığı *Çöl/Deniz Hz. Hatice* romanının ismini oluşturmuştur.

Mekke’nin hikâyesi, İbrahim Peygamber’in, eşi Hz. Hacer ile oğlu Hz. İsmail’i; Âdem peygamberden kalma, dünyanın en eski evi, en eski höyüğü “Beyt-i Atik” denilen yerin yakınlarında güvenlik maksadıyla bırakmasıyla başlamaktadır. Hz. Hacer, henüz birkaç günlük bebek olan oğlu İsmail ile, koskoca çölün ortasında

ne yapacağını bilemez haldeyken, iki tepe arasında bir yudum su bulmak ümidiyle koşturur. Annelik duygusunun verdiği can havli ile yedi defa tekrarlanan bu gayret koşusunun ardından, bebek İsmail'in yattığı yerden “zemzem” suyu çıkmaya başlar. Su çöle hareketlilik getirmiştir. Kuşlar suyun etrafında toplanmaya başlayınca gittikleri yön Cürhüm adlı kabilenin dikkatini çeker ve kuşları takip ederek zemzeme ulaşırlar. Hz. Hacer, oğluna ve kendisine zarar vermemeleri şartıyla, suyu kullanmalarına müsaade eder. Bir zaman sonra Hz. Hacer, oğlu ve kabile bu kaynağı bırakmak istemez ve oraya yerleşirler. Hz. İsmail bu kabileden bir hanım ile evlenmiş ve Hz. Muhammed onun soyundan dünyaya gelmiştir. Aynı şekilde, yine Hz. İsmail soyundan gelen Hz. Hatice, Hüveylid bin Esed ile Fatıma binti Zaide'nin çocuğudur. Babası Hüveylid ile Hz. Peygamberin dedesi Addülmuttalip, Mekke'nin ileri gelenlerinden olan yakın dostturlar. Akraba sayılmaları hasebiyle yazar Hz. Hatice' nin Hz. Muhammed'e romanın muhtelif yerlerinde “*Amcaoğlu*” diye hitap ettiğinin bilgisini verir. Bu hitap, aslında onları birbirine yakın kılıp güven aşılır. Hatice, romanda da belirtildiği gibi ‘*erken uyanan, yola erken koyulan*’ demektir. İslami davanın da ismine münhasır olarak ilk intisap edeni olmuştur. “*Vahyin şahidi, vahyin evi, peygamberin libası, örteni, koruyanı, kucaklayanı, kimi kimsesidir.*” Hatice'nin dört kız kardeşi ve üç erkek kardeşi daha dünyaya gelir. Romanda kız kardeşleri Esmâ ve özellikle de Hale'nin desteğini, yarenliğini görmüştür. Erken yaşta Mekke'nin ileri gelen tüccarlarından Ebu Hale bin Zürene ile evlenmiştir. Eşi temiz ahlaklı bir adamdır. Hale ve Hind isimlerinde iki erkek çocukları olmuştur. Bir sefer esnasında hastalanan Zürene genç yaşında hayata veda ederek, vasiyetinde ticaretini Hatice'nin devam ettirmesi istemiştir. Hatice de bu isteği geri çevirmeyerek kervanların başına geçer. Hz. Hatice' nin oğlu bir gece çok ateşlenince yardımcısı ile geç saatte dışarı çıkmak durumunda kalırlar ve başlarına sözselle olarak çirkin hadiseler gelir. Bunun üzerine, Mekke'nin içler acısı ahlaksız halinden çekinen Hz. Hatice, yeniden evlenmeye bir nevi mecbur hisseder ve karar verir. Mekke'nin soylularından Atik bin Aziz ile evlenir ve Hind isminde bir kızları dünyaya gelir. Eşi sert karakterli, merhametsiz, içki ve iştret düşkünü, insanları hor gören, saygısız adamdır. Hatice her defasında sabrederek sadece susar. Uzunca bir zaman sonra karar alır ve çocuklarıyla birlikte evi terk eder. Aradan yıllar geçer. Hatice zekâsı, duruşu ile dikkat çeken bir kadındır ve talipleri gün geçtikçe artmaktadır. Hatice

usulünce kısmetlerini geri çevirir. Artık evliliği düşünmemektedir. Bir gece rüyasında evine güneşin doğduğunu, bütün evi kapladığını görmüş, yaşlı amcası bilge Varaka bin Nevfel'e rüyayı yorumlatır. Bu durumda Hatice, bütün aleme rahmet olacak son peygamberle evlenecektir.

Ticarete hilelerin karıştığı, çalışanların çıkarların peşine düştüğü yıllarda, amcası Ebu Talip'in yaşlılığı ve halden düşmesi üzerine iş arayan Hz. Muhammed, güvenilir kervan sahibi olan Hz. Hatice'ye başvurur. Hatice yeniden "*Amcaoğlu*" tabiriyle ona güvenini ifade eder. Birlikte iş yapmaya başlarlar. Bir zaman sonra Hatice, kendini Muhammed'in yollarını gözler bir halde bulur. Kız kardeşi Hale'ye konuyu açtığına bir çare düşünerek Muhammed'i yemeğe davet ederler. Bundan sonrasında evlilik kararı almışlardır. Hz. Muhammed ticaret kervanlarını idare ederken, Hatice'nin çocuklarına yaklaşımı, merhameti, doğruluğu ile örnek bir ev babası olmuştur. Tam da ismine yakışır şekilde Mekke'nin "*El-Emîn*"i değil midir o?

Hatice'nin ilk oğlu Kasım dünyaya gelir ancak daha küçücük bir bebekken vefat eder. Sonrasında kızları Zeynep, Rukayye, Ümmü Gülsüm ve Fatıma dünyaya gelirler. Abdullah isminde bir oğulları daha olur fakat daha yeni yürümeye başladığında hastalanarak hayata veda etmiştir. Derin üzüntü çeken anne ve baba birbirlerine kol kanat gererek bu acıyı beraber paylaşırlar.

Hz. Hatice, erkek kardeşinin ölümü üzerine yeğeni Zübeyr bin Avvam'ı evlat edinir. Hz. Muhammed' in isteği üzerine de Ebu Talip'in yaşlılığı ve hastalığı sebebiyle, evin en küçük oğlu Ali'yi de evlat edinirler. Hz. Hatice her daim çok cömert, ikramkâr bir hanım olmuştur. Zeyd, Zübeyr, Ali, Zeynep, Rukayye, Ümmü Gülsüm, Fatıma ve önceki evliliklerinden olan üç çocuğu ile geniş aile efradına kol kanat gerer ve çocukları hep birlik içerisinde bir çatıda büyütürler. Hz. Hatice'nin evinden misafiri eksik olmaz, evi hep misafirle dolup taşmaktadır. Hatice, Hz. Muhammed ticaret için sefere çıktığında onu çok özler ve özlemler bekler. Hz. Muhammed'e çok düşkündür. Bazen saatlerce güneşin altında Peygamberi bekler, yollarını gözler, bazen yağmurda ıslanır, çoğu kez hastalanıp yataklara düşer. İlk evliliğinden olan oğulları Hind ve Hale büyüyüp ticaretin başına geçince, Hz. Muhammed bu sayede inzivaya ve ibadete daha fazla vakit ayırmışlardır. Bazen Hatice onunla Nur Dağı'na tırmanır ve birlikte ibadet ederler. Zaman zaman Hz.

Muhammed tek başına gider ve orada kalır. Günlerce kaldığı dönemlerde Hatice onu kontrol etmesi için dostlarından yardım ister, bazen de kendisi bizzat gider. Mekke ve etrafı tekin değildir, her daim aklı eşinde kalır. Hz. Muhammed sıra dışı haller yaşamaya başlamıştır. Bazı sesler duyar, yolda yürürken canlı ve cansız her şey kendisine selam verir. Tedirgin olur, korkar. Hatice hep onu teskin edendir. Her daim yanında olandır. Zamanı geldiğinde ve Cebrail, Peygambere gözüktüğü zaman, tereddütsüz ilk iman eden kişi Hz. Hatice olur. *“İlk abdest alan, ilk namaz kılan, ilk iman eden kadın ...”* Dağları, yolları aşarak çöl sıcaklığında eşine erzak taşıyan bu yüce gönüllü kadına Allah ve Cebrail’ in selam gönderdiği hadis kaynakları arasındadır. Müslümanların boykot edildiği yıllarda Hz. Hatice bütün mal varlığını feda eder. Onun Mekke’yi satın alabilecek kadar serveti, bu yıllarda Müslümanlar için feda edilir, eriyip tükenir. Artık yaşlanan ve zayıflayan bedeni ruhunu Rabbine teslim eder. Muhammed, her türlü destekçisi sevgili eşinin ardından derin bir yasa girer. Bu dönem, İslam Tarihinde “Hüzün Yılı” olarak başlıklandırılır.

3.3.2. Hz. Hatice Adlı Kahramanın İncelenmesi

Eraslan incelediğimiz dört romanından üçünde kahraman olarak sunduğu cennet hanımlarının özelliklerini ve hasletlerini kahramanların çocukluk atmosferini kurarak verir. Okuyucu olarak bizler kurgunun merkezini teşkil eden ana karakterin çocukluk sürecine şahit olarak daha sonra ahlakı, duruşu tavrı ve sözleriyle ön plana çıkacak olan karakterin kurgudaki sürecinin deyim yerindeyse parlatıldığına şahit oluruz. Yalnız bu durum diğer incelenen romanlara nazaran *Çöl/Deniz Hz.Hatice* romanında görülmemektedir. Yazar bizi direkt Hz. Hatice'nin Hz. Peygamber ile evlenmeden önceki dünyası üzerinden kahramanın aurasına sokmaktadır. Bunun sebebi olarak ihtimal düzeyindeki çıkarımlardan biri Hz. Hatice'nin Hz. Peygamber ile evlenmeden önceki hayatına dair çocukluk kurgusuna ihtiyaç duyulmayacak ölçüde bazı bilgilere sahip olunmasını öne sürmek mümkündür.

Kurguda Hz. Hatice'nin ticaret ehli, iki kez evlenmiş ve bu evliliklerinden üç çocuğu olmuş bir kadın olarak çizilmesi zaten ön kurgu diyebileceğimiz alana iyi bir malzeme yekunu oluşturmuştur. Kurgunun ana odağı adeta miladı olan Peygamber ile evliliğine kadar olan sürede roman türünün detaylandırma imkanını kullanarak

yazar, annelik kadınlık eşlik ve tüccar Hatice özelliklerini kullanmıştır diyebiliriz. Bu kısa girişten sonra Hz. Hatice'nin roman kurgusundaki görünümünü ele alınacaktır.

Hz. Muhammed'in ilk eşi Hz. Hatice, başarılı, güçlü, ikram sahibi bir hanımdır. Diğer romanlarında da görüldüğü üzere Cennet Hanımefendilerinin ortak özellikleri arasında başat olarak ahlak ve edep boyutunu görürüz. Bu hanımlar oldukça merhametli, itaatkâr bir kul, anlayış ve sabır abidesi hanımlardır. Bu zamana kadar incelenen romanlarda olduğu gibi Hz. Hatice de evlatlarına karşı ilgili bir annedir. Hatice, oldukça zengin ve soylu bir ailenin kızı olması hasebiyle; Mekke'de itibar gören, güzel ahlakı ve namusu ile örnek alınan başarılı bir ticaret hanımıdır.

İş erbablarına mahsus bir tabiatı vardı Hatice' nin. Acele karar vermez, meseleyi önce tesbit eder, ardından güvendiği kişilerle istişare ederek çözerdi... “Tebeddür sahibi” derdi ona yakın çevresi. Basiretliydi. Meseleleri enine boyuna soğukkanlılıkla düşündüğünden görüşü açık ve uzun olurdu Hatice' nin. (Eraslan, 2020: 99.)

Oldukça geniş kervanların yöneticiliğini yapan Hz. Hatice; günümüz kadınlarının da statü sahibi olmasına, kendilerini geliştirmelerine, meslek sahibi olmalarına öncülük etmiş annelerimizdendir diyebiliriz. Sibel Eraslan, inşa ettiği kadın kimliğinde, anneliğe özel bir yer ayırmıştır. Hz. Meryem, Hz. Hatice ve Hz. Fatıma da bir öz annelik varken, Hz. Asiye de ise üvey annelik vardır fakat “anne ortak paydasında” hepsi buluşurlar. Bu özellikle verilen bir annelik vurgusudur.

Kadınlar, modern zamanlarda, “geleneksel Müslüman kadın kimliği” ne yöneltilen eleştirilerde olduğu gibi değildir. Geleneksel kadın kimliğinde, klişe olarak “kadın kafes arkasında, evin içine hapsedilmiş, sosyal hayattan kopuk” vs. şeklinde eleştiriler vardır. Sibel Eraslan' ın incelediğimiz dört romanında da tüm baskılara rağmen kadın bu geleneksel ölçüye aykırıdır. Müslüman toplumlar ve bu bağlamda aileler geleneğin getirilerini benimsemiş ve yıllarca bu şekilde yaşamaya alışmışlardır. Yaşam sistemimizin sonuna kadar bizden ayrılmayacak olan geleneğin tanımını yapmak burada gerekli görülmüştür. Geleneğin karşısında yer alan modernizm kavramını da andığımız için kısaca bilgi vermek yerinde olacaktır. Geleneğin birçok tanımı bulunmakla birlikte:

Bir toplumda geçmişten beri var olan, sürdürüle gelen kültürel miras, bilgi, töre, davranış kalıpları gibi unsurlara verilen ad olan gelenek (an'ane, tradition) öz, alışkanlıklar, ellikle sosyal bilim alanlarında modern dönemlerin anahtar kavramlarından birisi halini almıştır.

Kuşaklar arasında devredilerek belirli bir sürekliliği sağlaması dolayısıyla kimlik ötesi olarak da algılanan kavram Rene Guenon gibi düşünürler tarafından özellikle Doğu toplumları için uygarlığa denk görülmüştür. (Andı, 2014: 114.)

Gelenek dediğimiz kavram inancımız doğrultusunda yaşamımıza da sirayet eder. Gelenek inançlar bütünüdür denilebilir. Müslüman-Doğu toplumunda inançlar sistemi geleneği oluşturmuştur. Gelenek halkın değeridir. Yine René Guénon, modern düşüncenin, gelenek karşıtı bir düşünceden başka bir şey olmadığını ifade eder. (Guénon, 2019: 45.)

Geleneğin düşünce sisteminin olduğu yerde modernizmin olamayacağı gibi, tam tersi de mümkün değildir. Modernizm kısaca; kökünü Rönesans ve Reform hareketlerinden alan Aydınlanma felsefesinin neticesi olarak ortaya çıkan bir düşünce sistemi, fikir hareketidir. Bu sistemin, düşünce ve yaşayış üzerindeki zıtlıklar sebebiyle geleneğin karşısında yer aldığı söylenebilir. Marshall Bermann'a göre ise; *“Modern olmak, bizlere serüven, güç, coşku, gelişme, kendimizi ve dünyayı dönüştürme olanakları vaat eden; ama bir yandan da sahip olduğumuz her şeyi, bildiğimiz her şeyi, olduğumuz her şeyi yok etmekle tehdit eden bir ortamda bulmaktır kendimizi.”* (Bermann, 2019: 27.)

Modernizm, çıkış felsefesine uygun olarak merkeze; akli (pozitivizm), insanı (hümanizm), bilimi ve teknolojiyi yerleştirip; din, gelenek ve hatta Tanrı'yı da reddetmektedir.

Modernizmin Tanrı'yı yaşamın dışında bırakan tavrının tam aksine, yaşamını meydana getiren bütün alanları Yaratıcı ve onun insanlığa gönderdiği dinin kuralları ekseninde yöneten geleneksel toplumun ve onu meydana getiren ailenin modernleşmesi de işte bu tarif edilen kavramlarla çizilmiş olan düşünce sisteminin çerçevesine girme çabaları ve sonucunda toplumda, ailede meydana gelen farklılaşmadır. Geleneksel aile, aşama aşama modernleşirken büyük bir değişime uğramış ve bu değişim esnasında çok şeyi de yitirmiştir. (Vurak, 2020: 24.)

Bu tanımlamaların ardından burada anlatılmak istenen şey, gelenek bizim değerlerimizin oluşturucusu olan kültürlerimiz arasına yerleşmiş değerli bir olgumuzdur. Gelenek demek İslam, İslam demek ise günümüzde gelenek anlamına gelmektedir. Fakat İslam dininin kadına verdiği hassasiyet bazı İslam toplumlarının

birbirlerini etkileyerek “bağnazlamış gelenek kafası” oluşumu ne geleneğimizle ne de inanç sistemimiz olan İslam dinimizle alakalı değildir. Buradan sonuçla, sahabe hanım romanlarını yazmak, kadın yazarlar için, “gelenekselliğin sınırlarından bir kurtuluş mudur?” İncelenen romanlarda ve konumuz dışı olan tüm sahabe romanlarında dikkat çeken şey kadının hep bir olgu ile kategorize edilmesidir; “kadın/evlilik, kadın/erkek, kadın/sosyal hayat, kadın/aşk, kadın/baskı, kadın/kıskançlık, kadın/annelik” gibi. (Poyraz, 2023: 48.) Bu kadınların hepsi; zengin, gösterişli, ayakları yere basan ve bu dünyaya çok mühim görevleri başarmaya gelmiş hanımlardır. Mesela bu durumlardan bazıları *Çöl/Deniz Hz. Hatice*’ de doğrudan Hz. Hatice karakterinde kurgulanır:

“Hatice, hayatı paranteze alınarak saygınlığı adına özel varlık alanında silikleşmiş, dar, kapalı, kısır döngüleri olan, geride bırakılan bir dünyaya ilişkin ilişki biçimlerini temsil eden bir kadın karakter olarak kurgulanır.” (Poyraz, 2023: 658.) Bu hanımı romanda, kendi kendiyile ve diğer herkesle hesaplaşırken buluruz:

Dağların başına çıksa, mağaralara kapansa, kimsecikler bulamasa onu, bu insanlara ne oluyor, niçin herkes ondan bir şeyler bekliyor, niçin herkes onun ağzından çıkacak kelimelere kulak açmış, niçin gözler hep üstünde, niçin hep anne, niçin hep abla, niçin hep güçlü ve makul olmak zorunda, niçin hep orta yerde, niçin evin direği, niçin hep çekip çeviren... Akıyla, dirayetiyle, güçlü kişiliği, saygın karakteri, her zorun altından muvaffakiyetle çıkmayı başarmasıyla... “Tanınan ve Bilinen...” Bazen “o şekilde” tanınmak ve bilinmek, her ne kadar ilk başta muhafaza edici bir hal gibi dursa da kadınların iç aleminde aleyhte ilerleyen bir saate dönüştürülebilir... Herkesin yaşayabileceği, insan olmaktan kaynaklanan iç duygulanmalara asla ihtimal ve imkan tanımayan o mükemmel ve güçlü dış kimlik, özel ve küçük olan iç hayatı susturur. (Poyraz, 2023: 659.)

“Kaçsa gitse her şeyden.

Kaçsa gitse her yerden.

Kaçsa gitse kendinden...” (Eraslan, 2020: 109,111.)

Modern zamanlarda, özellikle kadın erkek ilişkilerinde “eril” ve “dişil” diyalektiği vurgulanır:

1990’lardan sonra İslamcılık içerisinde dindar kadınların söyleminde meydana gelen değişimi, bir kırılmadan çok, ataerkil söylem içinde cereyan eden bir fay hattı değişimi olarak yorumlamak mümkündür. Kamusal alanın erilliği dindar kadın yazarlar tarafından

sorgulanırken, atıflar ümmetinin en adil koşullarında yaşadığı dönem olarak Asr-ı Saadet düzenine ve Kur'an'ın etik söylemlerine göndermede bulunmaktadır. (Köse, 2014: 9.)

Bilhassa feminist anlayışa uygun yazarların vurguladığı bu husus, aslında Sibel Eraslan'ın tamamıyla itibar ettiği bir şey değildir. Çünkü sahih anlamda Müslüman bir kadın, kadın-erkek arasındaki ilişkiye diyalektik olarak değil; aslında dayanışma ve iş birliği bağlamında bakar. Bütün kadınlar, eşlerine yardımcı olmak, işlerini kolaylaştırmak isterler. Satır aralarında verilmeye çalışılan mesajlar da ise bazen “erkekler, kadınların yardımını olmadan başarılı olamaz.” vurgusu yapılır. Bu da bizce kadının önemini feministlik açısından olmasa bile başka bir açıdan ortaya koymaya çalıştığının önergisidir. “*Yaratan bilmez mi? O, en gizli şeyleri bilir, (her şeyden) hakkıyla haberdardır.*” (DİB Kur'an Meali, Mülk, 67: 14.) Bu ayette Allah, açıkça yarattığı kullar arasındaki farklılıkları bir bütünü oluşturacak parçalar olarak değerlendirmiştir. “*Zıt kutupların birbirini tamamlayan iki karşıt tarafı olan kadın ve erkek kıymet bakımından birbirine eşdeğerdir. Uçlardan biri diğerinden daha kıymetli değildir; çünkü ikisi de tek başına yarım ve bütünlüğü sağlamak için birbirlerine ihtiyaçları vardır.*” (Maraşlı, 2018: 21.) Bunu birbirlerine muhtaciyet olarak değil de bir paylaşım düzeni olarak düşünmekte fayda vardır. Şüphesiz ki, Allah'ın adaleti her şeyin üzerindedir. Bu alıntılarının verilmesinin sebebi, Eraslan'ın, biraz önce bahsettiği ve örneklendirildiği üzere, “kadına biçilen rollerin fazlalığı” neticesiyle belki de modern bir düşünceyle Hz. Hatice'nin ağzından, kaçıp gitmeyi, inzivaya çekilmeyi kurgular.

Toplumun çıktığı katlar kalıpsallaşmış yargılarla çok ilgilidir. Sibel Eraslan, kadına çok fazla rol verildiğini özellikle Hz. Hatice ve Hz. Fatıma kitaplarında sıklıkla vurgular. Günümüz açısından bakıldığında ise kadın her şeyde başarılı olmak zorunda gibidir... Geleneksel bakışın kadına bakışı ile İslami bakışın aynı olmadığını ayırmasına varılması gerekir. Peygamberimizin örneklerine bakılmalıdır. Ayetlerden ve hadislerden bu sebeplerle örnek verilmektedir. Lakin İslam, kadına hiçbir dönemde “overload (aşırı yükleme)”¹¹ yapmamıştır. Kutsala uygun inşa lazımdır. Siyasette ekonomide her dalda bu şekilde olmalıdır, aile kutsaldır ve

¹¹ Vav TV Hayata Dokunmak Prof. Dr. Alev Erkilet Kadın Aile Toplum, https://www.youtube.com/watch?v=T_APbDvugmc (Erişim Tarihi: 25.05.2023)

geleneksel toplumlarda esasen kadın ve erkek birbirini tamamlayıcıdır. Zaten geleneksel toplumlar temelini İslam'dan alırlar. Kadına kadınlık onuru en güçlü şekilde İslam döneminde verilmiştir. Babalar güçlü, anneler ise sevgi dolu şekilde ortak noktada buluşmalıdır. Modern zamanlarda ahengin bozulmasını kadının mağduriyetini sadece moderniteye bağlamak ise, yerimizde saymaktan başka hiçbir şeye yaramayacaktır. İslami olandan uzaklaştıkça bu vaziyet yerine oturmayacaktır. Halife döneminde yeteneklerine göre ehil kadınlara alanlar açılmıştır mesela. Sahabe döneminde ise kadınların savaş meydanlarında, ticaret kervanlarındaki varlıkları fıkıh, tefsir ve hadis kitaplarıyla desteklenmektedir. Peki bu tamamlayıcılık nerede bozulmuştur?

Günümüzde anneden beklenti çok yüksektir. “Helikopter annelik” günümüzde kullanılan bir kavramdır. Annelik neden bu şekilde dönüşmüştür? Her şeye yetişmeli, en mükemmeli yakalamalı hem kariyer yapmalı hem yemek hem temizlik... Bu konulara girilmesinin sebebi yazarın Hz. Hatice üzerinden, güçlü bir kadın profilinde; yoğunluğunu ve yorgunluğunu dile getirmesidir. Bu konuya Tevbe suresi 72. ayetten örnek verilerek Hz. Hatice'nin özelliklerine geri dönecektir: *“Müminlerin erkekleri de kadınları da birbirlerinin velileridir; iyiliği teşvik eder, kötülükten alıkoyarlar, namazı kılarlar, zekâtı verirler, Allah ve resulüne itaat ederler. İşte onları Allah merhametiyle kuşatacaktır. Kuşkusuz Allah mutlak güç ve hikmet sahibidir.”* (DİB Kur' an Meâli, Tevbe: 71.)

Hz. Hatice'nin özelliklerine tekrar dönecek olursak, romana göre -ki İslam tarihinde de geçmektedir- Mekke'nin güçlü ve zengin erkekleri, Hz. Hatice ile izdivaç isterler. Hz. Hatice ise, mala ve mülke önem vermeyen, sadece dürüst ticaretinde kendi doğrultusunda bir hanımdır. Nitekim, izdivaç için yetim ve öksüz olan Muhammed bin Abdullah'ı seçmesi onun dünyalığa tamah etmeyen tok gözlü oluşunun ve dahi “seçilmişliğinin” yansıması olarak verilir. Roman boyunca Hatice, seçilmiş bir hanım olmanın özelliklerini üzerinde taşır. Ailesine, akrabalarına, kimi kimsesi olmayan muhtaçlara, en önemlisi Müslümanlara kol kanat geren merhamet ve şefkat yüklü bir hanımdır. Kahramanın yetişmesinde ailesinin payı da elbette yadsınmayacak şekildedir. Hatice' nin donanımını şu satırlarda okuyoruz:

Annesinden kadınlığa has nice ince görgüleri ve en çok da konukseverliği, babasındansa ata binmeyi, harfleri, hesap defteri tutacak kadar aritmetiği ve uzun çöl yolculuklarında

çıkabilecek kum fırtınalarında hayatını ve yolunu kaybetmemeye dair belkide tek elzem şey olan sabrı öğrenerek büyüdü. (Eraslan, 2020: 28.)

Romanda Hz. Hatice' nin fiziksel özelliklerinden çok bahsedilmemiştir. İslam'da, kadın "kadınsılık" yönünden çok "işlevsellik" açısından ön plana getirilir. Yani bir kadın; kadınsı, fiziksel güzellik ve cazibesıyla değil, eşi ve ailesine katkılarıyla yücelir. Kadınsılık ve cinsellik yasaklanmamıştır ancak, inanç değerlerimizde ve ahlaki olarak bu duruma "helal" bağlamda sınırlama getirilmiştir. Sibel Eraslan, incelediğimiz romanlarda kadınları bu gözle görür. Bu sebeptendir ki kadınları fiziksel açılardan tasvir etse bile roman bu tasvirlerden oluşmaz. Siyah uzun saçları ve yine uzunca boyu olduğunu bildiğimiz Hz. Hatice' nin, avuç içlerinde biri kızıl diğeri yeşil benlerinin kerameti yapmış olduğu kutlu evlilik işlevinde bahsedilir. Yazara göre insan, yazgısını avuçlarının içinde taşır:

"'Pençe-i Hal' denilen sol avucunun içinde, kör Tevrat hafızlarının 'hattü'l hayat' adını verdiği kader yayınının tam ortasında, biri yeşil diğeri kızıl iki küçük beni taşıyor olması, daha çocuk yaşta erkence yüklenilmiş bir haberin sırdaşı kılması Hatice'yi..." (Eraslan, 2020: 40.) Burada geçen "Pençe-i Hal" tamlaması ile ilgili bir sonuca ulaşamadığımızdan, yazarın kendi tasavvuru olduğunu düşünmekteyiz.

Hatice akıllı ve başarılı bir kadındır. Mekkeliler üzerinde hayranlık uyandıran bu hanım, Mekke'nin ileri gelenleri tarafından göz doldurucu özelliği olan bir kadındır. *"Akıyla, dirayetiyle, güçlü kişiliği, saygın karakteri, her zorun altından muvaffakiyetle çıkmayı başarmasıyla tanınan, bilinen bir kadındı o..."* (Eraslan, 2020: 109.)

Ticaret işlerini çalışanlarıyla birlikte devam ettiren Hatice, bu konuda tedbirli, ağırbaşlı ve başarılı bir karakter olarak karşımıza çıkar. Hatice daha İslam öncesinden inançlı ve dua etmeye özen gösteren bir kadındır. Özellikle daraldığı zamanlarda dua etmekten en keyif aldığı yer Kabe'dir. Bir müddet burayı izler ve tefekkür hissiyle akleder, fikreder...:

"Söyleyemedikleri, söyleyeceklerinden daha çok olan bir kandil gibi ince ince yanarak, ince ince eriyerek girdi Kâbe'nin haremine... Her girişinde sevgilinin evine girdiğinin bilincinde. Her seferinde ilk kez giriyormuşçasına içi kıpır kıpır, heyecanlı..." (Eraslan, 2020: 71.)

Hız. Hatice, her haliyle asil bir kadın görünümündedir. Hem bireysel olarak hem de toplumsal planda -kendisinden sürekli Hüveylid kızı Hatice olarak bahsediliyor- bu gerçek değişmez. Sibel Eraslan, Hatice'deki bu asilliği, onun Hz. Hacer' in torunlarından biri olması bağlamındaki seçilmişliğiyle irtibatlandırıyor:

“Yazılmakta olan bu kitabın anlatmaya niyet ettiği saygıdeğer isim Hatice'tü'l Kübra, tıpkı eşi son peygamber Hz. Muhammed gibi, işte Hz. Hacer Anamızın asırlar sonraki torunudur...” (Eraslan, 2020: 26.)

Hem Hz. Muhammed' in Hz. Hatice'ye evet demesi; Hz. Hatice'nin de aynı şekilde olumlu cevap vermesi ikisinin de İbrahimî olmasıyla alakalıdır diyebiliriz. Burada Ziya Gökalp'in aşk, sağlıklı aile, sağlıklı toplum, toplumsal dayanışma gibi alanlarda kullandığı “dili dilime uyan, dini dinime uyan” (bkz. *Türkçülüğün Esasları*) görüşü akıllara gelmektedir. Bu bilginin verilmesinin sebebi, asırlar geçmesine rağmen Müslüman toplumlarının da benzer duygu ve görüşlere sahip olmasıdır.

Hız. Hatice, roman boyunca eşine çok farklı bir bağ ile bağlıdır. Yazara göre bu bağ gönül bağıdır. Hz. Muhammed, Hz. Hatice'nin tepeden tırnağa bekleyicisidir:

... Hatice Hatun evlendiğinden beri bunu huy edinmişti adeta. Şayet eşi bir seferdeyse onun sefer şartlarına mahkûm ediyordu kendisini... O çöl fırınlarında yanarken, ‘Serin yerde beklemek bana haramdır!’ der, terasın en gölgeliksiz yerinde, sıcaklığın altında, ufka çakılı olarak dalar giderdi yollara. Birkaç kere eşini beklerken kendinden geçip yığıldığı bile olmuştu terasta... (Eraslan, 2020: 189.)

Hız. Hatice, yazarın nezdinde cömertliği, sabrı, derin kişiliği ve kadın oluşuyla da adeta bir denizi andırır. Yazar bu durumu romanın isminden de belli eder. Bu durum roman sanatı açısından da anlamlıdır.¹² Hatice, yazarın gözünde roman boyunca peygambere kucak açan, onu kapsayan, yar ve yardımcısı olarak uçsuz bucaksız derin bir deniz timsalindedir. Mekke'nin kavurucu sıcaklığında, cehaletin hüküm sürdüğü bu sıcak coğrafya da hem anneliği hem de duruluğu ile engin bir denize benzetilir. Yazarın diğer romanlarında da gördüğümüz hanımların hepsinin “su” ile ilişkilendirilmesi dikkat çekicidir. Suyun kainattaki eril ve dişil prensipler dengesinde dişiye temsil etmesi durumu, romanların tümünde “dişi ve su

¹² Zaten romanın ismi de *Çöl-Deniz*' dir.

metaforlarının kahraman hanımları anlatırken kullanılması” bu prensibin yazar tarafından kasıtlı kullandığını işaret edebilir. Dişil başlığı altında değerlendirecek olursak; suyun sakinliği, yumuşaklığı, akışkanlığı, erili temsil eden kayayı yumuşakça aşındırabilmesi gibi özellikleri ile dişil unsur olarak görülmesi romanlara sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Su gibi alçakgönüllü ve cömert olan bu hanım, yaşadığı tüm zorluklara rağmen örnek alınacak vefalı bir kadın olmuştur:

Hatice, zorlukların arasından yürüyen bir kadındı. Erkekler dünyasında ve kurallarını gücün belirlediği koşullarda kadın olarak var olabilmek her zaman zordur gerçi ... İçinden geçerek geldiği nice zorlu deneyim, bir kadının baş etmesi adına epeyce çetin işlerdendi... Ama bunlar Hatice’ yi çökertip toplum dışına atacağı yerde, genç kadını olgunlaştırmış, hayata perçinlemiş, ayaklarını yere daha bir güvenle basar hale getirmişti... (Eraslan, 2020: 105.)

Aslında Hz. Hatice, Hz. Peygamber ile evliliğinden sonra da yüklü bir vazife ve sorumluluğun altına girmiştir diyebiliriz. Hz. Hatice’nin, bir kadın olarak, Muhammed’ e hisseleriyle baş etme yönteminde yazar kendi iç dünyasını da konuşturur: *“Hatice’ yi bir zırh gibi koruyan “güçlü kadın” kimliği onun “Amcaoğlu” nu fark edişi esnasında neler yaşadı? Bunu bilmesek de ünsiyet icabı, kolay bir şey yaşamadığını tahmin etmek elbette zor olmasa gerek...”* (Eraslan, 2020: 109.)

Elbette Hz. Hatice de bu dünyaya bir beşer olarak gelmiştir fakat nadide bir beşer... İnsani duygulara sahip olması gayet normal iken, bu durumun bir iç monolog şeklinde yazar tarafından roman formunda okuyucuya sunulması ne kadar doğrudur? Bu durum başka bir araştırmanın konusu olmakla beraber eleştiri bölümünde bu noktalara değinilmeye çalışılacaktır.

Hz. Hatice, İslamiyet’ten sonraki dönemlerde de yetim ve öksüzlerin, fakirlerin, ‘Hatice Ana’sı olmaya devam etmiştir. Onun evi İslam’ın evi, anneliği ise bütün müminleri kapsar adeta. Müslümanlara uygulanan üç yıllık boykot zamanında bütün Müslümanlara yardımcı olmuştur. Evinin kalabalıklığı, fazla sorumluluğa sahip oluşu ile de “dalgası eksik olmayan” bir denizi andırır sanki:

O, denizdi... Âşıktı. Alnındaki aşk yazgısı, onu her şart altında kıpır kıpır ve uyanık tutardı. Geniști kolları. Okyanustu. İçine herkesi sığdırabilecek kadar uzundu boyu. Sudandı elleri, alçak gönüllü ve sabırlı. Cümle sert kayaları sevgiyle okşayarak uysallaştırırdı. Üzerinde Risalet Gemisi yüzer. İçinde ümmetin garip balıkları yaşardı... O, Mekke'nin deniziydi. (Eraslan, 2020: 302.)

Hız. Hatice, Kâinatın Efendisi Hız. Muhammed'in, bu kavurucu coğrafyadaki serinliği, vahiy süreçlerinde, İslam'ı yayma çabasıyla yeri geldiğinde yorgun düşen Peygamberin dayanağı, destekçisi, boykot yıllarının kolaylaştırıcısı annesi, hanımefendisidir. Hız. Hatice, eşine bağlı bir hanım olarak onu adeta kendi gözünden bile sakınır. Peygamberin kendine ait alanlarına saygı duyar bu duruma karışmaz. Sadece, Peygamberin inziva döneminde, onu çok merak ettiği zamanlarda haber vermeden, tedbir gereği Peygamberi takip ederek güvenliğini sağlamaya çalışır:

O kadar dik bir yokuşu sığağın altında tırmandığı halde, yüzünde güller açarak selamlamıştı eşini kadın... İnzivalarına hep saygı duymuş, ama onu asla yalnız ve ilgisiz bırakmamış, bazen bizzat eşlik ederek bazense gizli gizli takip ederek destek olmuştu. (Eraslan, 2020: 292.)

Hız. Hatice, Hız. Muhammed'i ilk kez ticaret kervanlarıyla Şam'a gönderdiği zaman heyecanla onu beklerken ismini kendi içine bile açık edemez, onu "mim" harfiyle şifreler. Yazarın, Hız. Hatice' nin dilinden Hız. Peygamber'i "mim harfi" ile nakşeder ve okuyucuya bu şekilde aktarır. Diğer yandan Hatice ise "ha" harfi kodlamasıyla karışımıza çıkar. Hatta romanın bir bölümünün başlığı "Mim ile Ha' nın Düğünü" olarak ifade edilir. "Ha" harfi çatıya benzetilerek Hız. Muhammed'i kuşatan, kollayan Hatice' nin simgesi olmuştur:

'Ha' harfinin şemali niçin bir evin çatısını andırır işte buradan anla! Ve Ha harfinin elleri niçin göğe doğru açılır, bu işi de bil ve yüreğini açarak bak Ha harfinin ellerine... Orada Allah'ın Sevgilisi'ne ev, çatı, göz, mesken, iskan, imkan ve mümkün kılınmış aziz Hatice'nin aşık ellerini bulacaksın... (Eraslan, 2020: 154-155.)

Çöl/Deniz: Hız. Hatice romanına; roman sanatının bir özelliği olarak katmanlı bakış açılarıyla bakılabilir. Mesela roman boyunca, Hız. Peygamber' in seçilmiş bir şahsiyet olarak peygamberliği, sanki Hız. Hatice' nin varlığı ile iç içe geçirilmiştir

denilebilir: “Allah’ın Sevgilisi olan Zat, ki mührüydü kâinatın... İşte Hatice Hatun, o Aşk Mührü’ nün elbisesi olmaya kader kılınmış kişiydi... Aşk Kadehi, Aşk Hırkası’ ydı Hatice Hatun...” (Eraslan, 2020: 167.)

Çöl-Deniz: Hz. Hatice romanında izlenen diğer bir bakış açısı ise, Hz. Hatice merkeze alınarak; kadın olmanın, kadınsal duyarlılığın, kadının sosyal varlığının beslediği algıların gözetildiği görülür. Özellikle bu romanda yoğun santimental duygu seli kendisini belli eder. Bakınız girizgâh bölümünde yazar: “... bir aynada kendini seyreder gibi aşkıdan var etti sevgilisini”, “Aşk aynasının parlamada kemale erdiği yüz, Hz. Muhammed’in yüzüydü”; “sevgilisinin okuduğu mektubun adı Kur’an’dı.” Gibi cümleler kurar. Buradaki şahsiyetlerin herhangi insanlar olmadığını düşünmek gerekirse, bu konuları işleyen romanlar zannımızca yoğun duygusallıklar içermemelidir. Romanda Hz. Hatice, vahiy ile de ilişkilendirilir: “vahyin evi olan kadındı”, “vahyin örtüsü olan kadındı”, “sevgiliyi yatıştırıp üstünü örtendi.” Bunlar, yazılanları “roman” yapar ama anlatılan hikâyenin kutsallığını da itibar yitimine uğratabilir. Sibel Eraslan romanlarında kadınlık vurgularını yoğun kullanmıştır. Çöl-Deniz: Hz. Hatice kitabında da Hz. Meryem üzerinden “hilkatin hikayesini ellerinde tutar tüm kadınlar” yorumlamasıyla insan soyunun devamlılığı ve seçkinliği bağlamında kadınlara seçkin anlamlar yükler. Aslında bu İslam dini açısından, Kur’an ayetlerine bakıldığında da “Kadınlar hakkında Allah’tan korkun! Çünkü siz, onları Allah’ın emaneti olarak aldınız.” (Müslim, Sahih, Nikâh: 93.) Menfi bir davranış değildir. İslam kadını her zaman seçkin görmüş ve kutsamıştır. Lakin bu seçkinliğin Cennet kadını Hz. Hatice üzerinden kurgulanarak okuyucuya sunması tartışılacak bir konu olabilir -ki günümüzde edebiyatçılar tarafından sonuca varmamış bir tartışmadır- bu.

Yazarın, Hz. Hatice üzerinden kadınlığın erkek algısı bağlamında sosyal hayatta varoluş meselesini bir tık eleştirdiğini de söyleyebiliriz: “Çünkü kadınlar, sustuklarında hayatının işi kolaylaşır, kadınlar içlerini ele vermediklerinde tarih daha kolay işler. Kadınların ciddiyeti sorunsuz olduğu varsayılan erkeklerin dünyasına kabullerine kolaylaştırır. Kadın kadınlığından ne kadar çok şeyi azaltabilirse, o kadar saygıya değer ve sorunsuz addedilir ...” (Eraslan, 2020: 109.)

Edebiyat söz konusu olduğu zaman; yazılan, söylenen ya da oynanan tür her ne olursa olsun “niyet” çok mühimdir. Bu bağlamda Sibel Eraslan’ın niyetinin neliği sorusu da bizce sorulması gereken bir sorudur. Hz. Muhammed elbette bizim gibi bir insandır fakat onun “insan-ı kâmil” olarak müjdelendiğini de hatırlatmak gerekir. Yazar romanın öznesi ise, roman kahramanları nesneleşiyorsa: “Hz. Peygamber, herhangi bir dünyevi kazanımın ‘nesnesi’ olabilir mi?” Romanda da yer yer belirtildiği gibi, Allah’ın “insan-ı kâmil” sıfatıyla yücelttiği, kâinatı yüzü suyu hürmetine yarattığı Hz. Muhammed, bütün varlığın ve kâinatın ‘öznesi’ değil midir? (Narlı, 2018: s.212.)

Yazarın niyetinin ne olduğunu tam olarak bilemesek de bir romancının dünyaya, tarihe bakışı, onun tercih ettiği bakış açısıyla ilintili olduğu söylenebilir. Lakin roman, menşei gereği didikleme seven bir tür olduğu için, çoğu zaman değerleri ve mahremiyeti de açığa vurmaya ister. Romanda yer alan kişi, öncelikle bir roman kahramanı kategorisine girerek nesneleşir. Roman tekniği açısından sorulması ve sorgulanması gereken nokta, romancının onları birer roman kahramanı olarak iyi çizip çizmediği hususudur. Çünkü roman kahramanlarının hayattaki benzerleriyle birebir örtüşmesi, roman sanatı açısından kayda değer görülmemektedir. (Tekin, 2001: 93.)

Tüm bu bilgiler ve gerçeklik ışığı içinde Hz. Peygamber’in özel hayatı nasıl ve hangi sınırlar dahilinde işlenebilir? Bir eş olarak nasıl konuşturulabilir? Yazar roman dilini bugüne uyarlayıp kendi hayal dünyasından da çoğunlukla esinlenerek *Çöl-Deniz Hz. Hatice’yi yazmıştır* diyebiliriz. “*Hz. Peygamber, yaratılmış bir insandır ve tabii olarak kutsal yahut kutsanmış şahsiyettir, mübarektir. Hz. Peygamber’i yüceltmede aşırıya kaçılması, O’nu sekülerize etme riskini de beraberinde getirir.*” (Sağlık, 2018: 151.)

Bu örneklerden hareketle, yazarın romanda da kendisini “ahir zaman şaşkıını” gibi ele veren cümleleri bu romanı yazarken ki iç çatışmalarını bize gösterir:

Aklıyla, dirayetiyle, güçlü kişiliği, saygın karakteri, her zorun altından muvaffakiyetle çıkmayı başararak tanınan, bilinen bir kadındı o... Tanınan ve Bilinen... Tanınan ve Bilinen... Hatice’yi bir zırh gibi koruyan “güçlü kadın” kimliği... “Hatice’nin onun için okuduğu şiirlerin üstü, hep hürmeten örtüldü... Örttü mü, örttürüldü mü? Yazgının Sahibi, yazıcılara dair ne karar kılmışsa, aslı odur elbette... Hem örtmüştür hem de örttürülmüştür bize aynı anda... Ahir zaman şaşkıınlarından bir şaşkıın. Hatice’yi kadınlığı üzerinden

kendisine yakınlaştırma cüretine kapıldı. Hatice'nin hayalini kurdu...hep üşürken buldu yeryüzü kadınlarının baş tacı olan Hatice'sini... (Eraslan, 2020: 111-112.)

Burada roman türünün neliği, kapsadığı alanlar uçsuz bucaksız olduğu için niyet tam bilin-e-memekle birlikte; birtakım değerler sistemine sahip olan yazar, bir nevi utanma bunalımına girmiştir diyebilir miyiz? Yazarı rahatsız eden durum, Müslümanların inancına binaen; Hz. Peygamber'in hadis-i şerifi üzerinden “cennetin dört hanımefendisi” olan hanım sahabelerden birisi olan Hatice validemizi -söz konusu türde- anlatabilmenin neredeyse imkânsız oluşundandır. “*Modernizm ve İslam arasındaki çatışma zemininde mahremiyet ve kimlik, medeniyet ve modernlik gerilimi vardır.*” (Fidan, 2016: 67.) Hayatımıza idame etmek zorunda olduğumuz yaşama tarzımız ile bugünün getirisi yaşama tarzı arasında kalmanın sonucu ortaya çıkan gerilim, “modern zamanlarda Müslümanın düşünsel külliyatında” hem içerik hem de biçim olarak tezahür etmiştir. (Çelik, 1994: 24.)

Roman sanatı açısından, romanın başat tekniği olan “kurgu” ya uygun olarak; yazarın, Berenis karakteri üzerinden Hz. Hatice' nin rüyasına girmesi ve onunla konuşması oldukça dikkat çeken vurucu bir noktadır. Yine belirttiğimiz gibi bu durum kurgunun sınır tanımayışını bize örnekler:

Ben tehlikeli bir işle uğraşıyorum Hanımım: Hayal kurar, masal söyler, yazı yazarım. Aslında az evvel gördüğünüz düş, size ait değildi, sizin görmenizi hayal ettiğim bir düşü. Siz ne kadar erken doğmuşsanız, ben de o kadar geç kalmış biriyim Hanımım. Farz edin ki sizden tam 1422 yıl sonra dünyaya geleceğim. Bu durumda asıl düş gören kişi siz değil ben olmuş oluyorum. Tehlikeli işlerim olmasa sizin öykünüze nasıl dahil olabilirim ki Hanımım. Bununla birlikte haddimi bilirim efendim, bunların hepsi sizin aşk hallerinizle ilgilidir. Konağın çatı katına çıkarak beklediğiniz Yolcu'ya yaktığınız aşk türküleri ve okuduğunuz şiirler öyle efsunlu öyle sırlıydı ki... Siz onları kimseciklerle paylaşmayarak bize kıyl u kalini bıraktınız. Sizinki aşktır bizimkiyse ne yazık ki dedikodu... (Eraslan, 2020: 199-200.)

Hikâye yazılırken, yazarın yaşadığı ve eserine yansıttığı tereddütleri okuyucuya sunmanın faydalı olacağını düşünüyoruz. Rasim Özdenören, hikâye ve roman gibi anlatıların “anlatma işi” olduğunu söyler ve şunu ilave eder: “Hikâyeyi ifşa ve mahremiyet diyalektiğini dikkate alırsak hikâyeyi kim gibi yani nasıl anlatacağız?” demiştir. Sibel Eraslan'ın Hz. Hatice' yi konu alan romanı, roman

sanatı açısından oldukça başarılı bir örnektir. Çünkü roman sanatının gerektirdiği “anlatıcı”, “anlatıcının bakış açısı”, “anlatıcının yorumları”, “romanda hâkim olan anlatım teknikleri” ve “hikayesi anlatılan karakterlerin tasvir ve tahlilleri” yönünden roman yeterli gibidir. Bu işin roman tarafıdır. Burada aydınlatılmak istenen; “Kutsal romanla anlatılır mı?” sorusu ve bu soruya verilen olumlu cevabın sakıncalarıdır. Bu durum da tezin tamamını kapsamaması ilgili yerlerde dile getirilmeye çalışılmıştır.

3.4. CANFEDA: HZ. FATİMA

“ *‘Kızımı Fatıma diye adlandırmamın tek sebebi, Allah'ın onu ve sevenlerini cehennem ateşinden uzak tutacağı muradıdır’ der Fahr-i Kâinat...* ”

3.4.1. Roman Künyesi ve Olay Örgüsü

Canfeda Hz. Fatıma romanı, Hz. Muhammed’in küçük kızı Hz. Fatıma’nın hayatı çevresinde, Ehl-i Beyt’e duyulan saygı sevgi ve bağlılığın “flashback” yoluyla anlatıldığı dolayısıyla, diğer üç romandan farklı sirayet eden bir romandır. Hz. Muhammed’in hadis-i şerifi üzerinden “Cennet Kadınlarının Hanımefendileri” dörtlümesinin son kitabı olan *Canfeda Hz. Fatıma; Siret-i Meryem, Çöl/Deniz Hz. Hatice, Nil’in Melikesi* ile birlikte oluşan bir dörtlümedir. Söz konusu sahabe kadınlar, pek çok farklı yönleriyle konu edilirler.

Romana, Bağdat’ta Ehl-i Beyt hayranı bir şair olan Zebun bin Mestan ve eseri “Divan-ı Zehra”nın bir yangın sonucunda tahrip olması anlatılarak başlanır. Kurguya göre “Divan-ı Zehra’yı yazdığını iddia eden çok şair vardır. Şikayetlerin artması üzerine iddia sahipleri tutuklanır. Zebun bin Mestan Efendi de bunlardan biridir. Nasıl çıktığı bilinmeyen bir yangının sonucunda şairi en çok üzen şey 1200 sahifelik eserinin yok olması ve eserin yazarı olarak elinde bir delili bulunmamasıdır. Çok arasa da bulamaz. Mahkemede eserin asıl sahibi Zebun bin Mestan Efendiye sıra gelince mesel olarak nitelediği kırk bölümde eserin içeriğini bütün bilgisiyle anlatır ve beraat eder. İşte okuyucuya sunulan bu kırk mesel, dünyanın farklı yerlerinden olup Ehl-i Beyt sevdalısı birkaç insanın tanışması, başlarına gelen maceralar ve

sonuç olarak varacakları hac yolculuğu konu edilir. Bu kırk mesel zincirinde Ehl-i Beyt' in aşkıyla yanan ve sahabe torunlarından olan Belhli tüccar Cüneyd el Kindi, Kuşadalı olan ve hırkayı şerif hadimlerinden Üveysi Haşim, Kербela' da Nergis Hanın sahibi olan Necefli Hacı Hüsrev, bir eşkıya iken tövbe eden Botanlı Ramazan, Tıkritli eski toprak ebe Destigül Nine ve torunu Abbas -Cüneyd Kindi' nin yıllar önce kaçırılmış olan oğludur- gibi karakterlerin Kербela'dan başlayan hüznü yolculukları Mekke ve Medine'ye giderken; sadece Hz. Fatıma'dan bahsedilmeyip, diğer sahabe hanımlar ve erkeklerden de fazlaca bilgiler vererek nihai olarak Hz. Fatıma'nın nurunda sürekli Kербela'yı yad ederek buluşmaları anlatılmıştır. Her bir karakterin hikayesi verilmeye çalışılmış diğer yandan da romanın zeminini sağlamlaştırmak maksadıyla araya; ayetler, şiirler, Hz. Fatıma, Hz. Muhammed (sav) anekdotları ve Ehl-i Beyt'ten hikâyeler serpiştirilerek roman zenginleştirilmiştir. Bu karakterlerin hayat hikâyeleri anlatılırken romanın asal kahramanı Hz. Fatıma'nın önüne geçilmemeye çalışılmış, yardımcı karakterlerin hayatlarıyla, Hz. Fatıma ve Ehl-i Beyt'e olan aşk kuvvetlendirilmeye çalışılmıştır. Bu grup, fırsat buldukları her anda, Hz. Hüseyin Türbesini ziyaret ederek çokça istiğfar yapar ve dualar ederler. Esas amaçları Peygamberin göz nuru torunlarını ziyaret edip gönüllerini yaparak hac yoluna çıkmaktır.

İstanbul'da ikamet eden İslam halifesi Büyük Hünkâr'ın Bağdat'a geleceği jurnali üzerine alınan tedbir ve kısıtlamalar dilden dile söylenmektedir. Bu durumda yolcular Kербela'da bir süre daha kalmayı uygun görürler. Kербela'daki Hz. Hüseyin ve Ehl-i Beyt âşıkları sultanın huyunu suyunu bilmediklerinden dolayı tedirgindirler. Ehl-i Beyt sevdalısı bu kişiler İmam Hüseyin Türbesi'ni koruyup kollamayı, onun ziyaretçilerini ağırlamayı temel görevleri bellemişleridir. Farklı coğrafyalardan ve ayrı itikatlardan oluşan bu grubun ortak noktası; Hz. Muhammed, Hz. Fatıma ve Ehl-i Beyt'e duydukları derin bağlılık ve hayranlıktır. Zıtlıkların, yıkımların, ayrılıkların şehri Kербela'da, tüm ayrılıklara inat, inananlar bir olup Hz. Hüseyin Türbesi'nde duaya durur, tam teslimiyetle kendilerinden geçerler. Yolların güvenliği maksadıyla seyahatlerde kısıtlama olsa bile hac yolcularına “amanname” sağlanmıştır. Kербela'da geçirdikleri süre boyunca bu grup üyeleri iyice kaynaşmışlar ve birbirlerinin dertlerini kendi dertlerinden ayırmamışlardır. Mesela Haşim'in ilk başlarda kerametini bilmediği “ulvi yolculuğunda” başına gelecekleri herkes dert

edinmiş ve fakat onu tevekküle davet etmekten hiç vazgeçmemişlerdir. Bu günlerde, Kadiri Han sahibesi Tenzile Hanım tarafından gönderilen bir sandıktan, herkesi şaşırtacak bir mektup çıkar. Bu mektubun sırrı eserin sonlarında ifşa olacaktır. Hırka-i Şerif Hadimi Haşim, soylu bir Efendi'nin kızına âşık olur. Gönlünü verdiği Gülçehre Hanım'ın ise kendisi gibi bir soyluyla evleneceği haberi Haşim'i yataklara düşürür. Haşim'in soyu derin Peygamber sevgisine sahip Veysel Karani'ye dayanır. Dolayısıyla, sağlam iman sahibi genç Haşim, duygularını bertaraf etmek ve özellikle de Mecnun misali bu uğurda nefsinin yerle bir etmek amacıyla hac yolculuğuna çıkmıştır. Ancak romanın başat özelliklerinden kurgu neticesinde onu çok daha farklı imtihanlar bekler. Müşkül imtihanlardan geçen Haşim, Mekke'de muradına erer. Haşim'in de mensup olduğu grup yol boyunca Hz. Muhammed, Hz. Fatıma, Ehl-i Beyt ve sahabelerden dem vürmüş ve onların izini sürmüştür.

Kırk meselde anlatılan eserde, yolculuğun içinde başa gelen her durumda akla Hz. Fatıma'nın "iman iffet ve ibret" dolu hayatı okuyucunun dikkatlerine sunulur. Burada diğer romanlardan da farklı olarak dikkat çeken husus kitabın okuyucuya salt bir Hz. Fatıma hayat hikâyesi sunmamasıdır. "Çerçeve hikâye" diyebileceğimiz hikâyelerin içinden hikâyeler çıkar okuyucunun karşısına. *Canfeda Hz. Fatıma*, Kerbela'dan Ehli Beyt'e aralanan bir kapıdır adeta. Romanda, İslam coğrafyasının dört bir yanından gelip birleşen on iki yardımcı kahramanlar, Kerbela-Medine-Mekke üçgeninde, okuyucuyu; Hz. Peygamber'in, Hz. Fatıma'nın, sahabelerin hatırası ve muhabbetine uzatır. Bununla birlikte elbette Peygamberimizin kıymetlileri Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hüseyin'e ...

Hac yoluna çıkmaya niyetlenenlerden biri de Şair Zebun bin Mestan Efendi olmasına rağmen yukarıda da bahsedildiği üzere "Divan-ı Zehra'yı yazma iddiasında olduğu için hapse atılmış ve hac kafilesine katılamamıştır. Mahkeme sonucunda, en fazla bilgiye kendisinin sahip olduğu haklı bulur ve gerçek divan sahibinin kendisi olduğuna karar verilerek hak yerini bulur. O sıralarda Bağdat'a teşrif eden Büyük Hünkâr'ın kendisinin de şair olması hasebiyle, Hz. Fatıma ve Ehl-i Beyt aşığı bu şairle bizatihi tanışmak ister. Mestan Efendi ise artık divanını kalbine gömerek unutmamak duasıyla gönlünde tekrar tekrar eritmiştir. Kerbela'yı ziyaret eden Büyük Hünkâr, İmam Hüseyin Türbesi'ne son derece ihtiram ve iltimas gösterir. Derin bir iman bağlılığı neticesiyle ziyaretini tamama erdirir. Sanılanın aksine

Hünkâr bu türbeye büyük hürmet göstermiş, halka cömertliği ile de hem gönüllere hem akıllara kazınmıştır. Bu kitabın ana fikri; Ehl-i Beyt aşkının, Ehl-i Beyt saygısının bu coğrafyanın ve inancın ve ümmet olma bilincinin birleştirici gücü olduğudur.

3.4.2. Hz. Fatıma Adlı Kahramanın İncelenmesi

Hz. Fatıma, Hz. Muhammed ile Hz. Hatice'nin en küçük kızları olup, babasının en düşkün olduğu evladı, "nübüvvetin kızı" dır. Yazar, Hz. Peygamber'in kırk gün evinden uzakta Peygamberlik vahyini bekledikten sonra evine dönüşünde korkuyla müjdesini Hz. Hatice'ye vermesinin ardından bu sevinçli gecenin meyvesi olarak Hz. Fatıma'yı görür: "*Ah Efendim' diyerek, sevinç gözyaşlarıyla coştığı o vuslat gecesinde, Efendisi' nin (sav) alnındaki nur, iliğine kemiğine işlemiş, Fatıma Zehra isminde bir saadet incisinin taşıyıcısı olmuştu Hatice-i Kübra... Fatıma, babasının kalbinden, annesinin kalbine hediye edilmiş bir inci, bir yıldız gibiydi...*" (Eraslan, 2020b: 51.)

Bazı tefsir kitaplarında, Hz. Fatıma'nın daha doğmadan önce dünyaya geleceği de Peygamberimize dolaylı yoldan değil, direk müjdelendiğinden bahsedilir: "*Ey Muhammed! Şüphesiz Allah u Teala, sana Hatice binti Hüveylid'den doğacak olan Fatıma'yı müjdeliyor...*" (Bihar ul-envar c. 8, s. 151/ Furat Kufii Tefsiri s. 211.)

Bu bilgi bağlamında, daha önceki kitap incelemelerinde de bahsettiğimiz gibi bir roman tekniği olarak kahramanın sezdirim tekniği yoluyla okuyucuya sezdirilmesi, burada roman tekniği konusunda özellikle; *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* örneğinde bakıldığında, kahraman henüz doğmadan önce müjdelendir. Kahramanın annesinin hamileliğinde bile olağanüstülükler görülebilir. Ki romanın bir bölümünde Hz. Hatice'nin doğumunda ona yardımcı olmak için ebeler olarak zahiri alemde Hz. Asiye ile Hz. Meryem'in yardımcı olmak için Hz. Hatice'ye göründüklerinden bahsedilir:

Hz. Asiye, Hz. Meryem, Hz. Hatice, Hz. Fatıma, yeryüzündeki tüm ebelerin öğretmenleridir. İşte kiskanç Mekke kadınları veladet-i Fatıma gününde Hz. Hatice'yi bir başına bırakınca, Cenab-ı Hakk'ın, Asiye ve Meryem analarımızı Hatice-i Kübra'ya yoldaş ettiğini anlatırdı hocalarımız. Hz. Hacer, Hz. Sare ile Sündüs isminde bir melek de yetişmiş Kübra'nın doğum

telaşesine... Masal mıdır, gerçek midir bilemeyiz, ama mesleğimizin hikmetini aktaran bu hikâye, bize böyle bildirdi ki ebelik, dualı bir meslektir. (Eraslan, 2020b: 51.)

Bu kısımdan tezimizi kapsayan *Çöl/Deniz Hz. Hatice* romanında da bahsedilmiştir.

Hz. Fatıma, yazarın kalemiyle de belirttiği üzere sadece bir evlat değildir. Peygamber'in hem evladı hem eşi hem ağabeyi, ailesi, dostu, anası babası olmuştur. Çünkü Hz. Fatıma;

... babasına taşlar atılırken oradaydı, sırtına deve işkembesi konulurken oradaydı, hakarete uğrarken oradaydı. Resûlullah destek aramak için etrafına her bakışında bu kıymetli yavruyu görüyordu. Onu görmek, İslâm'ın bu küçük neferindeki cansiperane azmi, fedakârane sabrı ve metaneti görmek gücüne güç katıyordu. (Eraslan, 2020b: 69.)

Bir Peygamberin özellikle son Peygamberin kızı olmak, zahiri alemde bahşedilmiş bir değer olsa bile batını manada çok meşakkatlidir diyebiliriz. Babası gözünün önünde her türlü hakaretlere uğramış, zorbalıklara katlanmış, meczup sayılmıştır. Oldukça zengin bir evde doğan Fatıma Zehra, annesinin bütün servetini Müslümanlara vermesiyle fakirliğe düştüklerinde ve çok zor zamanlardan geçmişlerdir. Hz. Fatıma bütün bu olayların şahitçisi küçük bir kız çocuğudur. Lakin feraset yüklü bir kız çocuğu... Aslında Hz. Fatıma, kısa ömründe hiç çocuk olmamıştır denilebilir mi? Bebekleriyle oynayıp yaşlıları gibi evcilikler oynayıp “annelik rolüne bürünmesi gereken yerde” Hz. Fatıma çok daha kutsal bir anneliğe bürünmüş, babasının muhafazasına kendisini adamıştır diyebiliriz. Çünkü, Hz. Fatıma'nın çocuk yaşta gösterdiği olgunluk ve veraset bir çocuğun gösterebileceği bir davranış değildir. Bu fedakârlık ve merhamet ancak bir annenin evladına gösterebileceği cinsten bir merhamet değil midir? Bu yüzden Hz. Fatıma “babasının annesi” ve “cennet kadınlarının hanımefendisi” olma şerefine layık görülmüştür. Hz. Fatıma'nın muallimi “İslâm'ın ilk öğretmeni ve son Peygamberi” alemlere rahmet, Hz. Muhammed Mustafa'dır... Hz. Fatıma, babasıyla çıktığı yolda cehalet tabularını yıkacaktır. Yükseldiği bu makamda ise hemcinslerine yüksek bir değer kazandıracaktır.

“Ol serverin ismi Fatıma’ dır. Ateşten kesik, ateşe uzak demektir Fatıma. ‘Kızımı Fatıma diye adlandırmamın tek sebebi, Allah’ın onu ve sevenlerini cehennem ateşinden uzak tutacağı muradıdır’ der Fahr-i Kâinat...” (Eraslan, 2020b: 76.)

Hz. Muhammed ile kızının derin ilişkisinin sebebini ve kızının ismini bahşediş sebebini bildiren Peygamber, onun cennetle müjdelenecek mübarek hanımlardan biri olacağını ulvi olarak hissetmesinde bir sonucu olarak Fatıma Zehra’nın ismi belirlenmiştir. Burada da diğer romanlarda olduğu gibi isim sembolizmi tekniğinden faydalanılmıştır. Yazarın bu bilgileri bize sunması roman tekniği açısından onun artısını gösterir. Hz. Fatıma isminin anlamını hem manen hem de fizik anlamında taşımış bir şahsiyettir.

“İffet örtüsünü mübarek başına koyarak ismet feracesini tertemiz bedenine sarınarak çıkar. Bir güneş misali, Mekke’nin تنها sokaklarına ayak bastığında ibretli surlarını da peşinde taşımaktadır.” (Eraslan, 2020b: 150.)

Romanda diğer romanlarda da olduğu gibi, figüran karakter Destigül Tırkiti’nin anlatımıyla da çalışmanın konusunu pekiştirecektir:

Çarkıfeleğin dört kanadı gibi, rüzgârların estiği dört yön gibi, Türbe’ nin dört uzun sütunu, Tikrit’teki bahçemizin dört köşesi gibi. Mektepte hocaların anlattığı anasır-ı erbaa gibi; ateş, hava, su, toprak gibi (...) Kalbin de dört köşesi vardır Abbasım. Bir gün Hz. Fahr-i Âlem Efendimiz, ashabıyla otururlarken elindeki hurma dalıyla böyle dört uzun çizgi çekmişti, aynı böyle sormuştu arkadaşlarına, bunlar kimlerdir diye...” (...) Bunun üzerine Âlemlere Rahmet Nübüvvet Denizi, irfan incilerinden birini çıkartarak şöyle buyurdu: ‘Bunlar, cennet kadınlarının sultanlarıdır: Müzahim kızı Asiye, İmran kızı Meryem, Hüveylid kızı Hatice ile Muhammed kızı Fatıma.’ (Eraslan, 2020b: 47.)

Hz. Muhammed’in Hz. Fatıma’ya olan düşkünlüğü Siyer-i Nebilerde de genişçe yer almaktadır. *“Yaralarını siyer-i nebi ile sararlardı onlar. Ehl-i Beyt hatırasıyla derman bulurlardı dertlerine... Yine öyle yapmışlar, etraflarını sarıp sarmalamış onca endişenin içinden geçerek, Resulullah’ın (sav) hatıralarına tutunmuşlardı.”* (Eraslan, 2020b: 110.)

Siyer kelimesi, “sözlükte davranış, hal, hayat tarzı, gidişat, bir kimsenin ahlakı, hayat hikayesi, tedbir, tabiat, seyahat etmek, idare” gibi anlamlar taşıyan “siret” kelimesinin çoğulundan tezahür etmiştir. Bu kelime Kur’an-ı Kerim’in Taha Sûresi 21. ayetinde de geçmektedir. Hal ve şekil anlamlarında kullanılmıştır. *“Allah,*

Mûsâ'ya onu (asanı) tut ve korkma. Biz onu ilk haline (sîratehâ'l- ûlâ) döndüreceğiz, buyurdu. ”¹³

Terim anlamı olarak ise Siyer-i Nebi, Peygamber Hz. Muhammed'in 63 yıllık hayatının tamamını kapsayarak, bütün mücadelelerini ele alan bir ilim ve bu ilim de yazılan biyografik diyebileceğimiz eserlerdir. Siyer-i Nebi, Rabbimizin rahmetine ve Efendimizin şefaatine ulaştıran pek mübarek bir ilimdir. Ashâb-ı Kiram'ı takip eden nesil, Efendimiz ve arkadaşlarının hayatını Kur'ân öğrenir gibi öğrenmiş ve çocuklarına titizlikle öğretmişlerdir. Zira O'nu tanımayan, mücadelesini bilmeyenler pek çok hayırdan mahrum kalmıştır. (Hz. Muhammed konusunda özellikle Martin Lings' in yazdığı *Hz. Muhammed'in Hayatı* ve M.Zekâi Konrapa'nın *Peygamberimizin Hayatı* adlı siyerleri çok önemsenir. Bizde çalışmamızda bu iki kaynağı kullandık.) Burada kısaca siyer tanımının yapılmasının sebebi romanda sıkça Siyer-i Nebi türünden bahsedilmesidir. Yukarıda da örnekleri verilmiştir.

Hz. Muhammed, Hz. Fatıma'ya çok düşkündür. Fırsat bulduğu her aralıkta kızına giderek hâl hatır sormaktadır. Evleri çok yakın olmasına rağmen Hz. Peygamber, evinde kızının evini görebilecek bir pencere açtırdığından bahseder yazar. Peygamber' in bu tavrı bütün Kureyş' in dikkatini çeker ve aslında kız çocuğuna gösterilen ehemmiyetin timsali olarak örneklik eder. Onun için “*Canımdır, ciğer köşemdir*” der. Fatıma'nın küçük ailesi Ehl-i Beyt soyunu devam ettirecek olanlardır:

“Bir rahmet çeşmesi gibi, her daim mübarek babasını şakıyan rahmet pınarıydı, aşk şelalesiydi. Hasretle sular serptiği gülistan, ümmetin Resulullah sevdasını derdiği muazzam bir has bahçeydi...” (Eraslan, 2020b: 242.) Hz. Fatıma da babasına çok düşkün, hayır duasını almış bir evlattır. Saygıda asla kusur etmemiş ve sevgisini gösterebildiği kadar göstermiştir. Annesi Hz. Hatice'nin vefatından sonra babasına daha çok düşkünleşen Fatıma, Peygamberin üzerindeki yükleri bildiğinden onun kendisini iyi hissetmesi adeta en hassas sorumluluğu olmuştur:

Kapıyı çalışından bilirdi Fatıma... Bu gelen, Kâinatın Efendisidir... Âlemlere Rahmet Babası çalmaktadır kapısını... Bir ateş, bir rüzgâr olurdu da uçardı kapıya Fatıma böyle anlarda... Yeryüzü olur, aşkla koşardı... (...) İlkbahar gibi açardı babasına kapıları

¹³ <https://www.siyerinebi.com/tr/siyer-i-nebi/siyer-ne-demektir> (Erişim Tarihi: 25.10.2023)

Fatıma... 'Buyursunlar' derken gül bahçelerine davet ederdi sanki... Kalbiydi 'buyrunuz' derken Babasına ikram ettiği... (Eraslan, 2020b: 224.)

Hız. Fatıma, yazarın kalemiyle de belirttiği üzere sadece bir evlat değildir. Peygamber'in hem evladı hem eği hem ağabeyi, ailesi, dostu, anası babası olmuştur. Çünkü Hız. Fatıma, *"babasına taşlar atılırken oradaydı, sırtına deve işkembesi konulurken oradaydı, hakarete uğrarken oradaydı. Resûlullah destek aramak için etrafına her bakışında bu kıymetli yavruyu görüyordu. Onu görmek, İslâm'ın bu küçük neferindeki cansiperane azmi, fedakârane sabrı ve metaneti görmek gücüne güç katıyordu."* (Eraslan, 2020b: 103.)

Bir Peygamberin özellikle son Peygamberin kızı olmak, zahiri alemde bahşedilmiş bir değer olsa bile batını manada çok meşakkatlidir. Hız. Fatıma gibi çocukluk dönemi olsun olgunluk dönemi olsun bu yaşantının akıbeti hüsrana ile sonuçlanabilirdi. Babası gözünün önünde her türlü hakaretlere uğramış, zorbalıklara katlanmış, meczup sayılmıştır. Oldukça zengin bir evde doğan Fatıma Zehra, annesinin bütün servetini Müslümanlara vermesiyle fakirliğe düştüklerinde ve çok zor zamanlardan geçmişlerdir. Hız. Fatıma bütün bu olayların şahitçisi küçük bir kız çocuğudur. Lakin feraset yüklü bir kız çocuğu... Aslında Hız. Fatıma, kısa ömründe hiç çocuk olmamıştır denilebilir mi? Bebekleriyle oynayıp yaşlıları gibi evcilikler oynayıp "annelik rolüne bürünmesi gereken yerde" Hız. Fatıma çok daha kutsal bir anneliğe bürünmüş, babasının muhafazasına kendisini adamıştır diyebiliriz. Çünkü, Hız. Fatıma'nın çocuk yaşta gösterdiği olgunluğu ve veraset bir çocuğun gösterebileceği bir o davranış değildir. Bu fedakarlığı ve merhameti ancak bir anne gösterebilirdi. Bu yüzden Hız. Fatıma "babasının annesi" ve "cennet kadınlarının hanımefendisi" olmuştur diyebiliriz...:

Dünyanın kefareti ebrarıyla ödeyecek kurbanlık koç misali, göklerden denizlere, denizlerden dağlara, dağlardan çöllere, çöllerden Hız. Rahmetellilâlemin' in kucağına...

Kevser olarak, Fatıma Zehra iniyor...

Bir cennet pınarıdır o Babasına ve cümle müminlere...

Bir kutlu kurban, bir akıllı infaktır, bir bağış, bir keremdir o

Babasından insanlığa...

Aşk yapraklarıyla dal budak salmış bir kutlu ağaçtır Zehra, gökleri yerlere ekleyen bağlaç...

Hangi cehalet, hangi küfür karartabilmiş ki iman güneşini?

Suyu hiç kesilmeyecek inanç yolunun Kevseri'dir Fatma Zehra... (Eraslan, 2020b: 283.)

Hız. Fatıma, siyer kitaplarında da sıkça bahsedildiği ve romanda da belirtildiği üzere annesinin ölümünden sonra; babasının yoluna yoldaş olmuş, Hız. Peygamber'in her daim en yakınında bulunmuştur. Fatıma Zehra, Hız. Peygamber de dahil bütün Mekke ve Medine halkı tarafından da "babasının annesi" olarak görülür. Nübüvvet evinde doğmuş, büyümüş ve İslam'ın nuruyla aydınlatılmış, Kur'an-ı Kerim'e çok düşkün olduğu için onunla ziynetlendirilmiş, yaşamı boyunca Hız. Muhammed'in öğretilerini fiili ve fikri olarak peygamberin ahlakıyla ahlaklanmış örnek bir şahsiyettir. Hız. Fatıma'nın hem fiziki hem de fitri olarak da Hız. Muhammed'e çok benzediği İslam tarihinde de sıkça zikredilir.

*"Resûlullah'ın terbiyesiyle yetişen Hız. Fâtıma onun hem hayâ ve edep gibi özelliklerine, hem de konuşma tarzından (Tirmizî, "Menâkıb", 60) yürüyüşüne kadar (Müslim, "Fezâ'ilü's-şahâbe", 98.) birçok vasfına sahip oldu. Babasının uygun gördüğü hayat tarzını benimseyerek onun gibi sade yaşadı."*¹⁴

Yine romanda da bunu pekiştirecek örneklemeler verilerek temele oturtulmuştur:

Vahyin çeyizi gibiydi Fatıma Zehra... Onun gelinlik bohçasını, Babasının sözleriydi dolduran... İslam geliniydi o... Onun gelinlik duvağıydı Kur'an-ı Kerim, ki Babasının okuduğu ayetlerle dokunmuştu bu kutlu duvak... Sureti Kur'an'la, tıyneti Peygamber ahlakıyla yoğrulmuş bir eser, bir timsal, bir numuneydi Fatıma... (Eraslan, 2020b: 322.)

Hız. Peygamber onun huy olarak Hız. Meryem'e çok yakın olduğunu söylemişlerdir. Sadeliği ve güzelliğiyle nur gibi parlayan yüzü adeta nübüvvetin mührü gibidir. Hac yolcularının ağzından Hız. Fatıma'nın tüm erdemleri okuyucuya menkıbeler şeklinde sunulur. Hız. Fatıma; *"inançlı, gayretli, sabırlı, hayâ sahibi, iffetli ve ilim sahibi bir kadındır."* (Ekinci, 2022: 67.) Hayatının çoğu döneminde tıpkı Babası gibi yoksulluk çeken Hız. Fatıma'nın tevekkülü de Hız. Meryem'e benzetilir: *"Kıyamet günü olunca, perde gerisinden bir münâdi şöyle seslenecek: 'Ey mahşer halkı, gözlerinizi kapayın, Fâtıma Bintü Muhammed geçecek!'"* (Kütüb-i Sitte

¹⁴ <https://islamansiklopedisi.org.tr/fatima> (Erişim Tarihi: 20.10.2023)

Muhtasarı, c.13, sh.44) İffet yönüyle Hz. Fatıma hadislerde rivayet olunduğu üzere de Hz. Meryem'i akıllara getirir. Yüce gönüllülüğü ve elinin açıklığı ile Hz. Allah tarafından yaptığı bir aş tabiri caiz ise bin aş bereketinde olur. Hz. Peygamber, yoklukta olduklarından dolayı bazı zamanlarda onun evinde gördüğü yiyecekleri kızına sorduğunda, *"Bu Allah'tandır..."* (Eraslan, 2020b: 226.) cevabını verir kızı. Bunun üzerine Hz. Peygamber onu: *"Seni İsrailoğulları kadınlarının hanımefendisi durumuna getiren Allah'a hamd olsun... Hz. Meryem de kendisine rızık geldiği vakitler, benim yüzü gibi sözü de Meryem'e benzeyen evladım..."* (Eraslan, 2020b: 226.) diyerek sever.

Hz. Fatıma, hiçbir zaman dünyalık mala ve dünyalık giysilere itibar etmemiş; ahlakını ve inancını şekillendiren takva elbisesini kendisine zırh edinmiştir. Bu dünyaya dair olan maddi hiçbir şeyin Hz. Fatıma'nın dünyasında yeri olmamıştır.

"Gözlerinin dünyalık olarak gördüğü en nadide gerçek Fahri Kainattır." (Eraslan, 2020b: 150.)

Fatıma Zehra; eline ne geçerse geçsin tıpkı Babası gibi, -çocuklarının rızkı da dahil- hiçbir şey gözetmeden her şeyini paylaşarak adeta diğerkâmlık örneği gösterir. O dönemlerde geçim sıkıntısı had safhada olmasına rağmen ve dahi çocukluğunda annesinin zenginliğinden dolayı bolluğun bereketin had safhada olduğu bir evde büyümüş olan bu Müslüman kadın, hayatının hiçbir evresinde rızık kaygısı yaşamamıştır:

Fatıma Zehra işte bu muhabbet yuvasında büyümüştü ki bu yuva, vahyin indiği yuvaydı. Bu ev Vahiy Evi'ydi, bu ev melekler Şahı Cebrail Hazret'in her odasını tek tek bildiği misafirhaneydi. İşkenceye uğratılan müminler, yetimler, kimsesizler, yaralılar, hastalar ve yoksullarla dolup taşardı Vahyin Evi. (Eraslan, 2020b: 120.)

Hz. Fatıma'nın evlilik zamanı gelmeye başlayınca Peygamberin kızına talipler çıkmaya başlamıştır. Hz. Peygamber'in gönlünde çocukluğunda yanında büyüttüğü ve çok sevdiği amcası Ebu Talip'in oğlu Ali vardır. Hz. Ali her anında peygamberimizin destekçisi olmuş onun tebliğine iman etmiş, İslamiyet'e intisap eden üçüncü Müslümandır. Hz. Ali, oldukça yoksul bir genç olduğu için, Peygamber kızını istemeyi kendine layık görmemiş, Hz. Peygamber ise kendisinin ondan farklı olmadığını belirterek elbette kızına da danışarak az bir mehir karşılığında Hz.

Fatıma'yı Hz. Ali ile nikahlamıştır. Bu durum Mekke sokaklarında çok konuşulmuş, Peygamber kızı Hz. Ali'ye yakıştırılmamıştır. Hz. Peygamber ise kızına: *“Ey kızım, ben seni taliplerin içinde ilim bakımından en yüksek, ahlak bakımından en yüksek, ahlak bakımından en ileri, Müslümanlığı kabul bakımından en önde gelen birisiyle evlendiriyorum.”* (Eraslan, 2020b: 164.) Diyerek Fatıma'ya destek olmuştur.

Hz. Ali ve Hz. Fatıma aynı evin içinde birlikte büyümüşlerdir. Onlar Vahiy Evi'nin evlatlarıdır. Birbirlerini anlayan, birbirleriyle sırlanan, peygamberin yetiştirdiği saygı ve sevgili evlatlar...:

Sevgiyle dolup taşan bir saadet yuvasıydı Fatıma ile Ali'nin evi... Bir gün kendi aralarında konuşup gülüşen gençlere arkalarından doğru yaklaşmıştı Kâinatın Efendisi. Ali bir şeyler söyleyince Fatıma gülerken buna itiraz ediyor, sonra Fatıma konuşurken de Ali gülerken mukabele ediyordu... Hz. Peygamber buy mesut resmin karşısında memnun müftehir olmuştu. Fakat gençler, Kâinatın Efendisi'nin yaklaştığını görünce derhal konuşmalarını kesip, ciddiyet ve hürmetle ona doğru koşuştular. “Niçin konuşup gülüşüyordunuz ve beni görünce niçin hemen sustunuz?” diye sordu Fahr-i Âlem. Onların sevincine iştirak etmek istiyordu... Fatıma, mahcubiyetle; “Ey benim canım Babacığım” dedi “Amcamın oğlu bana diyor ki: ‘Ben Resulullah’ın (sav) gönlünde senden daha sevgiliyim.’ Ben de “Hayır, ben senden daha sevgiliyim” diye itiraz ediyorum. Şimdi siz söyleyiniz, hangimiz daha sevgiliyiz gönlünüzde?” Bu tatlı rekabet, Nübüvvet Denizi'ni de tebessümle çalkalandırmıştı: “Fatımacığım, canım benim... Sen, babanın çocuklarına olan tabii sevgisi ve şefkatiyle sevilirken bana Ali'den daha üstünsün. Ne var ki Ali de nazarımda senden ziyade izzet ve keramet sahibidir...”¹⁵

Hz. Fatıma, evlendikten sonra da geçim sıkıntısından dolayı zaman zaman babasının kapısını çalmış fakat edebinden yardım isteyemeden geri dönmüştür. Kızının içinde bulunduğu şartlara bir baba olarak kederlenen Peygamber, ona öğütlerde bulunmuştur. *“Hz. Peygamber kendisi hangi şartlardaysa Hz. Fatıma'yı ve Ehl-i Beyt' ini de aynı zor şartlara göğüs germeye davet ederdi. Pek çok kez Fatıma'ya “Sen cennet kadınlarının hanımefendisisin” der ve onu dünyaya ve meşakkatlerine karşı güçlü davranmaya teşvik ederdi.”* (Eraslan; 2020b:220). Peygamber çok üzülse de her daim hakkı gözettiği için devletin imkânlarını kızı için

¹⁵ <https://www.sonpeygamber.info/sibel-eraslan-dan-hz-fatima-ya-dair-bir-roman-canfeda> (Erişim Tarihi: 15.10.2023)

değil yoksul Müslümanlar için kullanmayı tercih etmiş, kızına bir yardımcı tahsis etmekten imtina etmiştir:

(...) Fâtıma (r.anhâ) da: ‘Baba, değirmen çeke çeke benim de ellerim nasır bağladı. Cenâb-ı Allah sana birçok ganimetler ve büyük bir bolluk ihsan etmiştir. Bize bir hizmetçi versen ne olur?’ dedi. Rasûlullah sallalâhu aleyhi ve sellem: “Suffa’da kalan ve açlıktan karnına taş bağlayan o çaresizlere verecek bir şey bulamazken, onları bırakıp da size veremem. (Karaca, 2004: 281.)

Hz. Fatıma, Mekke’nin Müslümanlara uyguladığı abluka günlerinde, sadeler sadesi çeyizini olduğu gibi Müslümanlar için hibe etmiştir. Babasının ahlakıyla ahlaklanan Hz. Fatıma, hem babasının nazarında, en önemlisi de Allah’ın katında övgülere mahzar olmuş bir hanımdır: “*Allah Resulü (sav), kızı Fatıma Zehra’ya; ‘Ey Fatıma, Cebrail bana şu haberi getirdi: Mümin kadınlar içinde en büyük ıstıraba sen mübtela olacaksın, gayret et de sabır yönünden onlardan geri kalma’ demişti defalarca. Fatıma bu ihtarı terbiye haliyle işitip kabullenmişlerdendi.*” (Eraslan, 2020b:290).

Romanda Fatıma Zehra’ nın Müslüman kardeşlerinin nefsinin kendi nefsinin tercih ettiğini, kapısını çalanları elinden geldiği kadar boş göndermeme gayretinde bulunduğu gözlemlenir. Kapısı her daim, tıpkı annesi Hz. Hatice’ nin örneğinde olduğu gibi herkese açık kalmıştır. “*Her başı sıkışan çocuğun uğradığı kapıydı Fatıma. Dertlilerin, kimsesizlerin Fatıma’sıydı o... Çocuğu içeri buyur ederdi hemen, yüzünde bin bir tebessümle, gülümseyerek.*” (Eraslan, 2020b: 117.) Yine romanda yan karakter küçük Abbas’ın tam bu bağlamda küçücük yaşına rağmen Fatıma annesine küçük kalbiyle derin muhabbet beslediğini duygu yüklü iç konuşmasından anlıyoruz:

Abbas için Fatıma Zehra, şu kısa hayatının her anına eşlik etmiş bir can yoldaşydı. (...) kendini bildi bileli Fatma Zehra kıssaları, menkıbeleri, meselleri ile büyütmişti onu. ... İçi hasretle doluydu Abbas’ ın. Fatıma Zehra sanki karşısındaymış gibi onunla konuşup dertleşiyordu:

“Nenemin mahsusen hürmeti, selamı vardı, lakin yetişip varamadı ziyaretinize. Ey Allah Resulü’ nün can parçası, ciğer köşesi! Allah’ ın selamı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun Fatıma Annemiz... Size ve yolunuza canfeda! (Eraslan, 2020b: 157.)

Hız. Fatıma ile Hız. Ali'nin beş çocukları olmuştur. Hız. Hasan bir pusu ile zehirlenmiş, Hız. Hüseyin ise Kerbela'da şehit edilmiştir. En küçük oğulları Muhsin ise zayıf bünyesinden dolayı hastalıklardan kurtulamamış ve küçük yaşında vefat etmiştir. Ümmü Gülsüm ve Zeynep adında iki kızları olmuştur. Hız. Fatıma evlatlarına iyi bir anne olmuştur. Lakin onun için İslamiyet evlatlarından bile önde gelmektedir. Bir kuru ekmeği tıpkı babası gibi evlatlarına değil ihtiyacı olan Müslümanlara sadaka olarak vermiştir. Örneklendirmeler romanda mevcuttur. Evlatlarının üstüne titreyen, sevgi dolu, fedakâr bir annedir. Hız. Fatıma, Hız. Peygamber'e Hız. Hatice'nin hatırlatıcısıdır. Hız. Peygamber'in mübarek soyu Hız. Fatıma annemizden müteşekkildir. Hız. Fatıma, adeta babasının dünyadaki cennetidir:

Hız. Resulullah (sav), kızı Fatıma'yı sık sık alından ve saçlarından öptüğü için hayret ederdi temiz zevceleri kendisine... O ise şöyle derdi: 'Fatıma'dan cennet kokusunu koklarım...' Çünkü Fatıma ana rahmine düşmeden evvel, Babasına cennet ağacı Tuba'nın yemişlerinden takdim etmişti melekler... Babası ne zaman cennete hasretlik çekse, kızında bu hatırayı koklardı... (Eraslan, 2020b: 288.)

Hız. Fatıma'nın bir diğer özelliği de çalışkanlığı, azimli ve hırslı oluşudur. Lakin hırsını tek bir an nefsinin hizmetinde kullanmamıştır.

Hız. Fatıma hiçbir zaman peygamber kızı oluşundan yüksünmemiş hatta değirmende un öğütüp ekmek yapmaktan, çoğu zaman avuçlarında yaralar açılmış, zorlu hayat şartlarına göğüs germiştir. Hız. Muhammed'in ve Hız. Fatıma'nın evlerinin etrafında kurdukları; kimsesizleri, yetimleri ve öksüzleri toplayan, kalacak yer tahsis eden bir ilim yuvasıdır Suffe: "*Fatıma (r.a), evlenmeden önce bir bakıma ehl-i Suffe'ye ev sahipliği yapıyordu.*" (Lings, 2006: 179.) Evlendikten sonra ise, ev işlerinden ayırdığı vakitlerinde sıklıkla buraya gelen Hız. Fatıma, babasından öğrendiklerini öğreterek ilim yaymaya katkıda bulunur. Burada ekmek yapar, kuyudan sular taşıyarak büyüklerine yardımda bulunur. İslami savaşlarda da hem babasının hem eşinin yanında bulunmuş ihtiyacı olanların yaralarını sarmak için elinden geleni yapmıştır. "*Bu muharebe, Hız. Fatıma'nın hemen her safhasında bizzat bulunduğu, askerlere kırbalarla su taşıyıp, yaralılara hemşirelik yaptığı çetin bir savaştı.*" (Ekinci, 2022: 188.)

Hız. Peygamber'in vefatından sonra Hız. Fatıma bir daha gülmemiştir.

Babasının gözlerindeki denizin kabardığını görünce Fatıma... Baştan ayağı dalgalanan bir ummana dönüştü... İçinden binbir kere koşup sarılmak ve doyasıya ağlamak geçiyordu... Vakarı, onu tuttu... Emin adımlarla Babasına yanaşıp ellerinden öptü... Babasının mübarek avucuna bir küçük pırlanta gibi koydu tek bir gözyaşını... (Eraslan, 2020b: 259.)

Bu hadise onun babası ile son diyalogu olmuştur. Rasulullah'tan sonra kızının gözyaşları hem göğü hem yer inletince ashap Emirel Mü'minin'den rica da bulunarak:

Ya Ali, Fatıma Babacığına ağlamaya başlar başlamaz onun iniltisiyle tüm Medine mateme giriyor, müsaade etsin de ya gece ağlayıp gündüz sussun ya da gündüz ağlayıp gece sussun ki biz de onun feryadıyla yanıp tutuşmayalım. Ellerimiz işlere varmıyor hüznünden, onun tuttuğu yas ile hayat durdu, ne olur bize müsaade... (Eraslan; 2020b: 59.)

Bunun üzerine Hz. Ali hanımı için Medine'nin dışında kalan "Beytül Ahzan" adlı bir mekân yaparak hanımının yasını tutması için olanak sağlamıştır. Hz. Fatıma'nın Peygamberimizin ardından ağıtvari tarzda şiirler yazdığı kaynaklar da verilmiş olup yazar tarafından da kitaba konu olmuştur:

Fatıma... Resulullah'ın şair ruhlu kızı...
"Ey Sevgili Peygamber, ey herkesin imdadına yetişen Mustafa
Bil ki yağmurunu kaybetmiş topraklar gibi
Biz de seni kaybettik!
Her ayeti bir kitap gibi inen yüce Kur'an vahyi
Bil ki seni kaybedişimizle birlikte kesildi!
Ah keşke ölüm senden evvel bize uğrasaydı,
...
"Ey, Rabbinin davetine icabet eden Babam!
Ey, Makamı Firdevs Cennetlerinde olan Babam!
Ey, Cebrail' e ölüm haberini verdiğimiz Babam!
Ey, benim aziz Babam! Sana Rabbinin daveti!
Ey, benim aziz Babam! Yerin Firdevs Cenneti!
Ey, benim aziz Babam! Derdimizi ancak Cebrail'e yanacağız! (Eraslan, 2020b: 343.)

Yazarın Hz. Fatıma'yı anlatırken, sadece Fatıma olarak anlatmaması, onu babasının destekçisi, hatta annesi, müminlerin yardımcısı, Ehl-i Beyt'in gülleri

Hasaneyne iyi bir anne; veliler velisi Hz. Ali'ye sadık bir eş olarak, Hz. Fatıma'nın rol-model yansımalarını kısım kısım hikâyeleştirmiştir. Hz. Fatıma'nın bu denli geniş bir profilde anlatılması dikkat çeker. Hz. Fatıma vefat ettikten sonra bile anlatılmaya devam edilmesi okuyucunun hayal dünyasını zinde tutmuştur diyebiliriz. Kitapta yazarın çok şey amaçladığı görülmektedir. Esas verilmeye çalışılan nokta ise yaşanmış olan örnek hayatın bugün de yaşanabileceğini, Hz. Fatıma'yı hayatımıza yaklaştırmaya çalışarak “genç Fatımalara” bunu gösterebilmektir... Burada diğer romanlardan da farklı olarak dikkat çeken husus kitabın okuyucuya salt bir Hz. Fatıma hayat hikayesi sunmamasıdır. “Çerçeve hikâye” ler diyebileceğimiz hikâyelerin içinden hikâyeler çıkar okuyucunun karşısına. Bu romanı sıkıcı hale getirmiş midir? Eleştiri yapılabilir mi?

Canfeda Hz. Fatıma, Ehl-i Beyt ve Kerbela üçgeninde okuyucuya kapı aralar. Romanda İslam coğrafyasının muhtelif yerlerinde yaşayan ve yazarın kurgusuyla bir araya getirilen on iki kahraman okuyucuyu Hz. Fatıma üzerinden peygamber ve sahabe hayatına, Hz. Hasan'ın ve Hz. Hüseyin'in de muhabbetine götürüyor. Bu romanın kurgu tarzı bize Doğu Edebiyatının “tahkiye” sanatını anımsatıp örneklerini sunar. Sibel Eraslan da bu geleneğe uygun olarak, romantik üslubunu romana serpiştirince “doğu anlatı geleneği” ile uyuşan bir eser çıkmıştır ortaya. “Çöl, iniltilelerle ve alçakgönüllülükle söylenen bu türden hatıraları, kasideleri, kıssaları, menakıbı ustalıkla bağlayıp üst üste biriktirerek kuruyordu kadim söz geleneğini...” (Eraslan, 2020b: 236.) Kanaatimizce yazar, romanın oluşturucusunun “söz geleneği” damarlı olduğunun altını çizer. Bu bağlamda yapılan güzellmeler de ilgi çekicidir:

‘Eşrefü’n-Nisa’ derlerdi ona ki kadınların en onurlusu...

‘Seyyidü’n-Nisa’ diye çağırırlardı ki kadınların efendisi...

‘Hayrü’n-Nisa’ idi ki kadınların hayırlısı...

‘Fahrü’n-Nisa’ idi ki kadınlık âleminin iftiharını...

‘Tahire’ydi Fatıma, annesi Hatice-i Kübra’dan intikal etmiş ismidir; inci gibi temizdi...

Çevresindekiler ona ‘Betül’ derlerdi, nefsani arzulardan berî, şeytani tuzakların ulaşamadığı bir vadiydi...

‘Zekiyye’ derlerdi sonra Fatıma’ya, yağmur damlası kadar arı duru, katışıksızdı... (Eraslan, 2020b: 77.)

Canfeda'nın Asr-ı Saadet'ten, Ehl-i Beyt'ten uzanan ve “siyer” imsi bir tat bırakan kimi bölümlerinde, roman türünün müsaade ettiği serbestlikle yazılmış olan

parçalar, “siyerin modern edebiyat türleriyle anlatılması” hususundaki tartışmalara da gebe olduğunu söyleyebilir. Hz. Fatıma, İslam alemi için bir hanım olarak, kemalin ve güzelliğin en üst örneğidir diyebiliriz. O dönemin ilimlerinden haberdar olmuş, onları kavrayabilmiş, “mana alemi gözetleyen” Peygamber evladı Fatıma Zehra ... Sibel Eraslan, kanaatimizce günümüzde, Hz. Fatıma'nın iyi tanınıp anlaşılabilmesi, onunla hemhal olunabilmesi için gayret sarf edilmesi gerektiğini okuyucuya sunmak istemiştir: *“Onu anlatmak zordu ama herkes onu kendine göre anlamakta hiç güçlük çekmeyecektir.”*¹⁶

İslam dünyasında kadın, ilk yaratılışından itibaren değerlidir. Asırlardır tartışılan ve halen tartışılmaya devam edilen kadın konusuna, Hz. Fatıma'nın şahsından bakıldığında, bu sorunun çözümü ortadadır aslında. Orta çağ Avrupası, asırlar boyunca kadının, insan mı yoksa şeytan mı olduğu tartışmasını yaparken, İslam'ın son temsilci Peygamber' i Hz. Muhammed: *“Ben kızlar babasıyım!”* diyerek tarifsiz sevincini zikretmiştir. Aslında, sadece Hz. Muhammed değil, bütün Peygamberlerin tarihini incelediğimizde, mutlaka bir “kadın nuru” karşımıza çıkar. Hz. Musa'yı Firavun' un şerrinden koruyan onu kollayıp büyüten cennet hanımı Hz. Asiye, bir kadındır. Rabbi ile Peygamber'i arasındaki hanım aracı diyebilir miyiz? Çalışmamızın konusunu içine alan Müzahim Kızı Hz. Asiye isimli kitapta bu kısım ayrıntılı işlenmiştir.

Hz. Meryem; tevekkülü, ibadetleri ile İslam'ın en pak kadını olup, Allah'ın büyük mucizelerindedir. Hz. Meryem aynı zamanda Yahudilik tarihinde mabette eğitim gören ilk ve son kadındır. Hz. İsa'nın nurunu tamamlayan seçilmiş bir kadındır.

Hz. Muhammed'in risaletinin ilk yıllarında da hem maddi hem manevi onun büyük destekçisi yine bir kadın olan Hz. Hatice'dir. Hatice'nin serveti bütün fakir Müslümanların kollayıcısı, (Murtaza Mutahhari) kendisi ise peygamberin kollayıcısı olmuştur.

Hz. Fatıma'nın varlığı ise Peygamberimizin soyunu bugünlere taşıyan mübarek bir soydur. Hz. Fatıma, nübüvvetin tamamlayıcısıdır. Peygamber ümmetine şöyle seslenmiştir: *“Nimetleriyle sizi beslediği için Allah'ı sevin. Beni de Allah*

---

¹⁶ <https://kadinveaile.com/3558/> Erişim Tarihi: 20.10.2023)

sevgisi için sevin. Ehl-i Beytimi de benim sevgim için sevin.” (Tirmizî, Manâkıb, 3792.)

Bütün verilen bu örnekler çalışmanın giriş noktasında da bahsedildiği üzere değişim noktasında kilit faktörün kadınlar olduğunu bize göstermiştir. Kadın; asırlar boyunca, ilahi kudretin toplumda yer edinmesine yardımcı, aracı olan Peygamberlerin teminatı olmuştur diyebiliriz. Hz. Musa'nın kıyamı Hz. Asiye ile, Hz. İsa'nın mucizesi Hz. Meryem ile, Hz. Muhammed'in devrimi Hz. Hatice ile, Hz. Ali'nin velayeti Hz. Fatıma ile ve Hz. Hüseyin' in mesajı Hz. Zeynep ile tamamlanmışsa, zuhuru gerçekleştirecek şartları hazırlayanlar da yine kadınlar olacaktır:

Allah-u Teâlâ kadını cemal sıfatının, erkeği ise celal sıfatının tecellisi olarak yaratmıştır. Cemal sıfatı Allah'ın lütuf ve rızasını ve O'nun mutlak güzelliğini temsil eder. Mutlak cemal mahiyetini Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceği bir güzelliştir. Ve cemal sıfatı rahmetin tecellisidir. Dua ederken cemal sıfatlarıyla dua ediyoruz, yani Allah'a ulaşma vesilesi cemal sıfatıdır, cemal sıfatı ile Allah'la irtibat kuruyoruz, her işin başlangıcı besmele cemal sıfatlarını barındırır. Cemal sıfatı kul ile yaratıcı arasındaki bir bağlantıdır. Kadın da cemal sıfatının tecellisi olarak insanlığı hidayet nuruna cezbeden bir vesiledir. Bu yüzden İmam Humeyni (r.a): “Erkekler kadın sayesinde Miraca yükselir” buyurmaktadır. Kadını cemal sıfatının mazharı olarak yaratan Allah-u Teâlâ, insanın yaratılış aleminde yüklendiği emanetin hakkının eda edilmesini kadının sorumluluğuna bırakmıştır. Kadın sahip olduğu cemal sıfatı ile toplumu şekillendirir. Toplumun rengini belirleyen faktör kadındır. Çünkü kadın hakikati erkekten daha çabuk kavrayıp, kabul etmektedir. Zikredilen birkaç örnek ve kıyasla bile Hz. Zehra'nın ne denli yüce şahsiyet olduğunu anlıyoruz. Hz. Fatıma Resulullah'ın (sav) kızıydı, Emirul müminin Ali'nin (as) eşiydi, Hasaneyn'in annesiydi. Bu sayılan özellikler onun iftihar edeceği hususlardır. Lakin, bu özelliklere sahip olmasaydı bile sahip olduğu iman, fazilet ve salih amelleriyle yine de Resulullah'ın (sav) daima övüp, yücelttiği ve Seyyidetu Nisai'l-Alemin olarak tanıtacağı üstün şahsiyet olacaktı. Yine de "Fatıma'nın rızası Allah'ın rızasıdır, Fatıma'nın gazabı Allah'ın gazabıdır.

diye buyuracaktı.

“O heva ve hevesinden konuşmaz, Onun söyledikleri vahyolunan şeylerdir”
(Necm: 3-4.)

Peygamberimiz akrabacılık yapacak bir şahsiyet değildir. O daima hakkı söylemiştir. Fatıma'yı tanımak, sevmek ve örnek almak tüm Müslümanlara vaciptir. Allah bu vecibeleri hakkıyla yerine getirmeyi cümlemize nasip etsin.¹⁷

“Müslüman kadın nasıl olmalı?” sorusunun cevabı şüphesiz, Hz. Fatıma annemizden geçmektedir. Aslında o, şahsıyla bütün Müslüman kadınlar için bir rol-model olmalıdır. Çünkü onun babası, İslam'ın ve Müslümanların ilk öğretmenidir.

Müslüman kadın kendi kişilik ve şahsiyetini, hürriyetini ahlak ve edebini ondan almalı, dünya ve ahiret saadetini ve mutluluğu ancak böyle bir kişilik örnek alınarak elde edeceğini bilmelidir. Yine bugün kadının mutsuzluğunun temelinde batının kokuşmuş kültür ve ideolojilerinin dayatmış olduğu hayat ve söylemlerinin olduğu bilinen bir gerçektir. 21.yüzyılda kadının mutlu ve gerçek değerinin elde edilmesini istiyorsak, Hz. Fatıma annemizin sabrına, metanetine, Hz. Asiye'nin direniş ruhuna; Hz. Meryem'in masumiyet ve iffetine, Hz. Hatice'nin sadakatine ve cömertliğine, Hz. Aişe'nin ilmine bürünmüş model kadınların izlerinden gitmeli hayatlarını kendimize örnek almalıyız.¹⁸

Roman sanatında daha önce de bahsedildiği üzere “çerçeve anlatı” diye bir teknik vardır. Bu teknikte farklı zamanlarda yaşanan hikayeler bir romanda bir araya getirilir. Sibel Eraslan'ın Fatıma romanı da bir çerçeve anlatıdır. Hz. Fatıma bu çerçevenin içinde anlatılan bir hikâyedir. Sadece Hz. Fatıma değil, Hz. Fatıma ile beraber çevresinde yer alan Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hüseyin vb. Bu isimlerin her biri bir “alt hikâye” olarak bu çerçevede anlatılır.

Roman sanatında yazarın asıl vurguladığı çerçeve anlatıda anlatılır. Yazarın vermek istediği diğer alt mesajlar ve metinler ise çerçeve hikâyede anlatılır. Sibel Eraslan bu romanında bu dengeyi tersine döndürmüş gibidir çünkü Hz. Fatıma, ana hikâyenin figürü değil adeta alt hikâyenin figürü olarak karşımıza çıkmıştır.

Yazarın kurgusunun, roman sanatı açısından değerlendirildiğinde başarılı olduğu söylenebilir lakin “pornografik” diyebileceğimiz şekliyle Peygamberin ve hanımının mahremiyetini telaffuza almak okuyucunun anlayacağı yöne çekilmesiyle değerler silsilesini zarara uğratabilir mi? Sorusu bir Müslüman olarak akla

¹⁷ <https://iqna.ir/tr/news/3478978/en-%C3%BCst%C3%BCn-kad%C4%B1n-meryem-ul-kubra-hz-fat%C4%B1ma> (Erişim Tarihi: 18.10.2023)

¹⁸ <https://www.bingolonline.com/haber/hz-fatima-annemiz-bizim-icin-ornektir-36955.html> (Erişim Tarihi: 30.09.2023)

gelmelidir. Lakin bu tartışma günümüzde de devam etmekle beraber, tezimizin de “esas” tartışması olmaması hasebiyle “dikkati celbeden bildiri” niteliğinde değinilip geçilmiştir.

SONUÇ

İnsanoğlunun ayakta kalması ve ilerlemesi “değişime” bağlıdır. Yani insan ister bireysel isterse toplumsal planda olsun ilerlemek ve gelişmek için değişime muhtaçtır. Bireysel planda değişim eğitime bağlıyken, toplumsal değişim hem eğitime hem de kadına bağlıdır. Bu yüzden, bir toplumu değiştirmek isteyen bütün kişiler önceliği kadına vermişlerdir. Dolayısıyla kadın değişirse toplum da değişir demek yanlış olmayacaktır.

Tarih boyunca görüyoruz ki, kadına yeterince yer vermeyen toplumlar, yeterince gelişmemiştir. Burada, maddi anlamda gelişme ile medeniyet bağlamında olan gelişme farklıdır. Birçok toplum maddi (bilim ve teknoloji) yönünden gelişmiş olsa da medeniyet bağlamında yeterince gelişmediği için “barbar” kalmaktadır. Bugünkü İsrail bunun örneğidir mesela. Her türlü teknolojiye sahip olduğunu düşünen İsrail, insanî duyarlılıktan uzak olduğu için masum çocukları rahatlıkla öldürebilmektedir.

Bir toplumda insanî duyarlılığı ancak kadınlar (anneler) aşılır. Daha da artıracığımız bütün bu yaklaşımlar da gösteriyor ki bir toplumda, medeniyette; kısaca insanın varoluşunda “kadın olmazsa olmaz” mesabesinde dir.

Yukarıda söylediğimiz sebeplerden dolayı toplumsal değişim isteyen herkes kadını incelemiştir. Burada neden kadın? sorusu akıllara gelebilir. Bu soru kadının çoğul kimliğini ve işlevselliğini gözümüzün önüne getirir.

Kadın sanatta ve edebiyatta da bu zengin, çoklu yönüyle ele alınır. Yani sanat ve edebiyatta da kadın toplumsal planda vurgulanan geniş boyutlu varlık alanıyla yer alır. Kadını merkeze alan romanlarda bu durumu ayrıntılı olarak görebiliriz. Günümüz yazarlarından Sibel Eraslan da kadını bu gözle görür. Eraslan ayrıca “Müslüman, inançlı kadın” vurgusu da yapar.

Yukarıda gelişim ve eğitimden bahsetmiştik. Gelişim ve eğitim “model” kavramını gerektirir. Yani gelişecek olan ve eğitilecek olan kişi kim gibi olmalı, modeli kim olmalıdır? Bu ve benzer soruların cevabını Sibel Eraslan, Asr-ı Saadet

kadınları model olmalıdır mailinde veriyor. İşte bu yüzden Sibel Eraslan Asr-ı Saadet döneminde yaşamış “model kadınları” romanlaştırmıştır.

Biz bu çalışmada, Sibel Eraslan’ın bütün romanlarını değil de bir Peygamber hadisinde de vurgulanan “cennet kadınlarının hanımefendileri” şeklinde de adlandırılan dört romanını inceledik. Hz. Muhammed, bu dört kadının her birini ayrı bir şekilde nitelendirmiştir. Sibel Eraslan, peygamberin adlandırmasına bağlı kalarak söz konusu romanlara şu adları vermiştir. *Nil’in Melikesi Hz. Asiye, Siret-i Meryem, Çöl- Deniz Hz. Hatice ve Canfeda Hz. Fatıma...*

Bu dört romanı model kadın, Joseph Campbell’in adlandırmasıyla “Kahramanın Sonsuz Yolculuğu” bağlamında inceledik. Bilindiği gibi Campbell model insanları (kahramanları) “ayrılma”, “erginlenme” ve “dönüş” aşamalarıyla anlatır. Biz bu aşamaları “Kahramanın doğuşu ve ortaya çıkışı”, “Kahraman olarak yaptıkları” ve “kahramanın sonu” (vefatı) şeklinde ifade ettik ve aşağıdaki sonuçlara ulaştık:

Sibel Eraslan romanlarında kişileri tanıtırken isim sembolizmi tekniğinin gerektiği şekilde hareket ediyor; mesela olumladığı karakteri hep olumlu sıfatlarla nitelendirmiştir. Yazar bunun yanında tarihsel gerçeklerden sapmamaya çalışmış, bunlara bağlı kalmıştır. Kurmaca eserlerde tarihsel ve güncel gerçek bilgi ve verilerin kullanılması; bu bilgi ve verilerin kurgu malzemesi olarak eserde yer almasıdır. Eraslan’ın eserleri epistemolojik açıdan güçlü metinlerdir.

Sibel Eraslan, kültürümüzdeki dört rakamının sembolik manasını bilerek bunu romanlarında bir “kurgu unsuru” olarak kullanmıştır. Bu açıklamaya dair örnekler çalışmanın içerisinde mevcuttur. Türk anlatı geleneğinde, üç evlatta çok geçen bir motiftir mesela. Masallarda, padişahın üç kızı ya da üç oğlu vardır. Birinci ve ikinci evlat sıradan bir insan gibi görülürken üçüncü ve son evlat en büyük işlerle donatılır. Roman sanatında ise genellikle bu durum dörde çıkar denilebilir. Yani büyük kişilerin dört kızı ya da oğlu vardır. Bizim incelediğimiz romanlarda da sonuncu evlat daha donanımlı, daha işlevsel görülür. Yani Peygamberler içinde de bütün peygamberler için son peygamber ne ise çocuklarda da odur. Sibel Eraslan incelediğimiz romanlarda sanki bu kuralı hatırlatmaktadır. Mesela, cennet kadınlarının hanımefendisi olan ilk üç kadın dönemlerinde çok büyük işler yapmış ve

“bölgesel” kalmışlardır. Oysa dörtlemenin son roman kişisi ve romanı *Cânfeda Hz. Fatıma* bütün kadınların temsilcisidir.

Yazarın incelediğimiz romanlarında kadının kendisini hesaba çekmesine vesile olan bir figür vardır. Bu figür insan olabileceği gibi nesne de olabilir. Mesela, Hz. Asiye’deki “ayna” metaforu, Hz. Meryem’de “perde” olarak karşımıza çıkar. Bu iki romanda bu durum diğer romanlardan daha belirgindir diyebiliriz. İdeal bir Müslüman Kur’an’da geçtiği gibi hikmet peşinde sürekli sorgular ve sorgulamalıdır. *“O, hikmeti dilediğine verir. Kime hikmet nasip edilmişse, doğrusu büyük bir hayra mazhar olmuştur. Ancak tam akıllı olanlar gerçekleri anlar ve düşünürler.”* (Bakara, 2/263.) Burada, Hz. Allah nefsi ile düşünmeyen her insanın, akli ve kalbiyle düşünerek kendisi için hayırlı olana ulaşabileceğini müjdelemiştir diyebiliriz.

İncelenen romanlarda, çok dikkat çekici bir diğer nokta “su” kavramıdır. Su, evrensel bir sembol olarak her zaman var olma, dirilme, doğuş gibi kavramların sembolü olmuştur. Olduğu yerde hayat belirtisi, diriltme, yaşam kaynağıdır. Bu bağlamlarda dikkat edilirse hep kadınla özleştirilmiştir. Sibel Eraslan’ın incelenen romanlarındaki dört kadın da “su” metaforu ile ilişkilendiriliyor. Eraslan, cennet kadınlarını adeta var eden bir “su” olarak nitelendirir. Yani, 4 romanın 4 kadın kahramanının su ile belirtilmiş ilişkisi vardır. Hz. Asiye; “Nil Nehri ile”, Hz. Meryem; “Hz. İsa’nın kuyusu olarak”, Hz. Hatice; “Mekke çölünün denizi” olarak, Hz. Fatıma ise susuzluğun nelere yol açtığı Kербela bağlamında dile getirilir... Çalışmanın içerisinde bahsedilen durumlardan örneklemeler verilmiştir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi “su ile kadın” özdeşleştirilmiştir. Sibel Eraslan da bir kadın olarak Peygamberlerin ancak hayatlarındaki kadınlarla işlevsel olabileceğini vurgular. Yazdığı her bir romanda, büyük Peygamberlerin ardında bir kadın olduğunun altını ısrarla çizer. Sanki, kadınlar olmazsa Peygamber eksik kalacakmış gibi imalar romanlarda sıklıkla vardır.

Sıraladığımız bütün bu durumlar, bize kültürümüzde kullanılan “kadın elinin değmesi” deyimini hatırlatır. Kültürümüzde, kadının elinin değdiği, kadının kalbinin adandığı, kadının bir kararla yöneldiği bir şeyin, bütün bu durumların başarısız olma ihtimali yoktur diyebiliriz... Tezimizde incelemeye tabi tuttuğumuz romanlarda bu görülmektedir. Hz. Asiye olmadan Hz. Musa, Hz. Meryem olmadan Hz. İsa, Hz. Hatice ve Hz. Fatıma olmadan da “kâinatın efendisi” yarım kalacakmış gibidir...

Yazarın buradaki niyeti tahminimizce, kadınlara yöneltilen “geleneksel kadın tipoloji” sinden kaynaklanır. Kadınlar, özellikle 2000’li yıllardan sonra modern zamanlarda “geleneksel Müslüman kadın kimliği” ne yöneltilen eleştirilerde olduğu gibi değildir. Geleneksel kadın kimliğinde, klişe olarak “kadın kafes arkasında, evin içine hapsedilmiş, sosyal hayattan kopuk” vs. şeklinde eleştirilir. Sibel Eraslan’ ın incelediğimiz dört romanında da tüm baskılara rağmen kadın bu geleneksel ölçüye aykırıdır.

Romanın baş kişileri, “metin içi inadırcılık ilkesi” gereği bazı macera ve olaylar içerisinde verilirler. Hatta romanla ilgisi yokmuş gibi görülen bu durum, Fouster’ ın tabiriyle söylersek “bir iç dikiş görevi” görerek roman kahramanına zemin olur. Roman yazarları, bazen yazdıkları, (kurguladıkları) kişinin kılığına girerler. Yani kendilerini o kişi zannederler. Bu da psikolojik boyutu olan bir durumdur. Bir kişi uzun süre iştiğal ettiği şeyin suretine girer. Sibel Eraslan da roman boyunca yazdığı her bir kadın kahraman için “adeta o kadın oldum” manasında itiraflarda bulunur. Ayrıca, romanlarda çokça görülen, kurmaca sanatında “anakronizm” tekniği çok tercih edilir. Yerli yerinde kullanılırsa metne estetik seviye de katar. Farklı zamanların terimleri olan “açıortay”, “aşk kadehi”, “jestim” gibi örnekler Peygamber dönemine taşınmıştır. Bu yazarın roman tekniğine uyduğu anlamına gelir. Yukarıda da bahsettiğimiz üzere; Hz. Meryem romanında, Meryem Suresi’nin başındaki ilk ayetin alınması; hikâyeyi anlatırken o kelimedeki her bir harfe bölüm ayırması vs. gibi olgular, anlatı ile kutsal ilişkisini kuran başarılı bir örnektir. Aynı romanda ve diğer romanlardaki verilen “kadın örneklikleri”, “kadın karakterin mahremiyetinin deşifre edilmesi” açısından bir o kadar problemli diyebiliriz. Burada akıllara gelecek sorular “bilginin İslamileştirilmesi” ya da “kutsala uygun inşa” mümkün müdür? Bu kesin sonuçlanamamış, devam eden bir tartışmadır. Sibel Eraslan bu konuya bir söyleşisinde şöyle açıklama getirmiştir:

Mesela Can Feda’da -çok katmanlı bir anlatımdır- ben bunu çok katmanlı bir anlatımla aşabilir miyim, diye düşündüm. Orada üçlü bir anlatım var; bir şairin anlatması var. (...) On iki kişi de Hz. Fatıma’yı anlatıyor. Dolayısıyla bir mesafe kuruyorum. Çöl-Deniz: Hz. Hatice kitabımda ise bu mesafe yok, sanki bildiğim bir olayı anlatıyormuşum gibi. (...) Her seferinde farklı bir şey denedim ve denerken de bunu sanat olsun, sanat yapayım, diye değil, ihtiram dilini nasıl oluşturabilirim, diye kurmaya çalıştım... Onlar muhterem kişiler çünkü. Hz. Peygamber’in yanındaki kadınlar... (Su, 2019: 3.)

Müslüman sanatçının herhangi bir zafiyete düşmeden kaygısı ne olmalıdır? Roman türünün sunduğu imkânlar dahilinde dinî açıdan değer ihtiva eden konu ve kişiler hangi yaklaşımlarla ele alacaktır? Burada tartışılan esas şey, romancının, okurun hafızasında bir bellek inşa etmesidir. Okunan her romanın okuyucusu da her farklı olacağından mana değişecektir. Burada esas tehlike arz eden durum, çalışmada da ara ara belirtildiği gibi romanın batı kaynaklı bir form olmasıdır. Sekülerizme hizmet eden bu tür kutsalı sıradanlaştırarak seküler olana yaklaştırmaz mı?

“*Kurmaca konvansiyonları*” ile İslam’ın özünü neredeyse tamamen kapsayan bir Asr-ı Saadet dönemi anlatısı ortaya koymak mümkün müdür? Roman “hegemonik” ve “modern” eğilimler taşır. Bu minvalde Asr-ı Saadet dönemi de doğu toplumunun neredeyse tamamını kapsayan “kemik” bir dönem olduğu için roman alanının kodlarına teslim olmaksızın “sahih bir Asr-ı Saadet örneği mümkün değildir denilebilir.

Yukarıda da değindiğimiz gibi dünyadaki bütün değişimler kadın üzerinden gerçekleştirilir. Sibel Eraslan da bu ilkeye bağlı kalarak büyük değişimlere öncülük eden Peygamberlerin yardımcısı olan kadınları önceleyen romanlar yazmıştır. Yani Peygamber romanı yerine, Peygamber’e yardım eden bir kadın şahsiyetin hikâyesini (romanını) yazmıştır. Yaptığımız çalışmada bunu ortaya koymaya çalıştık.

Sibel Eraslan’ın daha başka romanları da vardır ve o romanlarda da kadınları önceler. Bizim tezimizin Sibel Eraslan’ın bütün romanlarını incelemek gibi bir iddiası olmadığı için o romanları bu çalışmaya almadık. Yaptığımız çalışmanın tam anlamıyla amacına ulaşması için Sibel Eraslan’ın diğer eserlerinin incelenmesini de burada öneri olarak ortaya koyabiliriz. Mesela;

Sibel Eraslan’ın diğer romanları da bu açıdan incelenmelidir.

Hikâyeleri de incelenmelidir.

Sibel Eraslan dışında bu konularda roman yazarlar da incelenmelidir.

Aynı kişi hakkında yazılan romanlar karşılaştırılmalı olarak incelenmelidir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, Ş.** (1984). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Birlik Yayınları, Ankara. s.32.
- Andı, M. F.** (2013). “Popüler Siyer Eserlerinde Dil, Üslup ve Estetik Sorunları”, *Türkiye’de Popüler Siyer Çalışmaları Siyer Atölyesi Tebliğler Kitabı*, Meridyen Kitaplığı, İstanbul. s.98.
- Andı, M. F.** (2013). *Roman ve Hayat*, Hat Yayınevi, İstanbul.
- Andı, M. F.** (2018). *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri*, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2445, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1417, Eskişehir.
- Ayverdi, İ.** (2011). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul.
- Bermann, M.** (2019). *Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor* (Ümit Altuğ ve Bülent Peker Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Campbell, (2017)**, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, (Çev. Sabri Gürses), İthaki Yay. İst.
- Ergin, Muharrem.** (1969). *Dede Korkut Hikâyeleri* MEB, istanbul.
- Guénon, R.** (2019). *Modern Dünyanın Bunalımı* (Mahmut Kanık Çev.). İstanbul, İnsan Yayınları.
- Gülendam, R.** (2006). *Türk Romanında Kadın Kimliği*, Salkımsöğüt Yayınları, Konya.
- Gülendam, R.** (2015). *Türkiye’de Kadın Olmak*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- İlyasoğlu, A.** (2013). *Örtülü Kimlik, İslamcı Kadın Kimliğinin Oluşum Ögeleri*, Metis Yayınları, İstanbul. s.85
- Kaplan, M.** (2006). *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar I*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Kısakürek N. F.** (1999) *Kafakâğdı*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.
- Konpara, M. Z.** (1997). *Peygamberimizin Hayatı* (Nazife Şişman Çev.) İnsan Yayınları, İstanbul.
- Kundera, M.** (2009), *Roman Sanatı*, Çev. Aysel Bora, İstanbul, Can Yayınları.
- Lings, M.** (2006). *Hz. Muhammed’in Hayatı*, İnsan Yayınları, İstanbul.
- Maraşlı, S.** (2018). *Güçlü Kadınlar Neden Mutlu Değil?* Motto Yayınları, İstanbul.
- Nar, A.** (2008). *Edebiyatın İslamcısı*, Toprak Kitap, İstanbul.
- Narlı, M.** (2018). “Son Dönem Türk Romanında Hz. Peygamber”, *Hz. Peygamber’i Sanatla Anlatmak*, Sakarya Büyükşehir Belediye Başkanlığı Sakarya Kitaplığı, Sakarya.
- Ö, Demir & M. Acar.** (1977). *Sosyal bilimler Sözlüğü*, Vadi Yayınları, İstanbul.

- Ramazanoğlu, Y.** (2004). *Kadın Oradaydı, Elest Yayınları, İstanbul.*
- Rousseau, J. J.** (2003). *Emile*, (Mehmet Baştürk-Yavuz Kızılçim Çev.), Babil Yayınları, Erzurum.
- Sağlık, Ş.** (2010). *Popüler Roman Estetik Roman*, Akçağ Yayınları, İstanbul.
- Sağlık, Ş.** (2018). “Medeniyet Kimliği Olarak Edebiyat”, “Sîreti Sûrette Görmek”, Meridyen Destek, Çalıştay Tebliğler Kitabı, İstanbul.
- Sayar, Elif.** (2023). “2000’lerden Sonraki Popüler Türk Romancılığının “Araçsal” Görüntüsü”, Gazi Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Stevick, P.** (2004). *Roman Teorisi*, Çev.Sevim Kantarcıoğlu, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Su, H.** (2019). *Bir Hayat Bir Hikâye*, Zeytinburnu Belediyesi, İstanbul.
- Şekerci, H.** (2015). “Kur’an Hayat Ekseninde Mümin Kadın” Ekin Yayınları, İstanbul.
- Tekin, M.** (2001). *Roman Sanatı*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Temel İslam Ansiklopedisi.** (2020). “Asiye maddesi”, C 1, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Yavuz, H.** (2003). *Söz’ün Gücü*, Dünya Yayıncılık, İstanbul.
- Yılmaz, D.** (2011). *Roman Sanatı ve Toplum*, Kesit Yayınları, İstanbul.

Makaleler

- Apaydın, M.** (2010) *Biyografik Romanlar ve Türk Edebiyatında Biyografik Romanların Gelişimi Üzerine Bazı Gözlemler*
- Balcı, D.** (2019). *Bir Kurum ve Eğitim Örneği Olarak Ahilik Teşkilatında Eğitim” Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi XLVI, 2019/1, 363-384 Geliş Tarihi: 12.02.2019, Kabul Tarihi: 20.05.2019, Yayın Tarihi 30.06.2019 CC: BY-NC-ND 4.0*
- Çelik, Ö.** (1994). “Beraber Yaşama Sorunu, İnsanın Anlam Arayışı ve Siyasal Otorite”, *Bilgi ve Hikmet*,
- Fidan, F. Z.** (2016). “Kadın Dindarlığının İnşasındaki Eril Dönemeç: Asr-ı Saadet Tahayyülünde Değişen Erkek Zihniyeti”, *International Journal of Social Science* Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3662> Number: 53, Winter II 2016.
- Işık, Y.** “Kadın” Sözcüğünün Tarihsel Süreç İçerisinde Değişen Anlamları "Women" In The History Of The Historical Process Changing Meanings, *Hacettepe Üniversitesi*, Sayı: 89, 68- 84, 27.06.2018.
- Karlı, E.** (2019). *Modernleşme Sürecinde Çözülen Aile Yapısı ve Kadının Yeniden İnşası*, *Uluslararası Hukuk ve Sosyal Bilim Araştırmaları Dergisi*, cilt 1, sayı 1, s. 1-14.

Şener, S. (2009), “Kadının Aile İçi ve Sosyal Rollerinin Dengelenmesi”, Kadın Çalışmaları Kongresi, I. Cilt, Sakarya. Modernleşme Sürecinde Çözülen Aile Yapısı ve Kadının Yeniden İnşası

Tezler

- Bayram, S.** (2013). Türk Romanında Değişen Kadın İmgesi (1980-2000), (Doktora Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Çeri, B.** (1992). 1923-1938 Dönemi Türk Romanında Kadın (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ekinci, N.** (2022). Sibel Eraslan’ın Roman ve Hikâyelerinde Kadın Kahramanlar (Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Karakuş, A.** (2021). Kur’an’da Adı Geçen Yegâne Kadın Olarak Hz. Meryem, (Yüksek Lisans Tezi), Siirt Üniversitesi, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Tefsir Bilim Dalı, Siirt.
- Öztürk, Z.** (2012). Türk Romanında Kadın (1980-2000), (Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Poyraz, E. F.** (2023). Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Konusunu Siyerden Alan Romanlarda Hz. Peygamber İdraki, (Doktora Tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Vurak, A. D.** (2020). Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerinde Aile Hayatı, (Yüksek Lisans Tezi), Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

İncelenen Kitaplar

- Eraslan, S.** (2008). *Siret-i Meryem*, Elest Yayınları, İstanbul.
- Eraslan, S.** (2011). *Nil’in Melikesi Hz. Asiye*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Eraslan, S.** (2020). *Çöl/Deniz Hz. Hatice* (30.baskı), Timaş Yayınları, İstanbul.
- Eraslan, S.** (2020b). *Canfeda Hz. Fatma* (12.baskı), Timaş Yayınları, İstanbul.

İnternet Kaynakları

- Akbulut, H. E.** (2015). Sibel Eraslan’ın Öykücülüğü Üzerine Konuşma, Erişim adresi: <https://www.dunyabizim.com/soylesi/sibel-eraslan-ile-oyku-dunyasiuzerine-konustuk-h21681.html> Erişim tarihi: 15.00.2023.
- Dere, N.** (2018). Cennet Kapılarının Seyyideleri, Yeni Dünya Dergisi, Erişim adresi: <https://www.yeniakit.com.tr/haber/en-faziletli-hanimlar-kimlerdir-497824.html> Erişim tarihi: 01.05.2023.

- Eraslan, S.** (08.11.2020). Yoksulların Ölümü, Star gazetesi. Erişim adresi: <https://www.star.com.tr/yazar/yoksullarin-olumu-yazi-1585907> Erişim Tarihi: 07.04.2022.
- Eraslan, S.** (14.07.2021). Toplumsal Cinsiyet Teorisi Doğuştan Geleni Niçin Reddediyor, Star gazetesi. Erişim Adresi: <https://www.star.com.tr/yazar/toplumsal-cinsiyet-teorisi-dogustan-geleni-nicin-reddediyor-yazi-1640372> Erişim tarihi: 05.05.2023.
- Eraslan, S.** (28.03.2021). Hanımlar, Milletın Ruhudur, Star gazetesi. Erişim adresi: <https://www.star.com.tr/yazar/hanimlar-milletin-ruhudur-yazi-1619390> Erişim tarihi: 07.04.2023.
- <https://iqna.ir/tr/news/3478978/en-%C3%BCst%C3%BCn-kad%C4%B1n-meryem-ul-kubra-hz-fat%C4%B1ma> Erişim Tarihi: 18.10.2023
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/fatima> Erişim Tarihi: 20.10.2023
- <https://kadinveaile.com/3558/> Erişim Tarihi: 20.10.2023
- <https://www.bingolonline.com/haber/hz-fatima-annemiz-bizim-icin-ornektir-36955.html> Erişim Tarihi: 30.09.2023
- <https://www.siyerinebi.com/tr/siyer-i-nebi/siyer-ne-demektir> Erişim Tarihi: 25.10.2023
- <https://www.sonpeygamber.info/sibel-eraslan-dan-hz-fatima-ya-dair-bir-roman-canfeda> Erişim Tarihi: 15.10.2023
- https://www.youtube.com/watch?v=T_APbDvugmc Vav TV Hayata Dokunmak Prof. Dr. Alev Erkilet Kadın Aile Toplum Erişim Tarihi: 25.05.2023
- Kahraman, S.** (2021). Sibel Eraslan ile Söyleşi, Muhit dergisi. Erişim adresi: <https://www.muhitkitap.com.tr/soylesi/sibel-eraslan-harfler-ayri-kaldigimiz-cennetemektup-yazmak-icin-icat-ettigimiz-cizgilerdir> Erişim tarihi: 05.04.2023.
- Öztürk, Y.** (2009). Sibel Eraslan ile Konuştuk, Erişim adresi: <https://www.dunyabizim.com/soylesi/sibel-eraslan-ile-konustuk-h626.html> Erişim tarihi: 10.04.2023.
- Sadreddin, A.** (2012). Sibel Eraslan'dan Bir Yol Hikayesi: Canfeda, Erişim adresi: <https://www.dunyabizim.com/kitap/sibel-eraslan-dan-bir-yol-hikyesi-canfedah10556.html> Erişim tarihi: 06.04.2023.
- Şemşamer. (2009). Erişim adresi: <https://www.uludagsozluk.com/k/%C5%9Fem%C5%9Famer/> Erişim tarihi:06.04.2023.

Tezcan, G. (2014). 28 Şubat Anlatılmamış Hazin Bir Hikâyledir, Erişim adresi: <https://www.star.com.tr/kultur-sanat/28-subat-anlatilmamis-hazin-birhikayedir-haber-851285/> Erişim tarihi: 27.12.2021.

Uçar, G. (2018). Sibel Eraslan: Rumeli Bizim Serhat ve İstinat Hisarımızdır, Kitabın Ortası Dergisi, 3. Erişim adresi: <https://www.dunyabizim.com/soylesi/sibeleraslan-rumeli-bizim-serhat-ve-istinat-hisarimizdir-h28284.html> Erişim Tarihi: 21.04.2022.

Diğer Kaynaklar

Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 316; Hâkim, Müstedrek, II, 594; İbn Abdilber, İstîâb, IV, 1995

Bihar ul-envar c. 8, s. 151/ Furat Kufii Tefsiri s. 211

Diyanet İşleri Bakanlığı Kur' an Meâli

El-Kasas 28/9; et-Tahrîm 66/11. ve Buhârî, Enbiyâ, 32, 46.

Kütüb-i Sitte Muhtasarı, c.13, sh.44

Müslim, İmân 78. Ayrıca bk. Tirmizî, Fiten 11; Nesâî, İmân 17